

Anton van de Velde
BUCKO I KRTICE

Barba Jozo

ANTON VAN DE VELDE

BUCKO I KRTICE

S flamanskoga preveo
Josip Tabak

Zabavna knjiga
za malu i veliku djecu

Naslov izvornika:
BUKSKE EN DE MOLLENGEMEENTE

Sadržaj

Poglavlje prvo

*Bucka rano bude — Uzbuna među kriticama
— Prepad i obrana — Vijećanje pod grahom*

Poglavlje drugo

*Ratne varke — Pijetao podmuklica
— Krvavi boj i seoba — Krčića povijest*

Poglavlje treće

*Vitez Mačor i komesar Lasica — Na grobu
pradjedovu — Odluke i oporuke — Proljeće*

Poglavlje četvrto

*Zadjevica s pijetlom — Pomoć krijesnicâ
— Zbrka u kokošinju — Nove nevolje*

Poglavlje peto

*Bjegunci i njihovi jadi — Pohod i poraz mačje
vojske — Job i skakavci — Lasica u zatvoru*

Poglavlje šesto

*Vidra pustinjak — Krtice i koke idu po savjet
— Pravorijek i pravda — Mudre riječi staroga krta*

Poglavlje sedmo

*Bjegunac Lasica i propala varka
— Koke odmetnice — Mačor onkraj brave
— Krtice s vidrom u zemlji obećanoj*

Poglavlje osmo

*Odluka o mačkovoju sudbini — Lasicu sreća služi
— Pijetao kod skakavaca — Lovačka gozba*

Poglavlje deveto

*Ptice siju — Vidra se vraća kući — Lasicu priređena
dvostruka kupelj — Počerupale se koke i krtice*

Poglavlje deseto

*Kobno oranje — Vidra u tijesnu — Pasja napast
— Pomor među kriticama*

Poglavlje jedanaesto

*Lasica u posjetu Kudrovu — Kudrov se
otkinuo s lanca — Lasicu poklopila štenara
— Velika skupština i važan dogovor*

Poglavlje dvanaesto

*Bube i crvi pustoše — Lasičin svršetak
— Krtice i ptice pomažu — Mir u Krčići*

POGOVOR

Copyright

Poglavlje prvo

*Bucka rano bude — Uzbuna među krticama — Prepad i
odbrana — Vijećanje pod grahom*

Bucko Buckić zlovoljno se okrenu u postelji: netko je kucao na vratima njegove spavaonice — jednom, dvaput, triput... I još tako rano! Kakav je to red! Bucko nešto promrsi kroza zube i lijeno složi šape na trbuh, nakan da spava dalje. Baš kad je namjerio i opet u san zaveslati, vrcnu se ponovno — prenu ga i četvrto kucanje.

— Ma hoćeš li prestati, sto ti jada! — viknu ljutit. — Tko je to vidio smetati i buditi koga usred noći! Tornjaj se odavde i hajde na druga vrata bubnjati!

Bucko se i opet opruži i sklopi oči. Sve se meškoljio od lagodnosti osjećajući pod leđima mekoću pahuljica u postelji. A onda oču pijukav glas iza vrata:

— Gospodine! Gospodine Bucko! Upravo ste dobili sina! Žena vas pita hoćete li doći da vidite mališana.

— Kako? Molim? — trže se Bucko i skoči kao da je sav na oprugama. — Što veliš? Dobio sina? Pa to je prava propast, trista mu jada! Sada ih već sedam imam u logu! Kako ću hraniti tolika usta?

— Hoćete li doći ili nećete? — javi se opet onaj pijukavi glas.

A Bucko odgovori:

— Doći ću, doći. Kaži mojoj ženi da joj čestitam. Lijepo mi je iznenađenje priredila. Sad možemo doista u mirovinu. Odlazi sada! Tornjaj se dođavola i pusti me da predahnem koji tren i razmislim o sreći koja mi je u dio pala i tako me iznenadila.

Bucko istrepta san iz očiju, pređe prstima preko tjemena i nabra čelo — javi se pet bora koje učas nestadoše. A onda ustade, teško uzdišući. Naježio se, zlovoljan — jer tko da i bude dobre volje kad se dovoljno ne naspava! Prignu se, obu papuče, stavi kapu na glavu pa izduhnu iz ložnice: jednim od mnogih hodnika krenu u ženinu odaju.

U kolijevci ležao na mahovini mališan što je istom na svijet došao — ležao mališ i plakao, derao se baš svojski. A dobro je on to

znao. Uz kolijevku ležala gospođa Obla Buckić. Našuškala je oko sebe mnoge jastuke, nadjevene biljnom vunicom što je neki zovu »krtičja trava« a drugi »cigansko perje«: tako zagrađena i zabrađena smiješila se mužu i mališanu. U pokrajnoj sobi hrkalo šest ostalih Buckića, Buckovih potomaka.

Otac se naže nad kolijevku i promotri najmlađeg sinka:

— Hm — reče — zaista je odvjetak našeg roda. Ali mi se, ženo, nekako čudnim čini to stvorenje. Mali će ti drekavac, sva je prilika, dosta jada zadati. Budeš li mu davala dvostruke obroke, možda ćeš ga na noge postaviti. A jest nekakav... baš kao miš...

Gospođa Obla udari u plač. Nije od muža očekivala takvih hladnih riječi.

— Ostavi suze, ženo — zagunđa Bucko — i daj malome bočicu, ta sav je pozelenio i pomodrio od gladi.

— Već je tri bočice popio — mirno će žena.

A Bucko se trže, uplašen:

— Što? Pa to je nečuveno! Ako nastavi tako, morat ću i danju na posao, da namaknem hranu! Taj će pojesti više nego ostalih šest zajedno! Veliko je to iskušenje, ženo. Ali je mali tu, pa nema druge, valja nam se nadati da će nam kasnije biti na radost. Idem ja još malo spavati, jer noćas ima mnogo posla u općini. Ne brini, sutra ćemo malome nadjenuti ime: Buckić mu je prezime, zna se!

— A ime? — upita majka.

— Ime? Pa... ovaj, možemo ga nazvati Job.

— Job?

— Da, Job, jer je mršav i tanak baš kao biblijski čovjek na smetištu.

I s tim riječima otac ode. A majka samo uzdahnu. Djevojka, ona s pijukavim glasom, napuni i četvrtu bočicu, navuče na grljak dudu, a mališan, pošto je sve posisao, najposlije zaspao: izbočio je puni trbušić i uživao u naručju djevojke koja ga je njihala noseći ga gore-dolje po sobi. Pijukavi joj glas pjevao uspavanku:

*Nina nena,
nina nana — —*

pjevao tako jednolično da je i gospođa Obla zadrijemala i blaženo usnula.

Otac Bucko prevrtao se u postelji, opet mu nova briga pala na jednu glavu, još mu jedna nevolja na vrat zajahala. Ustao je, otišao onamo gdje spavahu ostali sinci, pa ih uzeo buditi jednoga za drugim:

— Hajte, sinci, ustajte i čujte!

Dvanaest očiju trglo se u nj, dvanaest očiju u kojima se čitalo čuđenje: »Što je to ocu, zašto nas budi tako rano?«

— Čujte, sinci — reče Bucko — evo ste brata dobili!

Odjednom se sve oči širom otvoriše: »Kakva brata? Što je sad?«

A otac nastavi:

— Da, brata. I valja vam se sada za jelo pobrinuti, jeste li razumjeli? Bratac jede za šestoricu, pa ne mogu sam nakraj. Dakle, svi na posao, svi za hranom! Ti, Zvrko (bijaše to šesti), ti ćeš na livadu po gliste. A vi, Ješko, Žmirko i Oblizavko, vi ćete s Krivošapkom u polje, na krumpirište. Rovko (bio je to najstariji) ide sa mnom, nas ćemo dvojica sakupiti zalihu na djetelištu.

Sinci se protezali i glasno zijevali. Tada upita Zvrko:

— A možemo li vidjeti bracu?

— To ćete poslije — usprotivi se otac. — Sada spava, a kad spava, ne mora jesti.

— A kako mu je ime?

— Zove se... zove se Job.

Kako su svi prasnuli u smijeh, Bucko dohvati desnu papuču pa njome zaokupi mlatiti svoje potomke uzduž i poprijeko, tako da im je sve zujalo oko ušiju. I učas ih dovede u red, razletjeli se sinci na sve strane. Samo Rovko ostade s ocem.

— A sada na djetelište! — zapovjedi Bucko. — Do jutra valja u kuću nanijeti zalihu za dva-tri zimska mjeseca, jer ne bude li tako, svi propadosmo! Naprijed!

I krenuše njih dvojica dugim prolazom. Valjalo je prijeći dug put. Hodnik do djetelišta bijaše probijen proljetos. Bucko je prorov prorovao vlastitim šapama, vidjelo se to na djelu. Nitko u svojoj krtičjoj općini nije se razumio u taj posao kao on. Trebalo je da vidite zidove: sve lijepo zaobljeno, sve uravnano, nigdje rupe ni izbočine! I sve nadsvođeno, svod izveden po savršenu proračunu, ne bijaše opasnosti od urušavanja. Samo ako seljak, gore na tlu, ne zadre lopatom preduboko, dakako, ili ne zaore plugom, jer od takve divlje sile nema ti obrane, nikakva joj krtičja gradnja ne može

odoljeti! Dosad je Bucko ostao pošteđen od te nevolje. Živi tu sa svojim — da izbrojimo — poprilično šest mjeseci.

Prve zime, dok njegovo potomstvo nije ništa radilo nego samo jelo i spavalo, da bi od mladunčadi postale mlade krtice, otac je sâm radio i muku mučio, neumorno kopao šapama i njuškao osjetljivim nosom, A kad je proljetno sunce počelo grijati zemlju, Bucko je imao šest dogotovljenih hodnika: jedan vodi na livadu, drugi na krumpirište, treći na djetelište, četvrti na žitno polje (ali je žito tada bilo još premlado), peti na repište (repa je dobra zimi, kad nema druge hrane), a posljednji u povrtnjak gdje je posijan grah i grašak: svaka između tih raslina ima svoje kukce, i tako unosiš promjenu u jelovnik. Sve u sve, Bucko bijaše brižan i smotren krt, razborit otac obitelji koji se brine za svoje ukućane.

Požurili se Bucko i Rovko trećim hodnikom, Rovko isturio nos naprijed, samo što ne dodirne očev rep. Dugo su išli uzbrdo i šutjeli.

— Evo nas — upozori Bucko sina — ubrzo ćemo gore, na tlo.

I zaista! Nisu pokročili ni deset koraka, a ono im hladan vjetar noćnik zapuha oko ušiju. Zastali su časak i njuškali lijevo i desno, da razaberu ne prijeti li kakva pogibao. Nigdje ništa, na usnuli svijet tišina legla. Samo nježno, gotovo nečujno šuškanje na djetelištu i miris mlade zelene trave bijahu potvrda da su otac i sin stigli na pravo mjesto.

— Pazi — šapnu otac Rovku — ti ćeš sada lijevo, a ja ću desno, obojica odmah pod prvim slojem zemlje, jer tu je najsočnije korijenje djeteline, a uz najsočnije korijenje drže se crvi, kišne gliste, kukci i njihove čahure. Možeš lijepo što god niz grlo, ne branim ti, ali nemoj zaboraviti da je najvažnija zaliha. I gledaj da ne prepuniš trbuh, jer ako ga prepuniš, nećeš poslije moći kroz hodnik.

— Dobro — prihvati Rovko, i u tome krenu svaki na svoju stranu.

Ne potraja ni četvrt sata kadli Bucka odjednom nešto poteže za rep. Uplašen, prestade gristi i sav se skvrči od straha. Što je sad? Nije se mogao okrenuti, srce mu udaralo kao da će iskočiti. A onda iza sebe oču Rovkov glas:

— Tata, moram odmah kući, aj, aj, aj!

Otac odahnuo, olakšalo mu pri srcu. To ga je dakle sin za rep potegao. Ali što je tome nevaljalcu da toliko viče?

— Što ti je? — upita ga otac.

— Moram natrag! — opet će Rovko. — Odmah natrag, au, au!

— Dobijesa! — zagunđa Bucko. — Hoćeš li najposlije reći što ti je! Što višeš toliko? Ne mogu natrag dok mi prolaz priječiš. Kreni, a ja ću za tobom, ali mi najprije valja crve pokupiti.

Rovko krenu, ali mu lelek nije prestajao. Bucko pokupi svoju zalihu i pođe za njim, sve kunući: bijaše ljut što ne može više brati. Naposlijetku se obretoše kod kuće: Bucko puhao od bijesa, a Rovko se češao, grebao po krznu od glave do nožnih prstiju.

— Mravi — cvilio je — mravi! Naišao sam na mravinjak, i sada mi gamad mili po svem tijelu! Pomozi mi, tata, jer će me izjesti. Sav sam izboden!

Bucko baci svoj svežanj u kut i pogleda sina izbliza. Doista, na tisuće mrava miljelo Rovkovim krznom.

— Nebesa! — protisnu Bucko. — Pa ti si živi mravinjak. Kako ćemo tu gamad istjerati?

Uto opazi kako je čitava mravlja rijeka povrvjela preko poda, ravno u sobu gdje je spavao najmlađi mališan. Bucko kleo uzduž i poprijeko. Jao ako žgadija navre u kolijevku! Bucko dohvati papuču pa udri po nezvanim gostima, a Rovko se grebao i vajkao, i poskakivao od bolova. Nije bilo lako toj nevolji doskočiti. Otac najposlije zgrabi sina za ramena, položi ga na pod i uze ga valjati amo-tamo kao da mu je pod šapama valjak za tijesto. Rovko tulio, nije mu godilo to valjanje, ali mravi, očito razabravši da im sklonište nije sigurno, zaredaše iskakati iz krzna na tvrdo tlo, a tu ih dokrajči Buckova papuča. Najposlijetku bijaše opasnost maknuta. Rovko ležao na tlu i gledao zabezeknut.

— Glupane! — zagrmje otac. — Toliko si glup da ni na deset koraka ne vidiš mravinjaka!

— Na deset koraka? — uzdahnu Rovko. — Kad sam ga vidio, već sam bio u njemu!

— A nos? — upita otac. — Zašto imaš nos?

— Nos? — čudio se Rovko.

— Da, nos, tu tvoju glupu surlu koja nije ni za što! Zar nisi nanjušio mravlju kiselinu?

— Ništa nisam nanjušio — odgovori Rovko. — Ništa, ni kiselo ni slatko. Jučer sam spavao na propuhu.

— Na propuhu? Kako? Pa u našoj kući nema propuha!

— Ležao sam pokraj Ješka, a on uvijek u snu puše, puh, puh, ravno meni u nos. Tako i jučer. I morao sam kihati, jer je Ješko

prekjučer jeo crve iz koprive, i od toga sam puhanja prehladen, i tako...

— I tako si onda izgubio njuh? Zamoli majku da ti u nos stavi slamku, pa ćeš se čestito iskihati, i vratit će ti se njuh. Tornjaj se!

Rovko odšvrlja majci u sobu, a Bucko se udobno opruži na postelji, da se odmori. Nakon takve noći zaslužio je malo mira i počinka! Ali jao — baš kad je oči sklopio — negdje u susjedstvu prolomi se zaglušan »kukuriku«, a Bucko promrsi kletvu upućenu pijetlu na obližnjem imanju. Tako se to ponavlja sve otkad se ovamo doseliše! Ta dernjava prodire svakog jutra u mirni krtičji dom. Moraju toj nevolji doskočiti, da već jednom prestane to prokletu kukurikanje!

S tom vrlom odlukom Bucko naposljetku zaspao. Kad su se sinci vratili sa hranom, nađoše oca kako hrče da sve odjekuje: sastavio je šape na trbuhu, a pokrivač od mahovine i paprati navukao sve do brade.

*

Dan je prošao u miru. Samo podvečer, kad je Bucko naumio da još časak podrijema prije nego što počne novi noćni posao, odjednom iz ženine sobe doprije vika i krika. Šest sinova što su spavali u sobi do očeve, probudiše se kao na zapovijed. Rovko banu ocu i poteže ga za šapu:

— Tata, čuješ li? Kakva je to vika?

Još Bucko nije ni očiju pravo otvorio kadli u sobu upade njegova žena vičući u sav glas:

— U pomoć, mužu, u pomoć! Provala u naš stan! Lasica nam sve ispreturala, pa sad hoće da nam mladunče ugrabi! Brzo, pomoz!

Bucko preletje pogledom po ženi i učas razabra sve: vidje raščupano krzno, čuperci u njemu iščupani, a u majčinim očima čitao se strah i bol. Bucko skoči s postelje:

— Naprijed, sinci! — i hrabro poteče da otjera upadača.

Lasica sjedila u porodiljskoj sobi i grizla zelene rese na kolijevci. Kad vidje onu sedmoricu kako nahrupiše vičući, uzmače u strahu: takvoj premoći ne bijaše dorasla.

— Van, šugo! — zagrmje Bucko, a šestorica sinova ponoviše u zboru: »Šugo!«

— Van, ili ćemo ti kožu oderati!

»Oderati!« odjeknu glas šestorice u zboru.

— Oho! dočeka Lasica te iskusi oštre zube. — Tako dakle? Toliki na jednoga! Čekajte, vi bukači! Doći ću ja opet, crvožderska družbo! Ako mislite da ćete tako mirno zasjesti na tlu moga rođaka, onda ste se grdno prevarili! Zasnivat ću ja vama drugu pjesmicu!

— Kakva rođaka! Na kakvu tlu? — režao Bucko.

— Idem pravo k njemu — naceri se Lasica — svome rođaku Jakovu Kuni: ako se sutra ne iselite odavde, eto nas sa cijelom četom. A onda teško vašoj koži, gotovo je s vašim rodom! Doviđenja!

Lasica htjede krenuti odande, ali u taj čas u tati Bucku uskipje bijes — nije ga mogao više obuzdati.

— Naprijed, sinci! — povika otac. — Pokažite toj šugi što je zaslužila!

I prije nego što je Lasica stigla do hodnika što ga je nedavno prokopala, sedam se pari krtičjih šapa okomi na njezino krzno i počeo ga čupati nesmiljeno. Napadačeva se drskost okrenula u bijedu, jedna i očerupana zamaknu Lasica u svoj hodnik, brzajući što je noge nose.

Sve uzavrelo u Lasici, bijes u njoj previrao. Otišla je pravo rođaku Jakovu Kuni, da mu se izjada i potuži. Sad će taj prokleti krtičji rod vidjeti što znači imati moćna rođaka!

*

Pošto su otjerali Lasicu, Buckići se, sva obitelj, mirno okupili oko mladunčeta što ga je otac njihao na krilu. Začudo, za vrijeme navale i protunavale mladunče ni da se prene: nije ni glaska protisnulo.

— Zaista nevjerovatno — objašnjavala mama Buckić. — Mališan je širom otvorio oči i samo gledao što se zbiva. Nije se bojao ni Lasice niti se prepao naše strke i buke.

— Možda će to još biti valjan izdanak našeg roda, poizbor momak — prihvati Bucko svečanim glasom. — Kad je netko još u kolijevci tako neustrašiv, onda je zacijelo određen za velika djela.

Bucko odjednom ušutje, njuška mu se nabra. Mališana je hitro predao ženi.

— Što je? Što se dogodilo? — u čudu će majka.

Otac uprije pogled u svoje krzno: na mjestu na kojem je dotad sjedio mališan dlake se slijepile, mokre.

— Brzo mi dodaj štogod da osušim ovu odvratnu mrlju —
mrzovoljno će Bucko. — I odgoji svoga popišanka da ubuduće bude
pristojan!

— To je od straha, tata — javi se Oblizavko. — Samo je došlo
nešto kasnije.

Nasmiješio se tata Bucko, opet se udobrovoljio. Ali se ubrzo
uznemiri kad je misli svrnuo na opasnost što prijeti njegovoj obitelji.
Podmukla Lasica mogla bi zaista doći sa strašnim rođakom, i eto ti
vraga i nevolje! Kako da se jadne krtice opru takvim neprijateljima?

— Hja, djeco — reče otac — nema druge nego se odseliti, a
najbolje još danas.

— Za ime božje! — zajada majka i sklopi šape. — Tek što smo
se smjestili, rasporedili pokućstvo i posuđe i nanijeli hranu, pa već
da se selimo?

— Eh, draga ženo — uzvratu Bucko i kimnu glavom — takva ti
je sudbina slabih. Ali ded reci: što da radimo? I što mi možemo kad
se jaki susjedi na nas ljute? Moj ti je savjet: pokupi svoje lonce i
tave!

A sinovima reče:

— Sve zalihe stavite u gomilu kraj kućnih vrata, pa ćemo sve
ponijeti kad se unoća.

Nato reče Ješko:

— Tata, ja mislim da je bolje da se ne selimo.

— Što? — oštro će Bucko, ali odmah opazi kako su svi složni u
tome da se ne sele. — Što veliš, žutonjuškiću? Misliš li valjda da si
pametniji od svog oca? A što ćemo kad nas Lasica i ostali ovdje
napadnu?

— Što ćemo? Pa lijepo: odbit ćemo napad!

Otac se kiselo nasmija. Odakle tome sinku takva luda smjelost?

— Čuj — nastavi Ješko — postalo je nekakvim običajem da
krtice uzmiču pred lasicama i kunama i da bježe pred njima. Nije li
tako? Ali treba da jednom prekinemo taj običaj! Lijepo smo se ovdje
smjestili, pa ćemo ovdje i ostati. Ali — i tu Ješko ispruži kažiprst —
kako se nas sedmorica ne možemo suprotstaviti jačem neprijatelju,
dobro bi bilo da uzbunimo svu krtičju općinu. Svi će biti istog
mišljenja. Vidiš, tata, preksinoć je otjeran Pero Grebalo i njegova
obitelj, prije tjedan-dva žrtvom bijaše teta Sivka... jadicna, i sad leži
bolesna, umalo što nije presvisnula od pusta straha... A pomisli na
siročad obitelji Glodalo što su ostala bez oca i majke. Svima nam je

već uvrh glave izišla ta lasičja kuga i pokora, stotinu je krtica, i još više, na svojoj koži i na svome imutku iskusilo mržnju i zlobu lasičju! Nema tu mile-lale, nego ćemo mi lijepo sazvati krtice na okup, krajnje je vrijeme, i tek kad neprijatelj dobije po repu, pustit će nas da u miru provodimo svoje dane.

— Ješko — reče otac — tvoja zamisao doista nije loša. Ali kako ćemo i gdje ćemo sabrati svu krtičju općinu?

— Prepusti to nama — preuze Rovko — mi ćemo sve sazvati.

Dok oni tako, već se i razdanilo. Moglo se to razabrati po sunčanoj zraki što je kroz pukotinu u zemlji pala u krtičji log. Krtice moradoše čekati večer da bi mogle van.

— Dobro — odluču otac — uredimo dotle kuću za obranu, da nas napad ne iznenadi.

Kako rekoše, tako učiniše. Dok se majka brinula oko mališana, otac i sinovi uređivali utvrde. U hodnicima su ovdje-ondje iskopali rupe, kao vučje jame, i na dno nabacali oštrog trnja: duge i oštre bodlje stršile kao koplja. A rupe dobro pokriše granjem i mahovinom, da se ništa ne vidi. Ulaze u hodnike osigurali su preprekama od prepletena trnja. Ozgo iskopaše još četiri-pet lažnih prolaza, da upadače odvedu ukrivo i da ih zavaraju. Sobe su povećali da budu prostranije, kako bi za nevolje tu mogli boraviti rođaci i znanci.

Dok su tako radili i pripremali obranu, Bucko je osjećao kako mu se bistri pamet i raste krtičja svijest. Ta zar nije među njegovim precima bio i jedan dični ratnik, major Krticio plemeniti Oštropandžić, koji se proslavio svojim bitkama i svojim ratnim umijećem? Zacijelo su nešto od njegovih vrlina naslijedili i Buckići, jer eto je Ješku odmah došao na misao da neprijatelju pruži otpor, i sad je otac uživao u svakoj lukavštini što ju je smislio da neprijatelja prëlāsti. A dođe li do prave borbe, čekajte samo, već će Bucko pokazati hrabrost kojoj nema ravne!

Kad je sunce utonulo za ružičastom zavjesom, bijahu krtice upravo dovršile posao.

— A sada ćemo — reče Rovko — sazvati susjede.

— Znete li — upita otac — gdje bi se mogla sabrati sva općina?

— U Perivoju, na Grahovu polju — odgovori Rovko.

Taj Rovkov »Perivoj« ili »Grahovo polje« bijaše samo dijelak vrta na kojemu je seljak Kupusarević posadio grah i zabio pritke da

biljke imaju oko čega puzati i mahune na čemu visjeti. Tu je bila hladoviina, tu je nježno šuštal u grahovu lišću i njihale se mahune, tu su, pod tom odrinom, krtice ćutjele pravu lagodu.

— Dobro je — prihvati Bucko. — Kad mjesec grane, neka se općina sakupi!

I u tome krenu šest krtičjih sinova, a otac još jednom promotri svoga najmlađeg potomka. Buckov izdanak toga je dana dobio i osmu bocu, i rastao naočigled.

— Vidjet ćeš — sa smiješkom će mati — mali će prohodati još ovog tjedna.

— Čudo od djeteta — povladi otac. — Nadam se da ćeš ovdje moći i dalje živjeti u miru ako mi moradnemo poginuti u kreševu s Lasicom i njezinom družbom.

I dok je to govorio, Bucko smisli da spavaonicu i mališanovu sobu još posebno utvrdi. Pred ulaze odmah nagomila šljunak i oblutke. Bude li nužde, mogu se sobe zazidati.

— Da, tatice — dočeka majka. — Ali ćemo se onda ovdje ugušiti!

— Ni govora! — odsiječe Bucko. — Nego ćeš tada brže-bolje iskopati novi prolaz, pa ćeš s malim izmaknuti prije nego što neprijatelj ovamo prodre. A sada se dobro ispavaj. Muškarci će biti na straži!

*

Živo bijaše na večernjoj skupštini. Sabralo se pod grahom kakvih pedeset krtica, starih i mladih, debelih i mršavih, svakovrsnih... Bucko je odmah uzeo riječ:

— Braćo! — probesjedi on. — Neki među nama žive ugodno i bezbrižno, ali drugi znaju da je taj mir varav. Tko ne poznaje tužnu povijest naših djedova, komu među nama nisu znani prepadi, nasilja i okrutnosti što su ih na vrijednim i čestitim krticama izvršili naši vječni neprijatelji Lasica i Kuna i njihove sluge i pomagači!

— Koješta! — upade neki mladac. — Naši su nam djedovi pričali bajke kakve su htjeli. Bile su to pjesmice-uspavanke! Tko još vjeruje u bajke i bauke?

Zacerekalo se nekoliko mladih, ali ih Bucko prostrijeli očima, sitnima doduše kao makovo zrno ali punim ognja. I osu na onoga:

— Ti izrode, izdajico i šuplja glavo, ti i ne slutiš kakva opasnost neprestano prijeti našoj općini!

— Kakva opasnost? — upita hulnik i podrugivač.

— Noćas — reče Bucko, i glas mu zadrhta pri pomisli na to — noćas je izvršen razbojnički napad na moju ženu i najmlađe dijete!

Odjednom nastade mrtva tišina, čula bi se i mušica kad bi proletjela. Nitko ni da se makne. Podrugivač se zavrnuo u tijesnu, pokunjio se i samo je sisao desni kažiprst.

— Jest, izvršen je upad u našu dječju sobu! Kad sam na ženino zapomaganje dojurio onamo, imao sam što i vidjeti: zasjela ondje Lasica i grizla rese na kolijevci. Zamislite samo što bi se dogodilo da sam stigao tren kasnije! Dijete bi mi požderala!

Posljednje je riječi Bucko izgovorio gotovo vičući, strah i užas treperio mu u glasu. Skupštinari zadrhtaše pod svojim krznima. A onda uze riječ jedan između najstarijih krtova:

— To što nam je Bucko iznio grozom nas ispunja. Doista je to opasnost za svu općinu... Velika opasnost...

— Jest — prekide ga Bucko — ali je opasnost kudikamo veća nego što mislite. Kad sam sa sinovima izbio upadaču i posljednji zub iz vilice, i kad je Lasica, napol mrtva, morala potražiti spas u bijegu, zaklela se da će o svemu izvijestiti rodaka Kunu — znate toga zlotvora! — i reći mu kako smo je zaokupili i kako se provela. I još je na kraju zaprijetila: »Čekaj samo, crvožderska družbo! Doći ću ja s pojačanjem, a onda teško vašoj koži!« Eto, rekoh vam sve po istini, a vi, braćo i susjedi, sami prosudite ima li razloga za ovu skupštinu ili ga nema.

Bucko otare znoj s nosa i zadihan sjedne na jedan grahov list. Neko je vrijeme još trajala rasprava, a onda nastaje graja i metež u kojem se više nitko nije snalazio. Naposljetku opet probesjedi onaj stari krt:

— Braćo, što mislite? Što velite na sve to? Moj je zaključak da već jednom moramo pokazati zube.

— Zube? — upade podrugivač. — Pa ti ih i nemaš više! Rovko zgrabi bukača za vrat pa ga izbaci iz Perivoja. Bukač odmah odjuri do živice i ondje strese pregršt hrušteva pa ih u slast smaza.

A krtice na skupštini donijеше odluku i zaključak da pruže opći otpor i provedu opću obranu. Na pitanje gdje bi bilo najbolje da se brane i bitku vode, Bucko odgovori.

— U mome stanu! U mome logu! Ondje očekujem napad. Sve je spremno.

— Sve — potvrdi Ješko.

— Sve — pritvrđi Oblizavko.

— Dobro — prihvati stari. — U redu. Ali kad već moramo u boj, red je da imamo i zapovjednika. A kako se slučaj napose tiče Bucka, i kako je on već sve pripremio, predlažem da on preuzme zapovjedništvo.

Svi su pristali i zapljeskali, a Bucko se morade prikloniti općoj volji. Sav se zacrvenio, ali se crvenilo nije vidjelo, ostalo je sakriveno pod njegovim krznom.

— Zahvaljujem vam na povjerenju — reče Bucko. — A sada se zakunimo da ćemo u ovoj borbi pobijediti ili izginuti.

Sve se krtičje desne šape digoše uvis, na krtičju zakletvu. Zatim se čulo šaptanje — prve Buckove zapovijedi, ta bijaše on zapovjednik obrambene vojske. Krtice se raspoređiše u četiri skupine, svaka krenu prema jednom od prolaza što vode u Buckovo prebivalište. Sve se događalo tiho, i nakon četvrt sata nigdje se više nije ništa micalo. Tamne, neprimjetne u noći, posakrivale se krtice na svoja mjesta i stražarile, pandže im bile spremne za napad i obranu. Očekivahu krupne događaje.

Poglavlje drugo

Ratne varke — Pijetao podmuklica — Krvavi boj i seoba — Krtičja povijest

Kad je Lasica onako sramno odagnana iz Buckova loga, potekla je što je cjevanice nose — potekla Kuni na dvore, da ondje iznese svoje jade, da podastre svoju žalbu i uloži prosvjed zbog onoga što joj se dogodilo.

Umotan u debelo krzno, sjedio u duboku naslonjaču vlastelin Jakov Kuna: udobno zavaljen, čitao je drevnu povijest svoga roda. Baš je došao na ljetopis o junačkim djelima svoga pradjeda, viteza Lukavka od Svilenplašta, kadli začu kucanje na vratima: odmah zatim uđe Lasica, dašćući na sva usta.

Kad vidje rođaka onako očerupana, Kuna razvali vilice od pusta smijeha.

— Eh, u zdravlje ti bilo, nepopravljiva lolo! — uzviknu Kuna. — Opet si kavgu zametnuo, opet se u pustolovinu upustio? Ne možeš ti bez čarki i zadjevica! Kada ćeš napokon doći k pameti? Koliko vidim, i opet si dobio po repu. I pravo ti bilo, zvekane. Ako se ne možeš otresti svoje divlje čudi, nego baš moraš đavla izazivati, onda barem, kad već tražiš pustolovine, napravi valjan plan i smotreno sve pripremi! Tvoja te proždrljivost i nezasitnost uvijek tjera ravno cilju, pa svagda izvučeš batina, ostaneš izgreban i očerupan, i hrabrost ti onda splasne baš kao mjehur od sapunice. Hajde kazuj što se dogodilo!

Ukoljica i svadljivac Lasica, sav iscrpljen, klonu na klupu, duboko uzdahnu i uze kazivati što je i kako je bilo. Vlastelin Kuna nije mogao smijeha suspregnuti. Naposljetku se ipak sjeti da mu je Lasica rođak, valja mu biti uz rođaka i kazniti one koji su ga tako očerupali i nagrdili. Uostalom, ne može i ne smije ta kukcožderska banda samo tako vršiti nasilja. Treba kaznom zahvatiti tu krtičju družbu!

Kad je rođak Lasica, uz mnogo jadanja i vajkanja, dovršio svoje kazivanje, Kuna će smotreno:

— Čuj me, luda glavo! Pomoći ću ti i dovesti sve u red, ali postavljam uvjet: vodstvo je u mojim šapama!

— Dobro, dobro — rado prihvati Lasica.

— A uhvatimo li kakav pljen — nastavi Kuna — odmah će prijeći ovamo, na moj dvor. Je li jasno? Jer šapa šapu mije, i ništa nema badava! Osvetit ću te i zadovoljštinu ti priskrbiti, a zauzvrat imam pravo na vidne i opipljive znake tvoje zahvalnosti.

Lasici ne bijaše druge nego kimnuti glavom, u znak pristanka. A Kuna utonu u tajanstvenu šutnju. Njegova je pamet radila ubrzano. Odmjeravao je izgledu u takvoj slasnoj bitki s dosadnom krtičjom družbom — dok pljesneš šapom o šapu dokusurit će on Bucka i njegovu crvoždersku bratiju. U svome razmišljanju nije vlastelin Kuna ni gledao jasnoga i očerupanog rođaka Lasicu, koji je sjedio u svome kutu te uzdisao i lizao po sebi rane i ogrebotine.

Nakon neko pol sata razmišljanja i odmjeravanja Kuna se opet naduši smijati, od zadovoljstva i veselja lupao se šapom po bedru. Lasica, isplažena jezika, i sveudilj daščući, pogleda u čudu. Ali nije trebalo da dugo čeka, jer Kuna ubrzo iziđe nasrijedu sa svojim planom.

— Slutim — reče Kuna — da su krtice već odavna spremne da prihvate bitku. Bucko je, dakako, odmah otišao da sakupi svoje prišipetlje, poznajem ja toga lukavca! Ali se grdno prevario! Daj mi pisaći pribor!

Lasica ode i donese tikveni list, a Kuna uze po njemu grepsti jednim nohtom desne šape i škrabati nekakvu tajanstvenu poruku — sve bijaše nalik na sljepačko pismo. Lasica gotovo da izvali oči gledajući. Jest, nema šta, taj rođak Kuna učena je glava. Poslije časak-dva pisar smota list i pruži ga rođaku govoreći:

— Oduzi ovo na kokošje dvorište...

— Kako, molim? — upita Lasica. — Na kokošje dvorište? Za ime božje! Kad me samo ugledaju da ulazim, sve će se koke razbježati kakoćući!

— A ti se pobrini da promijeniš njušku, da ostavi dojam prijateljstva — reče Kuna. — I da se vladaš pristojno. Moja je poruka upravljena Krasnopoju Pjetliću: gospodinu će biti drago što mi može učiniti uslugu. Kad se može umiliti Kuni, osjeća se sigurnim.

— A mogu li znati — upita Lasica — što je u pismu?

— O, muči te radoznalost — Kuna će sa smiješkom. — U ratnim poslovima najbolje je da sve ostane tajnom. Kreni sada i brzo mi donesi Krasnopojev odgovor!

Lasica krenu dureći se. Putem odmota list, ali ne mogaše u onoj črčkariji ništa razabrati. Uskoro eto glasonoše u blizinu Krasnopojeva dvora, to jest kokošinjca. »Eh, vrijeme je da namjestim njušku, to jest da napravim lijepo lice i ostavim prijateljski dojam«, reče Lasica.

Bilo je to lakše reći nego izvesti, jer stvor kao što je Lasica može sve drugo, samo ne može pokazati prijateljsko lice. Ipak nekako, na jedvite jade, uspije da na smrknutu njušku navuče nekakav kiseo osmijeh: bijaše to smijuljenje, cerek. Nakašlja se, hm, hm, da pročisti grlo, te pokuša da mu glas zvuči umilno. A ni to ne bijaše lako. Uvukao se stoga rodo u napušteni zečji log (tu ga nitko ne mogaše čuti) te uzeo vježbati. Na um mu pala stara pjesmica što ju je naučio još u zabavištu, i sada je tu, u toj rupi, okrenuo krasnosloviti:

*Pjetlovane, ljepotane,
kada zlatno sunce grane,
pjev pronosiš na sve strane.*

*Vije ti se zastavica,
zastavica krasavica,
raznobojna perjanica.*

*Crven fesić, zelen repić —
I ja gledam sav taj kras,
i ja slušam mio glas.*

*Budiocu raniocu
svijet se smiješi, hvalu šalje,
i sve tako, i sve dalje...*

Dalje je rođak Lasica zaboravio. Ispušilo mu se iz glave. Za prvi put prilično mu je i teklo. Ali da je mogao svoje nacereno lice, to jest svoju otegnutu njušku, vidjeti u kakvu ogledalu, zacijelo bi se prestašio kao da vidi malena i nakazna đavola! Stoga i ne bijaše nikakvo čudo što je prva kokoš koja ga je ugledala zapala u takav

strah da je svojim kokodákanjem uzbunila sav kokošji i purji svijet: uzbunilo se i uskomešalo sve što kakoće i purliče. Prijateljske riječi zapele Lasici u grlu: buljio je zapanjen kad je vidio da su sve koke učas umakle. A jesu se razbježale: zgrabile one i nogama i krilima i sakrile se u svoj kokošinjac.

Zablenuo se rođo Lasica — ta kako će sada do Krasnopoja Pjetlića? Oprezno priđe žičanoj ogradi, nakašlja se da pročisti grlo, te prožubori slatko kako samo mogaše:

*Pjetlovane, ljepotane,
kada zlatno sunce grane...*

Kad je pridošli istočio svoje stihove, Krasnopoju Pjetlić promoli glavu kroz prozor, to jest kroz rupu na kokošinjcu, ali je odmah povuče unutra. Dakako, i on se uplašio kad je vidio neobičnu njušku vani. Tada Lasica poče zavodljivim glasom izvijati nekakvo kvocanje i kakotanje i rastezati usiljeni smiješak, a sve je nekako ispalo kao žablji kreket. Bože mili, što li još neće morati da izmisli kako bi toga pijetla dozvao van!

Rođo uzeo premišljati. Prevrtao je u pameti ovo i ono, a onda mu odjednom sinu. Okrenu svojim pandžama čeprkati po tlu, i tako, dok bi dlanom o dlan, to jest šapom o šapu, iskopa nekoliko glista. Dohvati jednu te poče njome mahati pred rupom — oprostite — pred prozorom na kokošinjcu. Ne potraja dugo, kadli pijetao proturi glavu: nije se mogao suzdržati, nego ključnu glistu i popašno je otisnu niz grlo. Zatim opazi kako se druge migolje Lasici u šapi. Iskušenje bijaše veliko. I dok Lasica izvijaše svoje kakotanje i kreketaanje, Krasnopoju svečano ali oprezno iziđe iz dvora, to jest iz kokošinjca.

— Krasnopoju! — progovori Lasica, podmuklo se smješkajući. — Plemeniti pijevče, donosim ti poruku od svoga rođaka vlastelina Kune.

I u tim riječima predade mu smotani list. Krasnopoju uze pismo čitati upol glasa:

»Poštovani gospodine! Mome rodu nanijele su krtice tešku uvredu. Buckići su izazvali rod Lasica i Kuna. To ja ne mogu otrpjeti. Kako su one u ovaj čas veoma krvožedne, a vrlo su lukave u svojim ratnim planovima, pozivam se na vašu umnost i razboritost te vas molim da nam pomognete...«

Ostatak je Krasnopoju dočitalo u sebi, tako da Lasica ne mogaše ništa dokučiti: uzalud je rođo vrat istežao i u svitak buljio ne bi li štogod razabrao. Ostade mu i dalje nepoznato što to Kuna moli Krasnopoja.

Nakon malo vremena, pošto je sve pročitao, Pjetlić smota list, kukuriknu i reče Lasici:

— Izvijesti svoga plemenitog rođaka da sam spreman učiniti što od mene traži. Ali ljubav i usluga ne može biti samo s jedne strane. Zauzvrat tražim jedno krtičje krzno; sve drugo možete zadržati. A krzno mi treba ujesen i zimi, protiv kostobolje. Jesi li razumio? A sad idi i valjano prenesi moj odgovor!

Krasnopoju lupnu krilima i posjetiocu okrenu leđa. Lasica dakle može natrag. Gliste još migoljile na tlu. Glasonoša, ljutit, gurnu ih tri koraka dalje, u jarak. Krasnopoju se i suviše nepristojno vladao a da bi mu glasonoša još koju poklonio i pod nos podnio. I što se samo napuhava to pernato strašilo! Glupo kukurikalo!

*

Prvu noć proveli Buckići i njihovi rođaci bez čarke i okršaja. Kad su u zoru čuli gdje u daljini Krasnopoju pjeva (znak da sviće), svi se oni, kako bijaše dogovoreno, razidoše svojim kućama, to jest svaki u svoj stan ili log. Nema smisla da stražare danju: Lasice i pajdaši noćni su razbojnici, a opet — i Buckovim družima treba odmora.

— Tako — reče Bucko — sada ćemo na počinak, a podvečer vratite se na borbene položaje. I sve ćemo tako dokle god Lasici i Kuni ne namekšamo leđa.

I zaista u prvi sumrak eto svih krtica natrag, da drže stražu, jer bijahu od riječi — rečeno nisu poricali. A i stara im poslovice kazivala: volovi se drže za rogove, a krtice za riječ.

Moglo je biti negdje oko ponoći kad stražari — i Bucko s njima — odjednom čuše glasan Krasnopojev »Kukuriku«. Zgledaše se u čudu. Što je sad? Zar je već zora?

— Gle, poj mu ćaćin — javi se Oblizavko — ova mi je noć brzo prošla. Baš lijepo iznenađenje, jer i čeznem za posteljom, jedva čekam da se na perju opružim.

»Kukuriku!« — odjeknu opet preko brda i ravnina, a krtice — ta i što bi drugo! — lijepo krenuše kućama, sve ako se na istoku zora ni zapoznala nije.

»Kukuriku!« — trubio Krasnopolj, a iz daljine mu pol tuceta pijetlova uzvratil gromkim: »Kukuriku!« Bijaše to ludo nadglašavanje, grdna graja usred noći.

Seljak Kupusarević uspravi se na svojoj postelji, uhvati ženu za rukav te je čestito prodrma gundajući:

— Jesi li takvo što čula, sreću mu čoravu? Jesam li ja lud ili pijetli? Ne ostaje nam drugo, ženo, nego ustati pa na posao.

— Kakvi su te poslovi spopali u ovo gluho doba noći! — okosi se žena. — Kamo si navro po ovoj crnoj tami? Zar si pošasavio?

— Bilo ovako ili onako, bila tama ili ne bila — odlučno će seljak Kupusarević — naš pijetao zacijelo zna što radi! Kad on kukuriče, a i drugi s njime, čuj ih samo! onda očito nešto nije u redu sa suncem ili s mjesecom. Ja ne kanim dangubiti, nego, evo, nazuh papuče. Ima dosta posla u vrtu.

I to rekavši, seljak iziđe, uze svoju sjajnu lopatu te ode u vrt. Seljakinja je htjela još spavati, ali kad vidje kako je muž ustao te izišao, obu i ona bječe i nazu na noge iznošene papuče pa ode u kuhinju da pristavi kavu. Još se nikad nije dogodilo, sto mu jada, da je tako rano nabrzaju iz postelje.

*

Kuna i Lasica međuto uzeli put pod noge. Šuljali se duž živica, provlačili se kroza žbunje, prelazili preko kupina i trnja, smijuljili se jedan drugome i namigivali: Krasnopolj se doista pokazao izvanrednim suradnikom i saveznikom, njihova će ratna varka uspjeti da već i ne može bolje. Sve se krtice razišle, otišle svaka svojoj kući — misleći da sviće i da se dan zapoznaje. Prava divota za Kunu i Lasicu, lak će posao imati u napadu na Buckov log!

Bucko je sa ženom i djecom otišao na počinak. Eto, mišljaše otac, noć je minula, pa se napokon možemo opet opružiti i u miru otpočnuti. Sve je prošlo u redu, i baš su blaženo u san zaveslali, kadli Rovko, koji je ležao uza zid, odjednom začu nešto neobično. Je li san ili java? »Ah, to mi se samo pričinja«, reče u sebi te se okrenu, da nastavi san i počinak. Ali gle — ponovno! Jest nešto posrijedi! Prepade se Rovko, jer doista, odande iza zida, dolazi mukao šum, kao da neakve šape kopaju po tlu. Pažljivo prisloni uho uza zid. Jest, istina je, jasno se čuje: netko kopa u susjedstvu! Krtica nije, jer krtice ne rade više kad čuju pijetlov poj. Što li je onda?

Rovko za ramena prodrma Ješka, koji je spavao do njega. Kad se Ješko probudio i progundao svoje, Rovko mu kaza što sluti. Ješko probudi onoga do sebe, to jest Oblizavka, te prenese priču dalje. Oblizavko lupi Zvrka po stražnjici tako da se prenuo i poskočio s krikom — a onda bijaše na redu Krivošapko. Prošlo je tako barem pol sata, a oni šumovi bivali se čujniji, bližili se neprestano. Toliko su sinci vremena izgubili dok su naposljetku probudili oca. Bucku nije mnogo trebalo da razabere što se zbiva. Dok bi šapom o šapu on zagrmje:

— Glupani! Šuplje glave! pa to je Lasičina pandža! Poznajem ja to kopanje!

Uto odjednom začuše isti šum i s druge strane.

— To je pomagač Lasičin! — uzviknu Ješko. — Možda glavom sam podmukli Kuna!

I učas sva obitelj bijaše na nogama.

— Bježi s malim! — povika Bucko ženi. — Požuri se, poteci!

Ali baš kad je majka uzela mališana u naručje, da s njime umakne iz spavaonice, provališe se zidovi i lijevo i desno: odavde se pojavi nacerena gubica Lasičina, a odande gramzljiva i nakazna njuška Kunina!

— Oho! — podrugljivo će Kuna. — Zacijelo vas iznenađujemo? Ulazimo bez kucanja. A sada, krtičji skotovi, gotovo je s vašim sojem! Gdje je najmlađi? Toga ja preuzimam...

— A ja tebe tražim, Bucko! — zareža Lasica. — Došao je čas odmazde!

Majka vrisnu od užasa, Bucko uzdrhta od bijesa. Sinovi časak stajali nepomični kao da ih je munja ošinula. A onda Bucko odjednom podiže prednje šape i bijesno jurnu na Lasicu. Bijaše to sinovima znak da se isto tako snažno bace na Kunu. Zametnula se bitka, sve se klupčalo, vitlala se tjelesa. Prašina se uzdizala, oblaci prašine. Više mrtva negoli živa stajala majka Buckić s mališanom u naručju i vriskala. Lasica i Kuna, premda brojem manji, branili se tako snažno (pomislite samo na njihove pandže!) da je sva krtičja družina naposljetku morala cvileći uzmaknuti. Koliko god Bucko vikao i sinove podbadao na borbu, i koliko god smiono, unatoč mnogim krvavim ranama, nasrtao na neprijatelja, ipak nije uspio da Lasicu i Kunu natjera na uzmak. Rođaci se bijahu već sa tri četvrtine svoga gipkog tijela probili kroza zid — još samo koji časak, i zauzet će cio Buckov stan.

— Nebesa, pomozite! — zajedala majka.

Pluf! neprijatelji upadoše unutra, probili zidove. Sad nastade pakao! Izgrebani nosevi, zakrvavljene oči, oderane uške, iščupani brci, očerupane šape i repovi, zaparano krzno, izvaljene pandže! Bucko, napol u nesvijesti, pao u kut i stenjao. Ješko se, iscrpljen, prevalio preko oca i tako ostao. Rovku prelila krv oba oka, nije više ništa vidio. Ostali sveudilj pokušavali da odbiju upadače i da se brane od njihovih ugriza i udaraca, ali nije pomagalo: nakon malo vremena sve su krtice ležale na gomili. Nato Lasica i Kuna riknuše iz svega grla »Victoria!« i nasrnuše na majku Buckić: plijen je napokon zadobiven!

Ali upravo kad se četiri grabežljive pandže pružiše da dohvate majku i dijete, u rupu neočekivano sjeknu komad sjajna, glatka čelika. Lasica riknu — jao! — rep mu jednim zamahom presječen po sredini. Čelik se učas opet diže, a mjesečina prosja u krtičji razrušeni stan. Kunu je čelik podigao sa sobom visoko i — pljus! — bacio lupeža gore na tlo. Uzvikao se razbojnik, kleo i psovao, ali se tada začu nekakav krupan glas:

— Aha, Kuno, jesam li te uhvatio!

I nato mukao udarac i za njim težak bat drvenih papuča, gore po zemlji...

Lasica strugnu iz krtičjeg stana, sijevnu odande poput munje. Dio repa ostavi na bojištu za uspomenu.

Krtičja obitelj još neko vrijeme stajala bez daha, a onda Bucko odjednom provali:

— Brzo, brzo — povika — bježimo! Selimo se odavde! Zar ne vidite nebo nad sobom? Zar ne vidite da nam je otišao sav krov? Log nam je otkriven! Brže odavde!

Žena pokuša da ga umiri:

— Mužu moj, zahvalimo nebu, ono nas je čudom od smrti izbavilo!

Ali Bucko nije mario, nego se obrecnu na sinove:

— Maknite se, lijenčine! Zalihe na ramena! Naprijed, na sigurnije mjesto!

I tako se morade obitelj još te noći preseliti.

Seljak Kupusarević vrati se svojoj ženi:

— Vidiš li, ženo, što sam ti donio — reče smijući se. — Zar nije lijepo iznenađenje? Krzno za zimu!

Kupusarevička promotri ubijenu kunu.

— Ovog sam proždrljivca lopatom izvukao iz zemlje —
objasni seljak. — Baš je rovao, lupež. Vidiš, ženo, isplati se
ponekad rano ustati. Daj mi sada kave. A s pijetlovim kukurikanjem
ipak nešto nije bilo u redu. Trista mu jada, još nisu ni tri sata. Idem
ja opet u postelju.

I ode da nastavi počinak.

Rođo Lasica sjeo negdje u mrak za opkopom i od bola dahtao,
a mjesec mu se iz visine rugao.

*

Pošto je Bucko s obitelji i s imovinom dva-tri dana tumarao
naokolo, najposlije nađe pogodno mjesto na kojem se osjećao
sigurnim: tu naumi urediti novi stan. I on i sinovi prionuli na posao,
prionuli i prednjim i stražnjim šapama. Ubrzo bijaše gotov glavni
dio gradnje. Bucko je odabrao položaj blizu lijeha sa šparogama, a u
sjeni razgranata i raskošna jorgovana. I njegovoj se ženi tu svidjelo,
reče da je mjesto divno. U svojoj bezazlenosti mišljaše da će tu sada
sa svojom djecom bih daleko od svake opasnosti. Tu ih Lasica neće
naći. Jadnica nije znala — a ni Bucko — da su u svome noćnom
tumaranju išli u krugu i da su ih njihove umorne šape najposlije
dovele u blizinu staroga stana. Hja, krtice su marne u kopanju i
rovanju, i pravi su majstori u tome, ali o zemljopisu malo znaju. Od
Flandrije do Afrike neće vidjeti nikakve razlike, osim da je zemlja u
nas mekša negoli u Africi i da su noći ovdje duže nego na polutniku!
Nu, smirila se zasad krtičja obitelj, vratilo joj se raspoloženje, a
mama Buckić odmah uredila poseban kutak malome Jobu, koji više
nije bio dojenče nego dva palca duga krtičica što je već stajala na
vlastite šapice. Ali mališan još mora pričekati, i valja ga paziti,
mišljaše majka, prije nego što ga pustimo u široki svijet.

Krtice u susjedstvu brzo su doznale što se dogodilo u Buckovu
starome stanu, i neke su otišle onamo da se o svemu uvjere rođenim
očima. Slijedile su zatim Buckove tragove i brzo našle i novi stan.
Bucko je srdačno dočekaio susjede, još im jednom zahvalio na
pomoći u časovima nevolje i rekao, smiješeći se:

— Sada mi više neće trebati vaše čete, jer bi bilo pravo čudo
kad bi nas prokleta Lasica ovdje otkrila!

Nato mu jedan između posjetilaca odmah trijezno odgovori:

— Bucko, to što veliš zvuči vrlo lijepo, ali i Lasica ima oči u glavi, pa ako vani ne ukloniš tragove od šapa, ne dam ni gliste za tvoj život.

— Tragove? — u strahu će Bucko. — Na to nisam ni pomislio!

— Da, da — prihvati drugi susjed. — Osim toga, baš si lijep krug opisao. Znaš li zapravo gdje si?

— Gdje? — preuze Bucko, smiješeći se. — Mislim da sam svakako otišao daleko od Lasice, i to mi je dovoljno.

Susjedi se smješkali:

— Daleko? Pa jedva si sto koračaja od starog stana, hi-hi-hi!

Zbunio se Bucko, to ga je dotuklo. Naslonio se na zid i uzdišući otirao znoj s nosa. Zar će opet sve iznova?

— Nemoj gubiti hrabrost — javi se prvi susjed. — Bio ti ovdje ili stotinu kilometara dalje, opasnost svuda vreba, svagdje ima lasicâ. Zato ti savjetujem: ostani gdje jesi! Uredi stan koliko već možeš, utvrdi zidove, ta imaš iskustva iz prošlog napada! I ne uzimaj sve to previše k srcu! Jer imat ćeš i drugih poslova: moramo uvesti red u svojoj općini. Zasad će nas Lasica ostaviti na miru, po svoj prilici još traži izgublenu polovicu repa, ha-ha-ha! A mi ćemo se dotle brinuti za odgoj svoje djece. Prije svega, treba nam škola.

— Tako je! — potvrdiše ostali. — A treba nam i dobar učitelj.

— Točno! — preuze opet onaj prvi. — Vjerujemo da si ti, Bucko, onaj pravi za to mjesto. Razborit si, znaš više nego mi svi, i zato te pitamo: hoćeš li preuzeti tu dužnost?

Bucko se skanjivao, stajao neodlučan: s jedne strane, bojava se Lasice, a s druge, rado je htio pomoći susjedima.

Kad mu je žena čula o čemu je riječ, odmah je prihvatila.

— Susjedi — reče ona — moj je muž pametan i sposoban, to vi najbolje znate.

— Toliko pametan — uzdahnu Bucko — da je svu noć išao i naposljetku došao onamo odakle je i krenuo. Oh, nebesa, pa čemu bih ja mogao učiti mlade krtice? Mladost je mudrija od mene!

— Nemoj, Bucko, pretjerivati — odgovori mu drugi susjed. — Ne razaznaješ, doduše, zemljovid, ne snalaziš se na zemljopisnoj karti, ali za nas krtice to i nije važno. Ali kako si majstor u povijesti, a to doista jesi, možeš našu mladež poučavati o najvažnijim događajima iz prošlosti našeg roda, a kad djeca upoznaju djela svojih predaka, bit će onda ponosna na svoj rod, bit će spremna da

ga brane, da ga obogaćuju i uvećavaju i... što da nabrajam, naučit će i razabrati što sve duguju nama i precima...

Majka Buckić gurnu muža u leđa, a on kimnu glavom i reče:

— U redu, prijatelji, u redu. Pokušat ću. Od sutra počinjem pouku. Predavat ću, dakako, na svoj način, a ne bude li valjalo, neka drugi preuzme moje mjesto.

Zatim su razgovarali o plaći što je valja davati učitelju. Školom će, dakako, raspolagati — velikim prostorom pod nasipom — a općina će učitelja tjedno opskrbljivati bubama i crvima potrebnim za održavanje njegove obitelji.

— Kako vidiš — reče prvi susjed — složili smo se. I želimo ti mnogo uspjeha u poslu.

Majka Buckić bijaše u sedmom nebu. Pozvala je susjede na slatko piće: sok od bobica, svjež i začinjjen, donesen izravno iz hladnog podruma. Pijuckali susjedi i sve se oblizivali, prijalo im. Na kraju zahvališe Bucku i njegovoj ženi na čašćenju i na svemu drugome, i razidoše se kućama. Neki su još malko prošetali na mjesecini, jer im piće bijaše udarilo u glavu. Bucko je čuo kako im pjesma odzvanja u daljini.

— Zadovoljni su — reče Bucko ženi — a mi imamo stalan prihod. Muž ti je od sutra učitelj povijesti. Sveži vrpca na rep i uredi se malko, ženo, jer smo se danas uspeli na društvenoj ljestvici, a i stanje imovno dobrobrano će nam se poboljšati. Rovko neka na moja vrata stavi natpis: *Maestro Buckić, profesor povijesti*.

— Tralala! — zapjeva Rovko i postavi se na glavu, na veselje svojih ukućana.

*

Sutradan poče Bucko svoje prvo predavanje mudrom izrekom: Plod je pravednikov drvo životno. A kad su ga učenici čudno pogledali, on obeća da će izreku objasniti tijekom predavanja.

Kako je Buckovo predavanje bilo izvanredno, Job Buckić upamtio ga od početka do kraja (i Job je, naime, dorastao za školu i sjedio u razredu), a iz njegovih usta evo ga zapisujemo, da ostane budućim naraštajima. Bucko je ovako govorio:

»Dragi učenici! Povijest našeg naroda počinje, hm, u rajuu zemaljskome. Kad je Stvoritelj stvarao nas krtice, znao je što čini. Krtice su imale čovjeku biti na radost svojim ljupkim izgledom, svojom blagom čuđi, ukratko, stajale su na istoj ravni s najmoćnijim

i najljepšim životinjama. Krtice su skakale po livadama i poljima, zavraćale se u vječno zeleno lišće rajskoga vrta, miljele preko Evinih nogu, vragolasto trčkarale Adamu po leđima, dok je spavao, igrale se i svojim ga krznom škakljale po nosu, na veliku radost njegove družice.

Vidite, djeco, kako je život krtica bio ugodan život. Ali, hm, ne potraja dugo kad eto nesreće. Čovjek i žena u raju zemaljskome posvadili se, postali neposlušni, usprotivili se zapovijedi svoga Tvorca — i u manje vremena nego što krtici treba dok crva niz grlo otisne, bijaše Adamu i Evi zabranjen ulaz u lijepi vrt. I moradoše odonda raditi da bi zarađivali svoj kruh s maslacem. Adam postade ratar, a to će reći: valjalo mu se brinuti da on i žena ne umru od gladi, I tako on, hm, poče žito sijati, kupus i krumpir saditi, piliće i praščiće gojiti, ukratko, radio je i dirinčio, a Eva mu pomagala. Jest. Ali tad odjednom dođe i kraj ugodnom životu različitih životinja, pa tako i naših predaka. Otad su morale i one raditi, i ubrzo nastadoše dvije skupine: na jednoj strani lijenčine, na drugoj radnici. I kod Adamovih sinova poslije bijaše isto tako. Lijenčine, to bijahu klevetnici, izdajice, doušnici, zavidnici, oholnici, kao paun, kuna...«

— I Lasica! — viknu Job, ali Bucko reče:

— Pst! Tiho! — i onda nastavi:

»Radnici, hm, to bijahu životinje naše vrste. Mi smo pomagali Adamu u radu. Kad su bube i crvi podgrizali njegovu pšenicu i rajčice, mi smo tamanili bube i crve, i tako smo mu ljetinu spašavali od ništenja. Nije to bilo po volji zavidnicima, pa oni, umjesto da i sami pomognu, napuniše lakovjernoj Evi uši da mi pravimo štetu i pustošimo po Adamovim poljima. Ne sluteći ništa, mi smo bezazleno vršili svoju dužnost. Nismo ništa znali o toj kleveti, prijeverari i podvali sve dok jednog dana ne pogibe prva krtica, naš dični i junački predak Bonifacij Krtovski, zvan Dobri pomoćnik: pogibe udaren Adamovom lopatom!«

Tu Bucko pošutje koji časak i pogledom prijeđe po učenicima. Job mu kimnu, a ostali sjedili i čekali, radoznali da čuju što je dalje bilo.

A Bucko nastavi:

»Odonda je ubijeno na tisuće krtica, a svemu je kriva ona nepravedna optužba. Optužba, velim, jer smo mi vršili svoju dužnost i čestito obavljali posao. Sve ako se kad i dogodi da koji zlobnik ili nesmotrenjak posegne za kakvom biljkom u polju — što je to prema

onim legijama gamadi što ih mi potamanimo! Da nema nas, i da mi ne vršimo svoju dužnost, ne bi na poljima ostao ni jedan jedini klas, ni jedna jedina biljka: sve bi požderali gotovani, doušnici i zavidnici koji nam pakoste. Ali što se tu može: kad ti jednom nekakvo zlo prišiju, nikad ga se više nećeš osloboditi. I tako su Adamovi sinovi, i svi ratari koji su poslije njih kopali i sijali, uvijek u nama gledali, a i sad gledaju, štetan soj.«

— Tata! — viknu Job, ali ga Bucko upozori:

— Pst, tiho! Uostalom, ovdje sam profesor!

— Tata profesore! — opet će mali Job — a gdje je ono o plodu pravednikovu?

— Dobro — kimnu Bucko — to ti je pametno pitanje.

I nastavi:

»Mi smo pravednici, pravda je među nama. Ali prije nego što se plod pravde pokaže, treba da nestanu svi klevetnici. Shvaćate li? Dakako, dobro znam da krtici nije lako ušutkati sve klevetnike. Kako da to učinimo?«

Bucko se ogleda po svome razredu. Svi su časak šutjeli, a onda diže šapu mali Ridić iz obitelji Puzalo:

— Moramo pobiti lašce!

— Ne — odgovori profesor, smiješeći se — to je nemoguće. A krtica, uostalom, nije neživotinja. Moramo drukčije pokušati.

Javi se mali Bundo Kuljić i zamuca:

— M... m... moramo svu ulovljenu g... g... gamad odnijeti seljaku na stol, pa kad vidi naš p... p... posao, onda će nas p... p... pohvaliti.

— Dobro — dočeka Bucko. — Lijepo je to mišljeno, ali ne vjerujem da bismo tako uvjerali seljaka.

I nastavi ovako:

»Evo da vam kažem! Krtice, ponajprije mlade, moraju od danas nadasve dobro i časno obavljati svoj posao, tako da svatko naposljetku uvidi: krtičji je rod valjan i hvale vrijedan. Možda će proći mnogo vremena, možda će dugo trajati, ali će jednom doći dan kada će vas svi priznati i hvaliti kao neophodne pomoćnike čovjekove. Tko želi pravdu steći, mora je zaslužiti, a i sam biti pravedan u svojim mislima i djelima. Ovo s moga prvog sata ponesite u život: vi mladi morate nastojati da od vas postanu hrabre, otvorene, čestite i plemenite krtice, pa će onda i naš rod rasti i cvasti, i postat će od njega lijepa i čestita zajednica!«

Job viknu »Amen«, a Bucko se zakašlja.

Učenici mogahu kući. I krenuše iz razreda. Ali dok su jedni, sitno tapkajući, ravno brzali doma, Job neke zadrža, pa kad se otac udaljio, on s njima zametnu kavgu, i tu se poče tuča, tako da su sve iskre skakale. Nisu svi učenici slijedili ono što im je učitelj govorio: neki su voljeli gužvu i tučnjavu, pa umjesto da bez pogovora i gundanja idu na svoj posao, oni su radije pokazivali zube.

— Čujte — reče Job — ono što tata priča zvuči kao rajska glazba, ali mi mladi nismo nikakvi isposnici ni samostanci. Mi ćemo sve lasice i njihove prirepke protjerati sa svoje baštine. Istaknut ćemo jednom pobjedničku zastavu, i ne samo u svome domu nego posvuda, gdje god životinje jedna drugoj život zagorčavaju. Tada će nas cijeniti potomci Adamovi i Evini, i poštovat će nas kao knezove u životinjskom carstvu!

Oni koji bijahu na Jobovoj strani zapljeskaše šapama od puste radosti i oduševljenja. Zatim se razidoše, svaki ode svojoj kući.

*

Bucko kod kuće sjedio u naslonjaču, udobno se zavalio, te pripovijedao kako je protekao prvi sat, a mama Buckić na nove papuče za hladne noge poštovanog i učenog profesora vezla početna slova *P* i *B* (Profesor Buckić). Ni on ni ona nisu slutili da u glavi njihova najmlađeg sina klija sjeme pobune i nasilja.

Bucko reče ženi:

— Naš mali Job, to ti je dječak koji mnogo obećava. Izvrsno se ponio u školi.

Profesor se blaženo smiješio, ali ga uto zabolje kurje oko, tako te on viknu u sav glas:

— Au, au, nebesa!

A njegova će žena nato:

— Nije to dobar znak. Tko će znati što nas još čeka...

Poglavlje treće

*Vitez Mačor i komesar Lasica — Na grobu pradjedovu
— Odluke i oporuke — Proljeće*

Kad se rođak Lasica najadao i nakukao, odšepa dalje, povrijeđenih šapa i potkresana repa. Kune ne bijaše više. Pustolovina u Buckovu domu zlo se završila. »Sva sreća što ne prođoh i gore«, mišljaše Lasica; »samo mi ode kus repa; ali će mi ga skupo platiti!«

S tom vrlom odlukom ode Lasica ravno na dvore namjesniku, vitezu Ratiboru Mačkovskom od Mijauk-grada, koga su kraće zvali Mačor. Ha-ha! Ako krtice misle da sada mogu slaviti pobjedničko slavlje, onda se grdno varaju: ubrzo će uvidjeti da Lasica nije životinja koju možeš hvatati bez rukavica!

Lasica poteže konop od zvona, a na vratima palače pojavi se vratar, golem mačak, i upita što bi htio posjetitelj.

Objasni došljak da je krupno i važno posrijedi, želi razgovarati sa samim namjesnikom.

— Mr — mijauknu vratar — sve je to lijepo, ali ne vjerujem da je njegovoj ekscelenciji tvoj posjet u ovaj čas dobro došao.

— Pokušaj, najavi me — molio pridošli — i kaži gospodaru da je riječ o krupnu. Ja sam Lasica Ukoljica-Gužvanski.

— I vidi se na tebi — nakrevelji se mačak. — Sav si očerupan i sav ugužvan. Pričekaj na vratima. Izvijestit ću namjesnika i pitati hoće li te primiti.

Udalji se vratar, a Lasica svrnu pogled na zidove portala, gdje na glatkom luku bijahu prikazana sjajna junačka djela viteza Ratibora Mačkovskog od Mijauk-grada. Lasica osjeti kako je sićušan pred tim slikama što svjedoče o veličini, o borbi i lukavosti, a kojima u središtu uvijek stoji naočiti i zastrašni lik moćnog namjesnika. Ubrzo će on, Lasica, stajati pred tim moćnikom. Posjetitelj uvukao dušu u se, hladan ga znoj oblijevao, koljena mu klecala: takav jadan i kukavan očekivaše vratara.

Naposljedku se otvoriše vrata, a jak, mijaukav glas viknu:

— Poštovani Lasica Ukoljica-Gužvanski!

Rođo Lasica, komu je srce spalo u tur, stupi unutra, tu ga kroza sedam divnih dvorana odvedoše u prostorje u kojemu se obično zadržavao namjesnik za podnevnog počinka.

Kad Lasica uđe namjesniku, vitez Ratibor Mačkovski od Mijauk-grada odmarao se poluopružen na nekoj vrsti divana. Lasica odmah opazi da je taj divan presvučen trofejima, to jest kožom žrtava iz mnogih Mačorovih bitaka. Lasica se sav naježio, hladni mu srsi prodoše cijelim tijelom.

Vratar, koji bijaše i tajnik i svečanostnik, pozva posjetitelja:

— Ukoljica-Gužvanski, sada kratko i jasno iznesi njegovoj preuzvišenosti što imaš reći!

A ugužvanko poče cvokoćući zubima:

— G... gospodine, hm, pre... preuzvišenosti, dođoh da iznesem svoju n... nevolju što me snašla zbog okrutnosti koju su nada mnom izvršili i zbog nepravde koju su mi nanijeli.

Mačor zijevao širom razvaljujući gubicu, oči mu ispod obrva nepovjerljivo gledale u posjetitelja. Preo je i vrčao, protezao se i grbio, grebao se po krznu za bubicom što ga ujedaše. A onda upita:

— O kakvoj okrutnosti govoriš? O kakvoj nepravdi? Lasica se napol okrenu te namjesniku pokaza kusati rep. Mačor prasnu u bučan smijeh, nadošio se smijati kao da i ne kani nikad stati. Napoljetku reče:

— Kakav si ti bukvan te si pustio da ti samo tako odsijeku polovinu koplja i zastave? Eh, Gužvanski, Gužvanski, ne svjedoči to baš o velikoj hrabrosti!

Ali kad vidje jadnu Lasičinu njušku, ipak se malko umilostivi. Pozva nevoljnika da nastavi svoju priču:

— Hajde, cvokotavko, kazuj gdje si i kako si izgubio kus repa.

Sad je došao pravi čas za Lasicu da najlukavije što može, s prijetvornim lasičjim licem, gane namjesnika i da u njega probudi sućut. I uspio je u naumu, kao što lukavci i laskavci uvijek uspiju umilostiviti i umekšati srce svojih starješina.

Pošto su tako proveli u razgovoru neko pol sata, reče vitez Ratibor:

— Čuj me, Lasico! Ako je sve istina što mi kazuješ, onda su krtice pravi izrod i otpadak životinjskog carstva. Valja ih obuzdati, moram ja tu odmah što god poduzeti. U početku mišljah da si protuha s kokošjom kožom i zečjim srcem, ali si dokazao da si valjan i da znaš svoju dužnost prema starješinama. To što si mi

došao sa svojom nevoljom, dokazuje da si razborit, a kako si mi je iznio, pokazuje da si dobro odgojen. Takve ja i tražim u upravi svoga područja. Doduše, ne mogu ti vratiti izgubljeni kus repa, ha-ha-ha (nije mogao a da se ne nasmije pri pomisli i pri pogledu na Lasičin kusati rep), ali da ti pružim priliku za osvetu, imenujem te za okružnog komesara ili povjerenika pokrajine Glodavije. To će ti pomoći zasad, a ja bih da poslije čujem što si uradio. A sada idi, jer bih htio malko pospavati za ovoga podnevnog počinka.

Lasica se pokloni, pokloni se podanički. Hotijaše još nešto reći u zahvalu, no nije stigao, jer ga vratar poteže za kusatak repa prema vratima i uljudno ga ali odlučno otprati na ulicu.

— Audijencija je gotova — zabrunđa mačak — a i ti si kazao svoje, je li tako? Hajde u zdravlju, i poštedi zasad moja vrata, ostavi ih na miru, jer i vratar ima pravo na podnevni počinak!

*

Lasica ode najprije rođaku Jazu Jazavcu te mu reče:

— Imam, rodo, za tebe posao i lijepu budućnost. Od danas sam okružni komesar, pa te imenujem za svoga izaslanika, tajnika, i glasonošu.

A kako je Jazo izbuljio oči i čudno gledao, on brzo nastavi:

— Poteci kao munja i po svoj krajini Glodaviji obznani što je postao i do kakve se časti dovinuo Lasica Ukoljica-Gužvanski. Obznani da ću uskoro izdati svoje prve naredbe. Požuri se, Jazo, a navečer me u mome stanu izvijesti kako je bilo.

— Hoću, rodo, hoću — odgovori Jazo.

— Kakav te »rodo« spopao! — zagunđa Lasica. — Nikakav rodo, rdo jedna, nego »Okružni komesaru«! Jesi li razumio?

— Jesam, oružni mesaru — prihvati Jazo.

— Kakav »oružni mesar«, šuplja jazavčja glavo! — ljutito će Lasica. — Okružni ko-me-sar, tako treba da kažeš! Jesi li upamtio?

— Jesam, upamtio sam. Objavit ću po svoj Glodaviji da je svima poznati i uvaženi građanin Lasica Ukoljica-Gužvanski postao kružni mesar...

— Okružni komesar, tikvane! — bijesno će Lasica.

— Da, da... A gdje ću te naći? — upita Jazo.

— Odmah ću potražiti novi stan u Ulici među lijesama.

Istaknut ću na ulazu zastavu s dvorskim grbom: Mačorovim i svojim. Jesi li razumio?

— Jesam — odgovori Jazo te uze put pod noge da izvrši zapovijed.

Lasica, novopečeni komesar, pun sebe, krenu u Ulicu među lijeskama. Sve mu se krzno nadimalo od oholosti: sad će krtice čuti i vidjeti!

Možete zamisliti koliko se uplašila krtičja općina kad se obznanilo o imenovanju Lasice. Gdje god se pojavio Jazo Jazavac, svagdje je vidio zabrinute i natmurene njuške, a ponegdje je dočekan i neprijateljski: ta bijaše on glasnik goleme nesreće. Nije čudo što su krtice taj dan proglasile danom opće žalosti. Dvadeset i četiri sata držale su rep uspravljen uvis poput svijeće, u znak prosvjeda, a na tornju općinske uprave neki je šaljivac na koplje za zastavu objesio oglodana sleđa, da sve upozori na Lasičinu proždrljivost i na teška iskušenja kojima je općina izvrgnuta.

*

Bucko sjedio u svome stanu i samo uzdisao; osjećao se bespomoćnim. Žena uzdisala s njime. Sinovi besposličili, jedan se pružio ovdje, drugi ondje; gledali su u roditelje i u njihov očaj. Samo je Job, povučeni u se, skutren sjedio u svome kutu: sjedio je gotovo nepomičan, očito se zagnao u misli o sudbini koja ih je snašla. Nakašlja se otac, za njim i majka pročisti grlo. Počeša se otac po glavi, za njim i majka prođe pletaćom iglom kroza sjajnu vlasulju. Otac otvori usta da govori, za njim majka zinu da sluša.

Najposlije Bucko reče:

— Spremi se, Jobe, ideš sa mnom.

Job začuđeno pogleda:

— A kamo, tata?

— Idemo — ozbiljno će i pobožno otac — idemo na poklonstvo i ujedno po savjet.

— Na poklonstvo? — u čudu će njegova žena. — Komu i zašto?

— Da, na poklonstvo — nastavi Bucko — da ovom jadu tražim lijeka i da vidim što nas čeka.

— Izvršno sročeno! — nasmija se Rovko, ali dobi šapom preko uha.

Job se spremio, pa tako otac i sin krenuše.

Pošto su išli poprilično jedan sat, u sumračju noći što se primicala, Bucko i sin odjednom stadoše na rubu šume; došli su pred malenu uzvišicu, pokrivenu zelenilom i cvijećem.

— Miruj sada — tiho će Bucko. — Znaš li gdje si?

— Ne znam — šapnu Job.

— Ovo je — reče otac — grob tvoga blagopočivšeg pradjeda Krticija plemenitog Oštropanđića. Njega ću pitati za savjet, jer Krticio bijaše mudar i poštovan predak. Šuti sada, Jobe, sklopi šape najsmjernije, i misli o nedaćama i o slavi našeg roda u prošlosti i o trenucima jada i straha što ih sada proživljavamo.

Job smjerno obori pogled, ali mu ispod trepavica sijevaše nekakav obješenjački sjaj, krijesile se lupeške oči. Sastavio je šape kao valjan učenik, suspregnuo dah i nepomično stajao pred uzvišicom. Otac polako priđe grobu i duboko uzdahnu. Očito je Bucko sve drugo zaboravio, jer je samo gledao u mogilicu pred svojim nogama, u taj dijelak zemlje posut cvijećem.

Jobu postalo dosadno, dotužila mu nepomičnost. Neprimjetno i tiho promače on onamo za humak i nestade u visokoj travi. Ali je pazio na oca. Što li je to stari nakanio? Odjednom Bucko prozbori:

— O, Krticio plemeniti, Oštropanđiću hrabri! Vidiš li kakva je tužna sudbina smjerila tvoje potomke! Progonjen i rasut, izgladnio i posvuda ugrožen, drhti sav tvoj rod. Neizvjesnost je i nesigurnost oko njega, strah mu se u kosti uvukao. Što da počnemo, o plemeniti Krticio, da opet zadobijemo barem djelić one slave što je ispunjavala tvoj život?

Još nije Bucko ni izgovorio svoje pitanje kadli se oču snažan ali potmulo glas — bijaše kao da doista dolazi iz njedara same zemlje. I reče taj glas:

— O, Bucko, ti plačeš baš kao dojenče komu su uzeli dudu. Zašto ne slijediš moj primjer? Zašto dolaziš ovamo jadovati i plakati, a bojiš se učiniti ono što bi morao i što bi jedino moglo spasiti krtičji rod?

Bucko ustuknu korak i zamuca:

— Što... Kako, molim? Tko si ti? Tko to govori?

— Tko sam? — zabruja onaj glas. — Pa ja sam Krticio plemeniti Oštropanđić, tvoj slavni predak! Ta tko bi drugi bio? Što želiš od mene, kukavelju?

Bucko skupi svu snagu i poče redati jade i nizati nevolje — bijaše to čitava litanija žalopjki i uzdaha.

— Stani! — zagrmje onaj glas. — Obustavi jadikovke! Stid te bilo, Bucko! Što si poduzeo protiv Lasice i drugih upadača? Zar misliš da ćeš ih suzama pobijediti i jadanjem u bijeg natjerati? Ne bi li bilo bolje, tisuću puta bolje, da pružiš otpor i da svom snagom udariš na neprijatelja?

Bucko drhtao kao prut na vodi. Bijaše došao na grob da iznese jade što ga biju — a gle sad čuda! Tko bi ikad slutio takvo što! Tko bi i nakraj pameti pomislio da će takav jedan pradjed, koji već stotinu godina leži u grobu, odgovoriti na njegove tužbalice i još biti tako odlučan i borben?

Ne, Bucko se nikako nije u mišljenju slagao s pokojnikom. Nije Bucko kukavica, nije u njega zečje srce, ali bi on radije da krtičja općina, i sav životinjski svijet, živi u miru: u tome bi svijetu vladala pravda, red i miroljubivost kad bi svi naučili poštovati jedan drugoga.

Vidite, tako je mislio Bucko, i bila je to velika mudrost. A sada mu je, gle, taj pokojni Krticio Oštropanđić ispreturao misli, i to pred Jobom, tim klipanom. Bucko, naime, mišljaše da Job sveudilj stoji za njim i razmišlja. Eh, eh, sve je krenulo naopako!

— Čuj me, pradjede, dični Krticio! — osmjeli se Bucko. — Sve to što veliš, možda je istina, ali ja ne volim silu i nasilje, mrske su mi rane i ogrebotine, zazirem od krvi. Ukrivo si udario ako misliš da ćeš u meni naći pijetla orna za borbu. U svojoj općini nećeš naći krtice koja bi...

— Dosta! — prekide ga onaj glas. — Stani, Bucko, ne govori gluposti! Da si sâm prestaro za borbu, to je cijela istina, ali ako potražiš koga tko bi preuzeo tu dužnost, taj bi se odmah našao!

— Kako? — opet zamuca Bucko. — A tko bi bio taj junak, časni Krticio?

— Job! — spremno će glas, a Bucko, kad je čuo to ime, ostade kao ukopan, i podugo je tako stajao, nijem i nepomičan. Naposljetku krenu od grobnog humka, klimava koraka, kao da je popio čašicu previše.

Još nije zamakao za prvi grm kadli Job iskoči iza humka i potrča za ocem. Bucko, koji ga odjednom opazi kraj sebe, uhvati sina za ramena i reče:

— Jobe, sinko, upravo sam čuo neobične riječi, i sav sam zbunjen i smeten. Kasnije ću ti reći više.

Išli su dalje. Otac kao da ni na što više nije mislio. Ali zastade opet i upita sina:

— Jobe, što bi ti učinio kad bi tkogod tvog oca udario po njuški?

— Ja bih onda njemu uzvratio deseterostruko! — glatko će Job.

— Jest, može to biti — dočeka Bucko i kimnu glavom.

— Možda pradjed Krticio ima pravo. Moram još jednom o svemu promisliti.

Tako se s poklonstva vratiše kući. Otac se povuče u svoju sobu, leže i zagna se u misli, a majka sve premetala u glavi što li je to njezinu mužu. A Job se lupeški smješкао i govorio u sebi:

»Odgumih mrtvoga, a živi se sasvim smeli... Danas bijah Krticio Oštropanđić, a sutra ću — ili ubrzo — biti Job, spasitelj svoga roda!«

Je li Job imao pravo, eh, o tome ćete čuti kasnije. Međuto je i on legao na počinak i sanjao o strašnim bitkama, o slavi i časti, a ni časka nije pomišljao na jade i nevolje... U očevoj smotrenosti i mudrosti gledao je samo sputavanje svoje težnje za djelom i slobodom. Da, takvo što često se javi među mladima, i ne samo u krtičjoj općini!

*

U svoj onoj uzbuđenosti što je tjedne i mjesece vladala i unijela nered i metež u život Bucka Buckića, njegovih rođaka i susjeda, zanemariše mnoge poslove i propustiše da namaknu zalihe za neplodno godišnje doba, i tako, kad je zazimilo, većina krtica jedva da je sabrala i navukla polovinu potrebne hrane. Ni Buckova obitelj nije u tome stajala ništa bolje od drugih, i majka je Buckić zbunjeno i bespomoćno vrtjela glavom kad je zavirila u spremnicu, u kojoj jedva da bijaše hrane za jedan zimski mjesec. Općina je, doduše, obećala Bucku da će mu za predavanja u školi plaćati u naturi, crvima i bubama, ali već nakon malo vremena nije više bila kadra da podmiruje dugove. Budućnost, dakle, nimalo ružičasta. Kako će, jadni, prezimiti zimu?

I kako jedna nevolja nikad ne dolazi sama, na jade im zajahala još i druga nesreća: jednog dana pojavi se Jazo Jazavac te izvijesti kako je okružni komesar Lasica Ukoljica-Gužvanski odlučio i zapovjedio da svaka krtičja obitelj u roku od dvadeset i četiri sata ima predati polovinu svojih zimskih zaliha. Tko ne poslušā, tko se

usprotivi i opre, bit će odmah odveden na sud Ratiboru Mačkovskom i na smrt osuđen...

U općini sve se stužilo, svuda jauk, plač i kuknjava. I majka je Buckić sate i sate sjedila među djecom i plakala — suza suzu sustizala. Dok se Job, kao i uvijek, držao svoga kuta, Ješko. Oblizavko, Žmirko, Rovko, Krivošapko i Zvrko sabrali se oko oca, svi gnjevni, te mu spočitavali što nije ništa poduzeo da bi s vrata skinuli prokleti lasičji jaram.

— Hja, lako je vama govoriti tako — polako će Bucko. — Bilo je vrijeme, sinci, kada sam hrabro sâm jurišao, ali sada osjećam kako su me godine preklopile, star sam već...

— Star? — dočeka Rovko. — Ako se osjećaš starim, onda pusti svoje sinove da s drugim sinovima naše općine krenu i štogod poduzmu.

— Nema od toga koristi — zavrtje glavom otac. — Baš nikakve koristi, Rovko. Pa nije davno bilo kako smo svoj stan branili od Lasice i Kune. Samo se za dlaku razminulo da nismo svi pobijeni. I kakav bijaše ishod i posljedak? Prvo i prvo (i tu Bucko pruži desni kažiprst uvis), seljakinja Kupusarevička došla je do lijepe kunovine; uostalom, vidjeli ste je kako se nedjeljom diči i koči u krznu. Drugo, Lasica, taj lupež i smutljivac, uzdignut je u časti, i sada je nad nama svima, i igra se gospodina u krajini Glodaviji...

Kad ga sinovi htjedoše prekinuti u riječi, otac podiže glas:

— I što mi možemo poduzeti protiv takve lasičje sile? Ako se Lasica potuži Ratiboru, još ćemo sebi na vrat navući legiju mačaka. Ratibor raspolaže golemom vojskom šaponja: ima on stotinu, možda i tisuću mačora i mačaka s oštrim pandžama i s vlastitom glazbom-deračom, a marš im tako brz da mi, jadne krtice, ne možemo ništa protiv njih...

— To bih ja da vidim! — uzviknu Job iz svoga kutka, a sve se oči odjednom trgoše u nj. — Nisi ti, oče, nikakav glodavac nego kukavac, i zato ste svi, žao mi je što to moram reći, zapali u škripac i u vječnoj ste prpi. Prepustite sve meni, a ja ću već naći izlaz. Nećemo od naše zalihe ni pol crva dati izjelici i žderonji!

S ludom smjelosti Jobovom nije Bucko mogao izići nakraj.

— Moramo čekati — reče pomiren sa sudbinom. — Čekati i nadati se da će nam kasnije biti vraćeno ono što nam se danas po nepravdi uzima.

Time htjede otac završiti razgovor, ali se tada umiješa njegova žena:

— Sve je to lijepo i dobro, mužu moj — reče majka — ali ja neću dopustiti da mi djeca izgladne pa da na kraju opet dopadnu razbojničkih pandža!

— A što bi ti htjela? — upita Bucko.

— Iseliti se! Otići u drugi kraj, u drugu zemlju — odgovori majka. — Htjednu li djeca tako, bit će najbolje. U tuđini možemo se u miru skrbiti za hranu, svakako mirnije negoli ovdje.

— Eh, kad bi se to obistinilo — uzdahnu Bucko. — Ali tko nam jamči! Dobro, djeco, što mislite o prijedlogu svoje majke?

Svima se prijedlog svidio, svi rekoše da je dobar. Tako ni Bucku ne preosta ništa drugo nego da pristane.

— Dobro — kimnu on glavom. — Iselit ćemo se svi zajedno, valjda će nas sreća pratiti.

Ali Job ne htjede s njima. Nije htio da izmakne. Smatrao je to uzmakom. Ako sve majke iz općine bježe, u redu, razumljivo je, i neka bude tako. Ali ako i sinovi i očevi izmiču, onda, dobijesa, barem jedan mora ostati na svome mjestu.

— Samo idite, iselite se u Patagoniju ili kamo već hoćete, ali ja ostajem! — odsiječe Job i lupnu se šapom u grudi. Isprasio se i postavio kao junak pred drugima. Bucko se postidi.

— Dobro, idite vi, a ja ostajem s Jobom — odlučio Bucko.

I kada su svi — majka, Ješko, Oblizavko, Rovko, Zvrko, Žmirko, i Krivošapko — sa svojim zavežljajima prešli preko kućnoga praga, Job počeo razmišljati kako će se osvetiti prokletniku Lasici. Krenuo je općinom da vidi ima li još momaka, i doista nađe nekoliko školskih drugove, ali su i oni namjerali u tuđinu čim se zalihe predaju Lasici.

A Bucko sjeo te uzeo pisati oporuku. Nikad ne možeš znati što te čeka i kada će ti smrt za vrat skočiti, mišljaše Bucko, pa neka mi žena i djeca barem znaju što im ostavljam za utjehu. Pisao Bucko oporuku, a Job se nagonio s pustim mislima: koliko je naprezao mozak, sve mu čelo izbrazdale bore; tolike je misli prevrtao te mu se činilo da će mu se rasprsnuti glava.

Dok oni tako, tužna iseljenička povorka prelazila preko granice zemlje Glodavije na putu u nepoznatu daljinu. Krtičje majke s djecom pružale žalosnu sliku, bijahu one gomile straha, jada i bijede. Na tisuće njih vuklo se preko livada i polja, razilazilo se kad

bi naišli na lokvu ili močalinu, da se opet sastanu i da onda nalazeći potporu jedni u drugima, krenu dalje... Duga povorka umornih izbjeglica promicala uzdišući i plačući, a za njom nekakvo neprestano šuštanje — bijaše to prigušen šum šapa što se jedva vuku i grudi što, zadahtane, jedva dišu. Sivo zimsko nebo nadvilo se nad krajinu, ledeno i beživotno stajalo nad otvrdlom, zamrlom zemljom. Majka Buckić, uz pomoć svojih sinova, trudila se, koliko god mogaše, da ublaži nevolju svojih suputnika i supatnika — ali što mogaše ona protiv jada i stradanja tolikog mnoštva?

Oblizavko, Ješko, Rovko i Zvrku trčkarali ovamo-onamo, vukli prtljagu, nosili djecu, dijelili hranu, dok majka, Krivošapko i Žmirko neumorno povezivahu ranjene šape, mazahu ozlijeđenu kožu, i rasplakane mališane umotavahu u suhe pelene — ah, ne bijaše kraja tome samaritanskom poslu, a britka studen sjevernog vjetra samo uvećavaše ona stradanja i patnje.

Put vodio bjegunce preko brda i dolina, duž suhих živica i zaleđenih jaraka. Danju bi se ovdje-ondje odmarali, i tada bi se povorka protezala kao tamna mrlja negdje na bjelini što je mrzaz bijaše rasprostro po zemlji, ali kad bi opet mrknula večer, i tama zapasala, a tisuće zvijezda zatreperile na hladnome zimskom nebu, lutalice bi krenule dalje u beznadnu noć, uvijek dalje, u neprestanoj strepnji i u vječnom strahu od lupeža Lasice i njegove krvoločnosti.

Ono malo krtica što je ostalo u Glodaviji nije više ništa znalo ni čulo o bjeguncima: dokle su stigli, jesu li još svi na životu, imaju li dovoljno hrane, jesu li zaštićeni od zime... Događaji oko iseljenja sunarodnjaka tonuli u daljini, bijaše kao da gusta magla leži između onih što ostadoše na postojbini i onih što u dugoj, žalosnoj povorci odoše iz rodne Glodavije.

*

Bucku se na postojbini kadikad činilo kao da je vrijeme stalo a Glodavija izumrla. Mogao je sate i sate obilaziti naokolo hodeći od loga do loga a da ne čuje dječji glas ni majčinsku uspavanku. Samo je ovdje i ondje našao ponekoga starijeg oca u općini. Ti su ponajviše sjedili u manjim skupinama i razgovarali o teškom vremenu i o prijetnjama okružnog komesara. Gotovo nitko nije više spominjao iseljenike. Jesu li krtice bile tako samožive da su mogle zbog svojih briga zaboraviti žene i djecu? Bucko je samo vrtio

glavom te išao dalje. Nerazumljiv mu bijaše taj svijet i njegovi žitelji. Razgovarao je s Jobom o tome, a Job mu reče:

— Vidiš, tata, kad si nas poučavao u povijesti, iznosio si kako je naš rod nekoć bio valjan. Zar ti nije sav ovaj naš svijet sada nalik na starački dom? Zar ne misliš da se sada vitez Ratibor i njegov pajdaš Lasica u sebi smiju što je Glodavija postala samo šaka pljesnivaca i klimavaca?

— A ti, dragi moj — zagunđa Bucko — kao da sanjaš o revoluciji ili o takvu nečem. Ali ni ti nećeš, baš kao ni mi, napraviti nikakvo čudo. Mladost se uvijek hvasta, znam ja tu pjesmu. Ali je sve to, Jobe, prazan mlin, ništa se time ne postiže.

— Ne — nasmija se Job. — Stari misle da će s lulom i partijom karata isto tako lako proživjeti. Tako im je ugodnije negoli brinuti se za obranu i ojačanje svoje zemlje. Je li to pravedno i pošteno, tata? Oh, ti glupi plješivci sa začjim srcem, ti drhtavi klimavci!

Bucko bijaše razočaran. Mogao bi istući Joba zbog takvih drskih riječi, ali, ako pravo promisli, momak baš i nema sasvim krivo: ima nešto istine u njegovu govoru.

— Ja ostajem pri svome — reče otac. — Sila šapa i pandža ne može našem rodu donijeti nikakvu sreću. Mi nismo nikakvi borci nego rovc i radnici što marno kopaju. Mi smo jednostavne, dobroćudne krtice koje ne traže ništa drugo doli slobodan log i potrebnu hranu. One koji nam to ne daju stići će kazna prije ili kasnije, jer pravda uvijek mora pobijediti!

— La-la-la! — dočeka Job. — Uzdisati i čekati, to je vaš odgovor i vječna lozinka. Sve mi je to izišlo već uvrh glave. Sa starcima iz Glodavije ili bez njih Job će osloboditi svijet Lasičina i Ratiborova jarma. Dok se ja budem borio, ti možeš, tata, s drugim gundalima i brundalima pušiti lulu, i sjediti u papučama, i preklapati o kostobolji i o promrzlim nogama. Doviđenja. Ja idem da sazovem mladost Glodavije. Treba da znam kane li mladi sudjelovati u spašavanju našeg roda ili ne kane!

I u tim riječima Job krenu, a Bucko, sav u strahu, ode u star zečji log, da se ondje naspava. Naumio je da sutra s drugim krticama ide Lasici, da preda traženu hranu.

*

Lasičin jaram sve više pritiskao Glodaviju, i u toj nevolji minuše zimski mjeseci. Jednoga lijepog jutra nad krajinom što se

kupala u sunčanom svjetlu proletje prvo jato lastavica što su cvrkućući tražile lanjska gnijezda. Radosna srca gledale su krtice povratak tih vjesnika proljeća. Sad će biti bolje, mišljahu one, otišla je kruta zima, uskoro će nalaziti novu hranu u mladom zelenilu po livadama i poljima. I Bucko se radovao i starim glasom pokušao zapjevušiti pjesmicu iz davnih dana, ali se odjednom sjeti svojih u dalekoj tuđini, i već mu prvi stih zape u grlu.

A jedan se nikako nije radovao dolasku lastavica, nego je na njih gledao prijekim okom: bijaše to vitez Ratibor od Mijauk-grada, taj okrutnik i samosilnik. Ništa od svega što bijaše veselo i lakokrilo nije nalazilo milosti u njega. Nije mogao gledati umilni let ptičjih jata u modrim visinama, nego je potajno režao od pohlepe za sočnom golubinjom plećkom, za kakvim kosom ili drugim pernatim stvorom. Njegova nekadanja gipkost osjetno je opala, otromio je od lagodna života i ljenčarenja. A nekoć se vitez Ratibor obilno služio svojom gipkošću kad je išao u lov vođen finim i osjetljivim nosom što njuši i mačjim očima što se kriješe i vrebaju; njegov dobro odmjereni skok sezao je kamo bi namjerio, a desna pandža nije znala za promašaj.

Eh, kakva to krasna bijahu vremena! A sada se Ratibor ulijenio i ugojio, i zato su ga ljutile lastavice i druge ptice što su slobodno, izvan njegova domašaja, kružile obasjanim prostorom i lepršale povrh njegove palače. Ratibor je samo režao. Mora negdje iskaliti svoj bijes.

A lastavice proljetale zrakom, bijahu sretne. Nisu ništa znale o mržnji i osveti, nego su cvrkutale u visini i veselo povlačile svoje ravne i valovite crte, kosine i zavojice. Tako su zaredom budile i druge pernate pjevače i pjevice te ih uvodile u svoj vedri ples pun sunca i blagoslova. Uskos i usprkos svim mačorima i svojoj mačjoj zavisti širilo je proljeće svoj najljepši kras preko probuđene zemlje, a nebo darivalo svijet blagim uzduhom i svjetlom kao darom neokaljane sreće.

Poglavlje četvrto

*Zadjevica s pijetlom — Pomoć krijesnicâ — Zbrka u
kokošinju — Nove nevolje*

Krticija bijaše neobična općina. Ako mislite da su njezini žitelji pali u brigu zbog žena i djece u tuđini, da su trli glavu zbog Lasićinih prijjetnja ili nevolja sa hranom, ili se pak uznemirili zbog proljeća što se bližilo — onda se ljuto varate.

Jučer je Bucka uplašilo šuškanje u blizini njegova stana. Kad je sasvim oprezno provirio kroz uzan otvor na prozoru, ugledao je desetak susjeda što se bijahu sabrali pred njegovim vratima. Bucko otvori i dočeka njihov posjet s osmijehom punim pitanja:

— Oh, koje li časti! — reče zatečen. — Zar se štogod važno dogodilo?

Odgovori mu Mješinko Grebić, krt što je pred sobom nosio trbušinu poput mješine:

— Treba nam tvoj savjet, Bucko. Posrijedi je nešto veoma ozbiljno.

— Veoma ozbiljno? — ponovi Bucko pitajući. — Onda, nadam se, nije ništa loše?

— Ništa loše? — povikaše krtice u zboru. — To ćeš odmah čuti.

Nato uze riječ Janko Čaporko da podnese izvještaj, a Bucko odmah razabra da su krtice bijesne na Krasnopoja, pijetla na dvorištu seljaka Kupusarevića. Taj pijevac od ponosnog roda Krijestovića-Mamuzića imao naviku da svakog jutra kukuriče čim sunce na istoku kao zlatan cvijet iskoči na modrikastom nebu. Vitez Krasnopo — ah, Bucko je još prije uvijek proklinjao toga pijetla i njegovu dreku — eto, taj Krasnopo Pjetlić bijaše tvrdio uvjeren da on, Krasnopo Pjetlić, svakog jutra čini čudo te diže sunce na nebo i tako zemlji svjetlo doziva, budi usnule ljude i tjera ih na posao.

Već su se stotinu puta krtice jedna drugoj izjadale i potužile što svakog jutra, baš poslije njihova noćnog rada i kopanja, kad im je san tako potreban, taj prokleti pijevac svojim trubljenjem plaši sav onaj kraj, a s njime i tihu, skrivenu općinu Krticiju u njezinim

rupama pod zemljom. To se treštanje paklenski prolama naokolo, a što je najgore — za njim uvijek dolazi zaglušno i beskrajno kakotanje, jer je pijetlovoj obitelji, mnoštvu grlatih i kakotavih koka, odvajkada u običaju da kao jeka odgovara na taj svakojutarnji zvučni znak i poziv.

Treba tu drugi red uvesti, mišljaše Mješinko Grebić, i zato je sazvaio krtice na skupštinu u Buckov stan, eda bi se dogovorili i posavjetovali kako da se riješe Krasnopoja i njegove trube.

Skupština je dugo trajala, baš kao sve skupštine na kojima se raspravlja o važnu i krupnu. I sasvim zaboraviše brige oko sudbine svojih žena i svoje djece, smetnuše s uma strah od Lasice, istrla im se iz pameti pogibao što prijeti njihovoj općini. Krtice bijahu kao tutljavi, sitničavi malograđani: one su se samo bavile — i još kako bavile! — svojim remećenim snom i mrskim Krasnopojem! Često se tako događa — i ne samo među krticama — da se krupno zaboravlja zbog sitnica i gluposti. Tu, u općini Krticiji, mudri su očevi sasvim zaboravili zlohodu sudbinu svojih bližnjih i svojih prijatelja, zaboravili je zato — o, glupe li zadjevice! — što se jedan pijetao usudio kukurikati protiv njihove volje, glasati se onako kako je u njegovoj naravi i kako mu je po prirodi dano!

Sva Glodavija bijaše poput ludnice. U svakom slučaju, krtice su činile sve moguće da se riješe Krasnopoja, pa je čak i Bucko, koji je ovda-onda znao pokazati razboritost, vrlo ozbiljno istupio na skupštini.

— Glavni je naš zadatak — reče Bucko — u tome kako da odstranimo Krasnopoja.

Mješinko Grebić mišljaše da je najbolje prorovati potkop: iskopati pod kokošinjcem desetak hodnika, pa će Krasnopoju u zemlju propasti.

— Lako je to reći, ali je teško provesti — zagunđa Kopko Rovčić, rođak Mješinkov. — Zar možemo vidjeti gdje kopamo? A nad zemljom... bogme se ne usuđujem...

— A baš nadzemno treba početi — javi se Janko Čaporko. — Noću nam se valja potajno uvući u kokošinjac i ondje početi posao, pa nećemo pogriješiti.

Neke su krtice, odobravajući prijedlog, zapljeskale šapicama, a druge se protivile. Nato će Bucko:

— Čujte me, prijatelji, smislio sam što ćemo i kako ćemo. Prepuštite sve meni! Sam ću noćas na posao. Vi lijepo mirujte i strpljivo čekajte dok se vratim.

I Bucko sklopi vjeđe. Drijem ga presvajao. Tiho se krtice razidoše, nestadoše kroz mnoge hodnike Glodavije.

Uvečer, tajom, Bucko krenu duž živica i grmlja prema udaljenu busenu trave u kojem je stanovala zajednica kukaca-svitaca, to jest krijesnica. Došao je Svjetlanu i lijepo ga pozdravio. Taj Svjetlan bijaše nešto kao načelnik one zajednice. A o čemu su razgovarali? E, Bucko to nije rekao, ali je razgovor dugo potrajao, a kad bijaše negdje prema jutru, baš kad je Krasnopoju opet počinjao svoju dernjavu, eto Bucka pred kokošinjac. Stigao je začepiti uši prije nego što se pijetao raskukurikao. Naposljedku je kočopernik istutnjio svoju tutnjavu, tako te se Bucko, nakon strpljiva čekanja, mogao pokloniti bučnome gospodinu i zamoliti ga za razgovor.

— Vidite, gospodine Krasnopoju — počeo Bucko — već se godine i godine divim vašem pjevu. Ne, doduše, zbog glazbe — ta ja se slabo u nju razumijem — nego zbog toga što uvijek uskladite poj s trenutkom kad sunce izlazi.

— Oprostite — prekide ga pijetao — ali vi o tome ništa ne znate. Ne tjera sunce mene na pjevanje, nego ja dižem sunce!

— Ma što mi ne velite! — prasnu Bucko u smijeh. — Vi dižete sunce...?

Bucko se nadužio smijati, a Krasnopoju se tako naljutio da mu je sva kresta pomodrjela.

— Glupi krte! — prekori ga pijetao. — Zar me kaniš poniziti i umanjiti moju moć? Što su moji preci činili stotine godina, izvedeći neprestano čudo da sunce sluša njihov poziv, i što uvijek i redovito biva otkad je prvi pijetao zapjevao, zar ti, šuplja glavo, da to poljuljaš i u sumnju dovedeš? Vrati se u svoju općinu, glupane, i ondje se u zemlju zakopaj! Ništa ti ne znaš o pijetlima i o suncu, o zemlji i o mraku!

— Oprostite — odvratu Bucko, žmirkajući prema suncu — ako se vi odmah ljutite, idem ja, dakako, onamo odakle sam i došao. Ali bi vam trebalo biti na čast što me možete poučiti, mene koji nisam tako obrazovan. Vi dakle ostajete pri tvrdnji da vi...

— Jasno! — zakriješti pijetao. — Ja zapovijedam a sunce sluša. Ja svijet budim odâ sna.

— *Très bien, monsieur...* Vrlo dobro, gospodine — uzdahnu Bucko učeno. On je, naime, naučio nešto francuski od svoje nećakinje iz Brüssela, gospođice... to jest *mademoiselle Taupe*. — Rado bih vjerovao vašoj riječi, ali, znate, ja sam od onih što traže dokaze.

Pijetao bijaše uvrijeđen u svojoj oholosti. Smatrao je za nečuvenu drskost da se takav jedan podzemnik, takav jedan odrpanac, usuđuje sumnjati u njegovu moć nad zorom i danom!

— Slušaj, krtice! — svisoka će, uvrijeđen, Krasnopolj. — Ne običavam se, doduše, sporiti, i nerado imam posla s praznoglavcima tvoga kova, ali ću ti pružiti priliku da se o čudu uvjeriš svojim rođenim očima.

— Da, jutros sam nešto zakasnio — dočeka Bucko.

— Sutra — preuze Krasnopolj — sutra slavim jubilej: ujutro će biti trista šezdeset peti put što ove godine budim sunce. Bit će nazočna sva kokošja općina.

— A mogu li i krtice doći i gledati? — upita Bucko.

— Mogu ako budu pristojne — odgovori pijetao oholo.

— Dobro. Onda sutra rano.

— U redu.

Bucko se vrati kući i brzo nestade u svome nastanu. Odande je obavijestio krtice da će ujutro rano biti svjedoci pijetlova čuda.

Krtice se radovale što će imati zabave — ta život im inače bijaše jednoličan i tmuran. A kako je trebalo da budu pristojne, većina ih uze čistiti i četkati svoje krzno, tako te je sjalo kao da su izišle iz najotmjerenijega modnog salona.

Bucko, koji je drijemao u svojoj sobi, držao jedno oko poluotvoreno: tako je pazio na danje svjetlo što mu je kroz uzanu pukotinu prodiralo u krtičnjak. A kad je sumrak zakoprenio plavet proljetnog neba, sazva on svoju općinu.

Provrvješe krtice iz svih rupa i zajedno, u povorci, krenuše prema kokošinjcu. Na polasku Bucko ih upozori:

— Budite mirni i tihi! Da ste šutjeli, kao što se i pristoji krticama!

Išli su neko vrijeme, a onda se u travi čulo šuškanje, počelo se nešto micati — i odjednom stotinu krijesnica pod zapovjedništvom načelnika Svjetlana odletje u četveroredovima na verandu, to jest na kokošinjac dičnoga Krasnopoja. Međuto je i noć zanočala, naokolo se tama sastavila. I tišina pala na sav kraj, mrtva tišina. Na Buckov

znak, deset, dvadeset, pedeset, stotina krijesnica upali svoje svjetiljke.

— A sada dobro pazite! — šapnu Bucko krticama oko sebe.

Ne potraja dugo, svega časak-dva, kadli u kokošinjcu nastaje meškoljenje. Na svjetlosti krijesnica pojavi se Krasnopoj, ponešto u čudu zbog kratka poćinka. Protegao je mišiće na nogama, zagrebao ostrugama u tlo, i — tres! — u taj noćni sat prolomi se svijetom njegov slavodobitni ku-ku-ri-ku! U isti čas okrenuše koke kakotati, nastala buka nećuvena! Krtice prasnule u smijeh i sve se savijale od pusta hihotanja. Krijesnice ugatile svoja svjetla pa u tami što se opet sastavila hihotale, nevidljive kao i krtice.

Krasnopoj se nešto skanjivao, bijaše u nedoumici: nije pravo znao što je posrijedi... Kamo je nestala svjetlost? Gdje je zora? Među kokama zbrka, padale jedna preko druge, uskakotale se zburnjene i nezadovoljne.

I drugi put pokuša Krasnopoj: — Ku-ku-ri-ku! — Ali sunce nije izišlo, nije zadanilo od istoka, bijaše još daleko od osvita!

Tada zapovjedi Svjetlan svojim da opet upale svjetiljke, i tako na svjetlosti Krasnopoj ugleda krtićju općinu — hihoću krtice i sve se za trbuh drže od pusta smijeha. Vidje i to kako je Bucko u nj upro svoje oćice.

— Krasnopoj — reće mu Bucko — ti si najobićniji hvalisavac! Mi smo te prozreli i razotkrili, došao je kraj tvojoj umišljenosti: ha-ha-ha!

I sve krtice i krijesnice složiše glasno: — Ha-ha-ha! Krasnopoj se još nije predavao. Pokuša on i treći put: — Ku-ku-ri-ku! — Ali mu se uhvati mrak pred oćima, a poj mu odjednom zape u grlu. Zateturao je, ko-ko, pokušao još jednom: — Ku-ku... — ali ništa od svega. Uzbućenost i poniženje stegli mu grlo... Još jedan slabi, posljednji — Ku-ku-ri... — i pijetao pade na tlo, mrtav i nepomićan, baš kao da je ondje pala opeka.

Krtice i krijesnice vratiše se kući: prve slaveći slavlje što su se napokon riješile prokletoga treštanja, a druge zadovoljne što su uspjele pomoći prijateljima. Bucko bijaše ponosan kao kakav gradski naćelnik okićen odlićjima. Zar nije sve mudro izveo?

Jadne krtice! Od slabe im koristi bijaše što su ušutkale takva jednog Krasnopoja. Kad je seljak Kupusarević sutrađan našao svoga pijetla, u čudu se poćeša po glavi te uginulu životinju odnese svojoj ženi:

— Gle, ženo, uginuo nam pijetao — reče seljak.

A Bucka, nakon tjedan dana, negdje prema jutru, baš kad je htio na počinak, prepade novo kukurikanje.

— Trista mu jada! — protisnu Bucko. — Zar sanjam otvorenih očiju?

Ne, nije Bucko sanjao. Na bunjištu stajao toga jutra drugi pijetao i derao se oholo baš kao i Krasnopo, isto onako uvjeren da on sunce budi i doziva. Novi pijetao zvao se Zorislav, a bijaše rođak Krasnopojev. Kupusarević ga kupio na sajmu.

Nema ti seljaka bez dvorišta, nema dvorišta bez kokošinca ni kokošinca bez pijetla. Ljutile se krtice ili ne ljutile, osim Krasnopoja i Zorislava ima još na tisuće pijetlova, na tisuće i još više, i svi su uvjereni da oni sunce bude! Majka priroda želi pjesmu u čast suncu, sve ako je to i samo pijetlov poj, dok ljudi, poglavito oni u gradu, još ljenčare u postelji.

*

Dok su tako žitelji Glodavije vodili bitku s Krasnopojem, bijahu zaboravili na svijet oko sebe. I kad su se onda ponovno probudili — ovaj put na pjev novog pijetla Zorislava — moradoše, na veliko svoje iznenađenje, ustanoviti da se proljeće dobro promijenilo. Ono jest, sunce još stoji visoko na nebu, zelene se livade i šume, ali nigdje ptičjeg pjeva ni cvrkuta: kamo su nestale one tisuće umilnih i veselih glasića što bijahu radost života? Kao da je sva zemlja umukla, zanijemjela. I opet se krtice sastajale i pitale što se to zbiva, što znači ta neobična tišina.

— Zašto — pitao je Bucko — moramo podnositi zaglušnu pijetlovu dernjavu, a nigdje ne čujemo ptičjeg cvrkuta?

Nisu znali objašnjenja svemu tome, ali onda eto Jaze Jazavca: dođe da objavi, u ime viteza Ratibora od Mijauk-grada, da je općina kažnjena: prvo, zato što Lasici Ukoljici nije isporučila dovoljno hrane; a drugo, zato što su općinari zakrenuli vratom Krasnopoju, smaknuli ga bez dopuštenja namjesnikova... I zato je vitez Ratibor odredio hajku koja će na neko vrijeme ukloniti iz Glodavije sve ptice: lastavice, crvendaće, zebe, kosove, kukavice i druge. Tako će krtice ostati bez dobrog dijela onoga što im život obasjava, pa će odsada u posvemašnjoj tišini svoga svijeta imati prilike da temeljito razmisle o svome držanju i o svojim obvezama prema vlasti.

Objavivši što je imao objaviti, Jazo Jazavac uze put pod noge i krenu za svojim poslom, a krtice ostadoše oborene glave. Nitko među njima ni da riječ izusti. Vitez Ratibor baš se osilio, postao i previše pakostan. Život se Glodaviji od tog dana još više zagorčio. Bucko se zagnao u puste misli. Namrgodio se, i samo brundao i zujao kao uholaza kad se u uho uvuče. Job, njegov najmlađi sin, koji se ovda-onda navraćao u očev dom, zateče ga takva, te ga potapša po ramenu i reče:

— Vidim, stari, nisi baš raspoložen. Ta i kako bi bio! Uostalom, to sam i očekivao. Što dalje, sve je nesnosnije ovdje s tim namjesnikom i s njegovim nakaznim komesarom. Sve dok budete bespomoćno stajali držeći šape na trbuhu i samo jadikovali zbog nepravde, i bit će vam tako. I pravo vam bilo, jer ništa ne poduzimate. A Lasica Ukoljica, pod zaštitom Ratiborovom, što koji dan dalje, pokazivat će sve veću pakost. Vi, smiješni starci, sasvim ste ishlapjeli: bavite se pijetlom i njegovom galamom, a strah vas i bojite se išta poduzeti protiv škiljavog mačka i njegovih otrovnih slugu i pomagača. Dobro, oče, kad je tako. Ali ćemo onda mi, mladi, u drugu žicu udariti. Ubrzo će se Glodavija osloboditi sile i nasilja, ili ja ne bio onaj koji jesam! Samo vi i dalje sjedite skrštenih šapa ili preklapajte kao što preklapaju krezube babe, ali znaj, oče, nešto će se dogoditi. Sjeti se mojih riječi i znaj: bit će veselo!

Bucko pogleda svoga smionog sina, i najednom mu navriješe suze na oči.

— Jobe — upita otac promuklim, treperavim glasom — koliko je već vremena što sam odvojen od svojih? Zar, ti, koji si mi jedini ostao, želiš u proklesoj pustolovini staviti život na kocku? Ako i tebe izgubim, što će biti od tvoga starog oca?

Job, koji nije volio takva uzdisanja i jadanja, nasmija se:

— Ako ja stradam, oče, ipak će ti još ostati tvoji stari susjedi i Zorislav, i tvoja zadovoljstva. Možeš naučiti da pleteš, lijepa je to zabava, a možeš i bilje sušiti za svoju zbirku, ili pak sabirati bube i crve za kakav muzej... A mi ćemo raščistiti što imamo sa škiljavcem od Mijauk- grada i s njegovim kusatim povjerenikom. I kad jednom Glodavija bude opet slobodna, onda ćete vi starci moći opet u perivoj i ondje se pod grahom kartati i u miru zabavljati. U zdravlju, oče. Ja odoh u veliku bitku, ubrzo ćeš čuti o meni!

Poglavlje peto

*Bjegunci i njihovi jadi — Pohod i poraz mačje vojske —
Job i skakavci — Lasica u zatvoru*

Bjegunci iz Glodavije toliko su odmakli ali se i toliko umorili da više nisu mogli šape pomicati. Duž puta što su ga ostavili za sobom ležali ranjeni i jadnici koji su presvisli od gladi i žeđi. A kad je ostatak putnika pao od iscrpljenosti, bijahu upravo stigli u suh, pješčani kraj sličan pustinji. Majka je Buckić čutjela kako joj se srce grči od bola i očaja, ali se držala hrabro i pokušavala da i druge sokoli. Činila je čuda od ljubavi i požrtvornosti. Ali ništa nije pomagalo. Ne žele li da i ostali pomru od gladi, potrebna je brza pomoć: svima je trebalo hrane i okrepe, njege i potpore.

Majka Buckić napeto razmišljala, odmjeravala ima li ikakve mogućnosti da se izbave. Naposljetku je odlučila poslati Ješka da traži pomoć.

— Trči, sinko, koliko god možeš i gledaj ne bi li nas kako izbavio iz ove nevolje. Pokušaj naći oca i reci mu da ćemo svi stradati ako nam se odmah ne pomogne. Požuri se, Ješko, prije nego što bude prekasno!

Ješko je otro noge o vrući pijesak i odmah zaždio odande. Trčao je tako brzo da je sutradan prevalio veću polovinu puta; ali ga je onda prenaglica sasvim obrvala, tako da više nije mogao ni koraka dalje. I dok je beznadan sjedio i razmišljao o nevolji što je pogodila njegov narod, odjednom se odnekle pojavi Job.

— Hej, braco! — viknu Job. — Kakva li slučajja što te nadoh!

Ješko uzdahnu od radosti i uzbuđenja.

— Jobe! — povika on. — Jobe, ako možeš što god učiniti za naš rod, pojuri brže-bolje kući, nađi oca i reci mu da majka i braća, i sav krtičji narod, leže u pustinji, a smrt im je već za vratom!

Job je šutio koji časak, pogodila ga ta tužna vijest.

— Čuj, Ješko — reče on — strašno je to što mi kazuješ, ali na oca ne smiješ računati, muči ga kostobolja i mlitavilo. Kreni natrag, pa ondje najprije iskopaj rupu da žedni dođu do vode, a potom, gásni, utaživši žeđ, krenite u potragu za hranom. Kad jednom utažite

žed i glad, bit će najbolje da neko vrijeme mirujete gdje ste se i zatekli.

A kad mu se Ješko htjede u riječ uteći, zabrza Job:

— Požuri se, jer mi valja drugo svidjeti za spas našeg naroda, a krupno je posrijedi! Želim se jednim udarcem riješiti svih nevolja.

Job bijaše momak koji se pouzdao u se, uzdao se u svoj razbor.

Dok se nevoljnik Ješko puževim korakom vraćao u pustolinu, hramljući i jecajući, Job je krenuo na drugu stranu: uputio se prema skrivenom obitavalištu Skokana Poletilića, koji bijaše vođa i poglavar čuvenih skakavaca.

Kad je Ješko stigao u pješčani kraj, ondje je čuo da je umrlo još trideset i sedam krtičjih mališana i četrnaest starijih, sve od žege, oskudice i slabosti. Majka Buckić sjedila i plakala, a druge očajne majke plakale i kukale s njome tužeći za izgubljenom djecom.

*

Bucko je razmišljao iz dana u dan. Drukčije treba da bude u općini — ali kako? Mora se tu nešto učiniti. Čutio je u svojim starim čizmama kako oživljuje ostatak njegove nekadanje hrabrosti, te on jednoga lijepog jutra uze put pod noge pa pravo na vrata okružnom komesaru Lasici Ukoljici. Pozvonio je, te ga puštiše unutra.

Jazo Jazavac dovede posjetitelja do komesara, koji se, lijeno opružen, ljuljkao u mreži od pletene paprati.

— Gle, gle — smijuljio se komesar — koga to vidim! Nisam očekivao tako ugodan posjet. Sjedni, Buckiću, i pripovijedaj mi štogod o svome sadašnjem životu.

A onda će Jazi Jazavcu:

— Hajde, Jazo, donesi nam štogod u zasladu! Ode Jazo i donese zdjelu ušćerenih boba, a Bucko s gorčinom pomisli kako je to danak što su ga jadne krtice morale predati tome žderonji.

— Dobar tēk! — reče Lasica, a Bucku ne preosta drugo nego da uzvrati:

— Hvala, također.

I onda se i sam poče sladiti finim jelom.

— A sada da čujem što mi imaš reći — pozva ga Lasica. — Pažljivo te slušam.

Bucko se nakašlja, hm-hm, pročisti grlo, a onda, zadihan od uzbuđenja, uze, uljudno koliko već mogaše, svome strašnom ugosniku pripovijedati kakav je težak teret poklopio općinu. Nema

više, kazivao Bucko, nikakve mogućnosti da se u Glodaviji poživi pristojnim životom. Ako gospodin okružni komesar ne bude nešto blaži prema jadnim krticama, prijeti im posvemašnja propast.

— Vidite, gospodine — uvjeravaše Bucko — već je došlo dotle da su nas, u goloj nevolji i od samog straha, ostavile naše žene i naša djeca...

Kad je komesar to čuo, još je bolje načulio uši.

— Ma što mi ne veliš! Otišle vam žene s djecom? Same? Bez muškaraca i bez obrane?

— Jesu, gospodine — potvrdi Bucko — otišle su bez ikakve obrane.

Pritajen cerek prijede Lasici njuškom, jedva je komesar uspio prikriti radost, ali ju je ipak prikrio: Ta bijaše on majstor u tome kako treba namjestiti njušku. Zato je namrštilo čelo, objesio kutove usta, napol zaklopio oči i duboko uzdahnuo — protisnuo lupež tako dubok uzdah te bijaše kao da sažaljeva jadne krtice.

Opazivši promjenu na Lasičinoj njuški, Bucko se osokoli. Možda taj Lasica i nije tako zao kao što većina misli?

— Vidite... — poče Bucko, ali ga Lasica prekide:

— Dragi Buckiću, nisam ja komesar koji bi htio čitavu jednu općinu gurnuti u krajnju bijedu. Nadam se da nisi takvo što o meni mislio?

— Ne, ne, nisam, gospodine — požuri se Bucko. — Nikad takvo što nismo pomislili.

— Dobro je — dočeka Lasica. — Evo sam spreman ublažiti nevolju u Glodaviji, ali...

Zastao je časak, bijaše kao da oklijeva. A onda nastavi:

— Ako želite da vas oslobodim danka što mi ga plaćate, onda tražim da se vaše žene i djeca odmah vrate svojim kućama. Ne mogu se, dragi Buckiću, suglasiti s tim da vaša općina ostane bez tri četvrtine žitelja. Svatko opet na svoje mjesto, i sve će biti u redu. Sve će opet ići kao podmazano.

— Hvala vam! Najljepša vam hvala, gospodine komesaru! — usrdno će Bucko, sretan baš kao dijete kojemu je došao Djed Božić. — Odmah ću se pobrinuti da se bjegunci vrate.

— Čekaj! — viknu Lasica. — Starci iz tvog sela nisu baš podobni za taj posao. Sam ću poduzeti što je potrebno za povratak vaših žena i djece. Ništa na brzinu i ništa polovično, dragi Buckiću.

Nije li tako? Reci mi gdje se zadržavaju bjegunci, a ja ću urediti sve ostalo.

— Oh, gospodine komesaru, baš ste velikodušni! — reče Bucko.

— Onda, gdje su? — upita Lasica glasnije.

— Otišli su sve do pješčanog kraja — odgovori Bucko. — Baš sam danas slučajno saznao.

— Do pješčanog kraja? — uzviknu Lasica i sastavi šape nad glavom. — Jadnici! Onda je krajnje vrijeme da ih izbavimo!

Razgovor bijaše završen, Bucko mogaše kući. Poklonio se Lasici, dvaput, triput, zahvalio drhtavim glasom i požurio se svojim susjedima da im kaže koliko je okružnom komesaru na srcu njihova nevolja.

Mješinko Grebić kiselo se smijuljio.

— E, Bucko — reče on — dobro bi bilo da je istina. Ali poslovica veli: čuvaj se lasice koja o sućuti besjedi.

Ali ga Bucko prijekorno pogleda:

— Mješinko — on će njemu — ružno je to od tebe. Nismo prije, doduše, od Lasice doživjeli neko prijateljstvo, ali danas, u razgovoru sa mnom, pokazivaše samu ljubaznost i sućut. Da si samo ondje bio i čuo. Vjeruj mi, okružni je komesar zaslužio našu zahvalnost.

— Dobro, dobro — preuze Janko Čaporko — čekat ćemo i vidjeti. Nadajmo se, Bucko, da nas tvoj dični komesar neće prevariti.

Bucko pozva susjede na koji gutljaj, jer, mišljaše, povratak žena i djece valja proslaviti. I slavili su tako sve do sutradan — duboko u novi dan.

*

Tek što je Bucko krenuo kući, Lasica viknu da mu donesu čizme. Jazo Jazavac odmah ga usluži: obuo mu je čizme, a Lasica brže-bolje poteče u palaču viteza Ratibora Mačkovskoga. Što je ondje htio, nije teško dokučiti. Sa svojim sluganskim srcem bijaše uvijek spreman polaskati starješini i kinjiti podređene, pa je, eto, i opet ulučio zgodu da se umili i dodvori Ratiboru. Uspio je ispipati gdje se nalazi velika skupina bjegunaca, te se požurio da sve dojaví gospodaru. A gospodar, vitez od Mijauk-gradá, sve se oblizivao od zadovoljstva.

»Tako mi brka, divna je to prilika.« u sebi će Mačor »I kako je samo neočekivano došla!«

Da, izvanredna gozba nalazila se nadohvat njegovih šapa. I u grabežljivosti što mu bijaše urođena već je unaprijed uživao u tome kako će uskoro lijepo omastiti brk.

— Slušaj, Gužvanski! — obrati se Lasici, neprestano se kreveljeći. — Zaslužio si moju zahvalnost. Imenujem te vitezom Reda sijamskih mačaka, a prvom prilikom još ću te bolje nagraditi!

Sada je došao red na Lasicu da se klanja i da zahvaljuje. Osjećao se počašćenim — eto doživljuje čast od moćnoga gospodara koji vlada cijelim okrugom, i već je vidio kako se, bez obzira na kusati rep, uspinje do najvišeg dostojanstva na Mijaukgradu.

Ratibor brzo sazva trubom svoje čete. Bijahu to kakve dvije stotine mačaka, krvožednih i za borbu ornih, sve sam ološ iz mačjeg svijeta, divljaci i pljačkaši oštrih zuba i pandža, ušiljenih brkova i užarenih očiju. Ta razbojnička družba nije prezala ni od kakve opasnosti. Kad bijaše posrijedi borba i pljačka, mogao je Ratibor računati na njih. A to je on dobro znao.

Kad je Ratibor izredao sve zapovijedi, njegove čete nabiše na glave šljemove, naoštriše pandže i mijauknuše svoj bojni poklik. Onda u zbijenim redovima, pod Ratiborovim vodstvom, krenuše tihom krajinom. Nije im se korak čuo, šuljahu se preko polja i livada. Sve na njima podsjećalo na lukavost i gipkost kakvu pokazuju pantere.

*

Ješko je s braćom Oblizavkom, Rovkom, Zvrkom, Krivošapkom i Žmirkom iskopao nešto kao arteški bunar. Nije to bio lak posao. Dugo je trebalo dok su doprli do vode u pješčanom tlu, ali su naposljetku uspjeli, te su bjegunci mogli ugasiti žeđ. Neki su dječaci ubrzo zatim otišli u potragu za svježom hranom, ali im je valjalo prijeći mnoge milje dok su naišli na dobro tlo u kojem ima dovoljno crva i buba za izgladnjele želuce.

Naposljetku se svi nahraniše i napojiše, bijahu i siti i gasni.

Majka Buckić vodila je svoje domaćinstvo tako dobro i mudro da je uredila spremnicu za viškove hrane: u suhome pijesku sve je dugo ostajalo svjež.

— Budemo li štedljivi, imat ćemo dovoljno za idućih osam dana — reče majka.

Druge su majke hvalile njezinu brižljivost i smotrenost, i prvi put nakon mnogo dana mogahu opet odahnuti. Samo su mala djeca još kmečala sate i sate: u njihovim trbušićima bijaše još neispunjenih praznina.

*

Dok su u Glodaviji Buckovi susjedi slušali priču o Lasičinoj dobrohotnosti, i dok su u daljini umorne krtičje majke išle sa svojom djecom na počinak, Ratiborova se lupeška družba šuljala kroza živice i grmlje i prilazila svome cilju.

I dok se sve to zbivalo na tome djeliću naše velike zemlje, Job je vodio razgovor sa Skokanom Poletilićem. A što je potom slijedilo zbililo se tako brzo, munjevito brzo, da nijedno pero na svijetu nije toliko hitro da bi stiglo sve točno zapisati i potomstvu ostaviti.

Jedan mačak iz Ratiborove čete uzverao se na stablo da izvidi ima li gdje kakva kretanja u daljini. Iz krošnje na stablu davao je dolje znakove (mijau-fu-mr), i što je tako dojavljivao, značilo je da je otkrio bjegunce na udaljenosti od jedne milje.

Ratibor trljao šape i sukao brke. Označen je točan pravac, čete se rasporedile u obliku lepeze, i u sumrak, nečujno, sve krenu naprijed. Još najviše četvrt sata — i napad će početi!

Slučaj htjede te se Zvrko, okretan poput vjeverice, u igri i skakanju uspeo na brežuljak, pa odatle na još viši. I kad je na vrhu, nevaljalac, htio da dubi na glavi, odjednom zastade, užasnut: ugledao je tamno mnoštvo životinja što se dolje šuljaju i prilaze sve bliže. Časak mu je srce stalo, a onda on poskoči, sklupča se u klupko i zavalja niz brijeg. Kad bijaše podno brijega, opet skoči na noge i poput munje odjuri u izbjeglički tabor.

— Uzbuna! — povika on. — Uzbuna! Neprijatelj je blizu! Bježite! Bježite ili ćete izginuti!

Učas se krtice sabraše, načetiše se oko majke Buckić, kao da je ona majka svima. Zavladao strah i bespomoćnost, nastao plač i kuknjava. Onda se Ješko i Rovko zgledaše, a ovaj potonji brzo povika, tako glasno da je nadvikao svu onu strku i zbrku:

— Čujte! Slušajte! Mirujte svi! Mi preuzimamo brigu da vas obranimo!

Oblizavko i Zvrko priđoše dvojici braće i brzo pretitraše u glavi što treba poduzeti.

Njih četvorica i još nekoliko mladih počеше kopati hodnike pod brežuljkom. Kako je pješćano tlo bilo vrlo mekano, lako su i brzo radili. U brežuljku iskopaše i načiniše povelik prostor u kojem su našle mjesta sve majke iz tabora. Mladi su morali sami sebi pomoći i vlastitim šapama iskopati pobočne hodnike. Ubrzo su prestravljene majke sjedile zaštićene pod zemljom, dok su mladi još uzbuđeno kopali.

Upravo bijahu dovršili posao kad je Ratibor prekoračio granični zid pješćanog područja. Stigao je da vidi kako posljednji krtičji rep nestaje pod zemljom.

Ne, ne baš posljednji! Jedno krhko krtičje dijete bijaše zaostalo, mala krtica na tri noge i pol (takva je na svijet došla), i to je dijete sada, uplakano i nasmrt uplašeno, stajalo udaljeno svega pet koraka od nove građevine.

— Aha! — naceri se Ratibor. — Evo nam ratnog zarobljenika. Kazuj, bijedniče, kamo su se skrili ostali! Govori, ili ću te progutati s kožom i dlakom!

Kad je dijete, koje se nikad nije udaljilo od majčine suknje, ugledalo pred sobom neobičnu Ratiborovu njušku, ukoćilo se od straha. Hladni srsi prođoše mu tijelom. Zatim je — ta i što bi drugo! — zamucalo i drhteći reklo da su druge krtice pod zemljom.

— Eno tamo, gospodine, pod brežuljkom.

Ratibor se ustobočio, okružen svojom bandom. Stotine mačjih očiju osvetnički strijeljale prema tihome pješćanom brežuljku. Kopati? Ne, to mačkama nije pristajalo, nisu bile tome vične; osim toga, nikad ne znaš što te čeka pod zemljom.

Njihov vođa promisli i naposljetku reče:

— Bilo nam po volji ili ne bilo, moramo kopati. Dvadeset mačaka na ovu stranu, dvadeset na onu, a dvadeset u sredinu! Ostatak neka se u krugu rasporedi oko brežuljka! Prvi redovi raskopavat će pijesak: većina vas to je već češće radila, sve ako i bijaše samo u kuhinji, u sanducima s pilovinom. A kad gnijezdo bude otkopano, onda će vanjski redovi skočiti i navaliti, i potamaniti sve što im zubi dohvate. Naprijed!

U svome skrovištu krtice su, užasnute, čule strašnu zapovijed. Majke i djeca zakukaše još jače. Riječi utjehe što ih je govorila majka Buckić gubile se u plaču i kuknjavi skupine očajnika. Nisu

imali nikakve mogućnosti za bijeg, i da ne bijahu krtice, sigurno bi izmolile zajedničku pokajničku molitvu. Već su čuli kako mačje šape kopaju i kako se primiču: eto ih, sve su bliže i bliže. Čuli su Ratibora kako grmi i podbada kopače. Svuda je naokolo smrt i propast... Oh, nebesa, samo ih je čudo moglo izbaviti.

U taj čas začuše iz daljine nepoznat zuj. Zujanje bivalo sve jače i najposlije prešlo u bruj — bijaše kao da tisuće vijaka bruje i breče u zraku, a kad je ponajjače zatreštalo, mačke udariše u takav mijauk i dernjavu da su krtice pomislile: evo, došao je smak svijeta.

Bijaše očito da brujanje dolazi ozgo, jasno se moglo čuti. Kopanje je odjednom prestalo, mijaukanje odlijegalo u daljini, a i brujanje odmicalo sve dalje i dalje.

U skloništu zavlada posvemašnja tišina. Krtice zaustavile dah. Što li se dogodilo? Odjednom čuše Jobov glas:

— Izlazite! Sve je prošlo! Nema više pogibli!

Oklievajući, izmilje Oblizavko iz podzemnog zdanja i promoli glavu iz pijeska. Kad vidje brata, a nigdje naokolo ni sjene od mačke, povika onima unutra:

— Slobodno iziđite! Zaista više nema opasnosti! Jedna po jedna plazile krtice iz rupe: ubrzo je sva družba stajala vani i gledala za tamnim oblakom što je nestajao u daljini, dok je pod njim mačja vojska Ratiborova bježala uzagrepce...

Čudile se krtice i pitale kakav je to oblak.

A nato će im Job, smiješeći se:

— Zar ne znate? To je moj izum, dragi moji! Kakav je to oblak, pitate. Pa evo, reći ću vam: to je Skokan Poletilić sa svojih deset tisuća skakavaca! Iznenađili su i napali Ratiborove razbojnike! Tisuće su zazujale i zabrujale u ušima Ratiborove vojske, tisuće rilaca, oštarih kao igla, počele su bosti mačje oči! Ne, takvu napadu ne bi ni ljudska vojska mogla odoljeti!

Smijao se Job i od pustog se veselja sedam puta prebacio preko glave. Opkolile ga krtice, čestitale mu i zahvaljivale.

*

Ratibor od Mijauk-grada s potučenom mačjom vojskom bježao preko polja i livada, kroza šume i voćnjake: ne imadoše mira sve dok se ne uvukoše u svoje zidine.

Vitez Ratibor kleo i psovao uzduž i poprijeko u svojoj palači dok naposljetku, umoran, nije zaspao. U mačjoj općini još je dugo

vladala utučenost, a mnoge su mačke išle naokolo s povezom na oku, na uhu ili na nosu, ili su pak sa štakom šepesale po hodnicima mačje bolnice. Prvi put u svome životu namjesnik je Ratibor sa svojom vojskom doživio poraz. Strašan poraz!

Ali se priča time još nije završila: daleko od toga! Jer sada treba da čujete dalje posljedice Jobove ratne lukavštine — posljedice što ih ni sâm Job nije predvidio!

Kad je Ratibor sa svojim mačkama nestao iz vida, htjedoše se iseljene krtice odmah vratiti u svoju općinu, na postojbinu: minula je pogibao, mišljahu one. Premda je majka Buckić pozivala na oprez i opominjala, ništa nije pomoglo. Krtičje majke nisu više mogle zadržavati svoju nestrpljivu djecu — svi su htjeli natrag: netko ocu, netko djedu, a svi u zavičaj, u rodni dom. I tako izbjeglice krenuše natrag.

Ali kad su izišli iz jedne pustoline, zašli su u drugu: na svoju najveću žalost, vidješe da je sva zemlja kojom prolaze sasvim opustošena. Nigdje ni vlati trave, nigdje zelenila — čak i drveće stajalo obnaženo, ogoljelih grana, i tužno stršilo na opustjelim poljima i livadama!

Kad je Job to vidio, nešto se u njemu pokrenu... Razabrao je da su leteće čete Skokana Poletilića ne samo gonile i odagnale Ratiborovu mačju vojsku nego su usput — oh, kakve li nesreće! — po staroj navadi skakavaca pojele sve što bijaše pred njima, sve zelenilo, sve cvijeće i lišće... Nekoć zelena i cvatuća zemlja sada se sterala gola i pusta baš kao i pusti pješčani kraj iz kojega su bjegunci krenuli natrag tako puni nade.

Krtice se zabrinule, oborile glavu, utonule u crne misli. Tako pokunjene, sjetne i nevesele, išle su dalje, i još prije nego što su dosegle granicu svoje općine, ugledaše Bucka i druge starce kako im idu u susret — uzdignutih šapa. Bijaše to znak velike žalosti. Ne, nije trebalo da gube mnogo riječi oko novog iskušenja i nove nevolje: ogoljela zemlja i sama je dovoljno i jasno govorila.

Bucko zagrlj ženu i reče iznemoglim glasom:

— Ženo, nema više zelenila, a s njime uginuli i svi crvi i bube!
Čeka nas smrt od gladi!

A žena mu odgovori:

— Bucko, gore glavu! Naći ćemo izlaz!

Da, da, majka Buckić bijaše hrabra žena.

I doista, dok su tako sokolili jedno drugo, ugledaše gdje se u daljini dižu golemi stupovi dima, a ognjen pojas obuhvati općinu od jednog kraja do drugoga.

— Eno Kupusarevića! — viknu Rovko. — Očito je ondje izbio požar!

A onda se nad dimom nadvio oblak što zuji i praska; razdvojio se na nekoliko manjih oblačaka, i sve najposlije nestade na sivome nebu...

Kad su krtice prišle bliže, nestalo plamena, vatra se ugasila, ali je dim još raznosio smrad paljevine preko polja i livada. Kašalj je spopao krtice, sve jedan napad kašlja za drugim, tako te iznemogle odlučise da ne idu dalje nego da tu ostanu.

I opet je nevolja prošla njihovim svijetom, i te noći nisu krtice od brige ni oka sklopile, a mali je, slabašni krtić (onaj što ga je Ratibor ispitivao) počeo cviljeti od straha. Tresla ga krtičja groznica, te su mu davali da pije vrući čaj od sušenih bobica. Mališan se kupao u znoju i neprestano zvao u pomoć, jer mu strah bijaše u kosti ušao i na srce sjeo.

Krtice naprosto nisu više znale što da počnu, nisu vidjele nikakva izlaza iz nevolje što se na njih oborila. A kad je ujutro Krasnopojev nasljednik Zorislav u svijet pustio svoj zov — Kukuriku, dân je na vidiku! — tada i seljak Kupusarević protisnu svoju kletvu:

— Zaklopi kljun, glupane! Što si se uzvikao i raspjevao! Zar ne vidiš da mi je pol žetve propalo! Obrstili su moju lijepu pšenicu! Sva sreća što je vatra odagnala jato skakavaca!

A što je rekao bijaše istina. Kupusarević je, naime, vidio jato skakavaca kako dolazi iz daljine, pa je brže-bolje otišao po petrolej, izlio ga u prazan jarak i potpalio. A bilo je i krajnje vrijeme. Kad je Skokan Poletilić, koji je predvodio jato, odjednom osjetio vrućinu pod nogama, dao je znak za uzbunu, i skakavci se u tren oka izviše u visinu, da nestanu na istok i zapad. Pala ih je kakva stotina, omamljena dimom. Ti se više neće javiti na prozivki.

— Kad se sve na jedno sabere — reče Kupusarević ženi — šteta i nije tako velika. Zahvalimo nebesima što nas je minula veća nesreća. A sutra ću, da znaš, potamaniti svu gamad. Sazvat ću pol sela, i što god gmiže i puže, ruje i skače, krtice i lasice, bube i hruštevi, crvi i gusjenice, skakavci i ne znam kakva sve žgadija, sve

će u vatru! Gorjet će oganj sve dok moje žito ne mogne opet mirno rasti!

— Amen — pritvrđi žena, a Kupusarević se nato naklopi na kašu s mlijekom, jer od velikog uzbuđenja bijaše dobrano ogladnio.

Zorislav, koji svoga gospodara nije još vidio toliko ljuta, oprezno je kukurikao u kokošinjcu i naumio sve koke sazvati na skupštinu. Treba tu nešto poduzeti, jer se sav svijet okrenuo naglavce, a hrane nigdje ni za lijeka!

Koju milju dalje sjatili se skakavci oko svoga vođe Skokana Poletilića. Napad im je uspio, ali je kod seljaka bilo vraški vruće!

U krtičnjaku sjedio Bucko i debelo razmišljao, a Job se sakrio u kut, jer se i on zabrinuo zbog nepredviđene pohare u njihovoj nekoć tako cvatućoj općini.

Tako je briga došla na svačija vrata, sjela na svačiji prag, sve se zabrinulo i snuždilo — sve osim Skokana i njegovajata, jer se to društvo najelo i prejelo, bijaše im dovoljno za pol godine unaprijed.

*

Nekoliko dana nakon svih tih događaja vitez Ratibor od Mijauk-grada pozva svoga komesara na odgovornost. Lasica Ukoljica-Gužvanski, koji je uvijek gledao da u svoga gospodara bude upisan na dobroj strani, osjetio je kako su mu hladni srsi prošli svom kožom kad su ga izvijestili da se javi u palači. Saslušanje nije slutilo ni na kakvo dobro.

Kad je došao pred gospodara, počeo se klanjati i poklanjati, sav se presavio od ulaganja i poniznosti, ali Ratibor nije mario: sukao je brk uvis i mrkim pogledima samo strijeljao Lasicu — oganj mu i bijes sijevao iz očiju što su se užizile.

— Tako dakle, lupežu! — poče Ratibor. — Namamio si me u stupicu! Skupo ćeš mi to platiti!

I premda je komesar uvjeravao i svečano se kleo da na njemu nema nikakve krivice zbog onog napada skakavaca, Ratibor je ostao pri svome: na Lasici je krivnja, i treba tu krivnju okajati.

— Trideset i tri moje najbolje mačke leže polomljenih šapa, ti kugo lasičja! Šesnaest je njih ostalo bez repa! Dvadeset i četiri sada su čorave! Trinaest ih je olinjalo! Čptrdeset i devet dobilo grčeve u želucu i ne može se maknuti iz postelje... Eto, dični komesaru, sve si nam to ti spremio i zakuhao, a da ti ne spominjem svoj vlastiti jad: već dane i dane nemam nikakve volje za borbu, a to je za jednog

namjesnika bruka i sramota! Što možeš odgovoriti na sve ovo? Kako ćeš nadoknaditi štetu i bijedu nanесenu mojoj vojski, ti nitkove? Sam ću ti dati odgovor. Ujutro ćeš na vješala!

Komesar zadrhtao kao prut na vodi, zatreperio kao jasikov list, bacio se na pod i zakukao, ali mu ništa nije pomoglo. Vitez Ratibor dade znak, i dvojica dvorskih stražara pograbiše Lasicu te ga strpaše u zatvor: tu će čekati do jutra, to jest do vješanja. Namjesnik je otro šapu o šapu, na svoj način izrekao presudu.

U zatvoru sjedio Lasica Gužvanski i jadikovao. Sada, kad je vidio da mu je odzvonilo, da su došli njegovi posljednji sati na zemlji, zaredaše pred njim i na oči mu izidoše sva njegova sramna djela. Savjest ga počela gristi. Vidio je svoje pljačkaške pohode i otimačine, svu bijedu i zlo što ga je nanosio miroljubivim životinjama, vidio je svoje laži, opačine i pakosti, svoju pritvornost i krvožednost. Prijetećih njušaka optuživale ga sjene njegovih žrtava. A on drhtao, previjao se i grčio, molio milost — ali uzalud: njegovi su povici zamirali među zidovima tijesnog zatvora.

Što se više bližio čas smaknuća, to divljiji bijaše očaj utamničenog razbojnika: smišljao je put i način kako da umakne ispod vješala. Već je pokušao potkupiti stražara, ali mu se pokušaj izjalovio. Rešetke i čvrsta vrata ne popuštaju, tuda nema izlaza. Lasica proguta suze, stisnu zube: mora naći izlaz!

Zidovi zatvora bijahu od hrastovih dasaka — tuda ne možeš proći. Pod je, doduše, od zemlje, ali tako tvrdo nabijen da bi samo čelični zubi mogli u njemu rupu iskopati. Strop je od žičane mreže kojom se ograđuju kokošinjci — ni tu ne možeš ništa. Ali ipak...?

Lasica pogleda kroz rešetke na vratima. Stražar, snažan kopljanik naoružan helebardom ili kopljem oštropercem, stajao leđima naslonjen na zatvor i plovio u svojim mislima. Oštroperac je uspravno naslonio na vanjski zid. Lasica oprezno pruži ruku kroz rešetke, dohvati oštroperac te ga pažljivo uvuče k sebi, gore u zatvor. Nato vrh koplja zabi gore u okce na žičanoj mreži i tako proširi otvor. Zatim je okrenuo koplje i vrh mu čvrsto zabio u pod te se uzverao uz kopljaču. Onako gibak i mršav lako se provukao kroz prošireno okce u žičanoj mreži, i neko je vrijeme mirno sjedio na krovu.

Stražar se pomakao, segnuo rukom za helebardom, a kad je ne dohvati, začudi se i zburnjeno pogleda unutra, u zatvor: odmah je razabrao da mu je zatvorenik skuhao poparu, namagarčio ga. Stražar

povuče zasun, otvori vrata te nahrupi unutra. Lasica u jednom skoku sjuri s krova, zatvori vrata i navuče zasun. A onda se zlrado nasmija i doviknu zatvorenom stražaru:

— Doviđenja, tamničaru! Budi miran! Ubrzo te čeka nagrada gospodara Ratibora!

I dok je stražar u zatvoru kleo i vikao, Lasica zaždi vatru tabanima i poteče odande kao da su ga šilom podboli. Jurio je kao strijela i nije se zaustavio sve dok nije daleko za sobom ostavio granicu Ratiborova područja.

Lupež je, eto, i opet izmaknuo.

Poglavlje šesto

*Vidra pustinjak — Krtice i koke idu po savjet —
Pravorijek i pravda — Mudre riječi staroga krta*

U šuplju stablu, negdje na niziji ograđenoj nasipom, već mnoge godine bilo prebivalište pustinjaka Pere Kreposnoga. Taj Pero bijaše vidra, to jest vidran, mužjak vidre obične. Nekoć je živio pustopašnim životom, ali je poslije došao do spoznaje pa se obratio. Prije nego što se od harača i pustopašnika prometnuo u pustinjaka, zvao se on Pero Pustošnik: bijaše to u ono doba kad je svedevice nosio u svoje gnijezdo, u jamu pod stablom, obilje ribe što bi je nalovio — na užas siromašnih ribara u okolici. A kad ga je jednoga dana neki između tih ribara čestito lupio veslom po glavi, prosvijetlila se Peri pamet, te je dojakošnji pustošnik tvrdo nakanio i svečano obrekao da će ostatak života provesti u pokori, u kajanju i razmatranju. Uбудuće su ribari mogli opet nesmetano loviti, jer je Pero otad živio siromaški i zadovoljavao se kojom jeguljicom, glavicom ili čime drugim na tu priliku.

Ljudi iz okolice često su ga vidjeli kako sjedi u svome pustinjačkom obitavalištu, nepokretan sate i sate, šapa sklopljenih na trbuhu. Zato su ga i prozvali Pero Kreposni: mišljahu da on cio dan provodi u molitvi i razmišljanju.

Nikad u svem onom kraju nije bilo vidre što je tako dobro ronila i plivala, nijedna nije znala tako jarak zajaziti, nijedna tako mudro i spretno navrnuti vodu skrivenim prokopima: u takvim poslovima Pero Kreposni ne imaše premca.

Pero Kreposni stajao u svih na dobru glasu, slovio kao povučen, razborit, mudar stvor, i taj glas o njemu proćuo se daleko, pronio se i do najdaljih općina i župa.

Ako bi se kad dogodilo da su se ribari morali vratiti kući bez ulova, bijaše to stoga što bi Peru ponijelo iskušenje da i opet jednom, vjeran svojoj staroj prirodi, zaroni i da stvori metež među ribama u vodi. A sutradan bi još skrušenije, sklopljenih šapa, sjedio u svome pustinjačkom nastanu, kajao se za grijeh e i mnoge poroke i tonuo u razmatranje o svome proteklom razbojničkom životu.

Jednog dana Pero Kreposni uvelike se iznenadi kad je čuo neke životinjske glasove što se primicahu njegovu obitavalištu. Još nije stigao ni da se pravo načudi, kadli se pred njegovom izbom, to jest pred trulim i šupljim stablom, pojavi krt Bucko i s njime Mješinko Grebić, Janko Čaporko i nekoliko drugih krtica. S njima bijaše i Zorislav, u pratnji nekoliko koka i jednoga mladog pjetlića.

Pustinjak promotri to neobično društvanje u kojemu se pernati stvorovi pojavljuju pokraj svojih nekadašnjih neprijatelja.

— Oh, nebesa! — prozbori Pero. — Koliko vidim, ima promjene na vama. Silno se radujem pomirenju između kopača i kreštača. Dobro mi došli, pijetli, koke, krtice i drugi svikoliki! Kazujte što vas k meni nosi!

Bucko htjede uzeti riječ, ali ga Zorislav gurnu ustranu, tako te je krt, razočaran, okrenuo gundati.

— Ipak stara pjesma nije još zaboravljena? — upita Pero. — Čuj me, Bucko! Htio bih vas na miru saslušati. Malko ti sa svojima prošetaj dok Zorislav ne dovrši svoje kazivanje!

Pijetao se ustoboči u svemu svom dostojanstvu, a mladi pjetlić kakotnu: — Ka-ko-ki... — Dalje nije stigao, ostatak mu u grlu zapeo.

Bucko otegao lice i nevoljko se udaljio. S Mješinkom Grebićem i Jankom Čaporkom sjeo je u travu.

— A sada — obrati se pustinjak pijetlu — možeš nasrijedu s onim što te muči. Slušam te, brate pijetle!

Zorislav se pristojno nakloni, nakašlja se da pročisti grlo, i onda poče:

— Sveti oče Vidrijane...

— Hajde, hajde — u smijehu će Pero — mani se naslova. Ja sam samo Pero, i samo Vidran. Kazuj bez okolišanja što mi imaš reći!

— Dobro, Pero — preuze pijetao. — Mi, to jest ja i moje dvorište, živimo, tko će znati otkad, u neprestanu strahu. Je li tako, koke moje?

A koke će složno, u jedan glas:

— Ko-ko!

Značilo je to isto kao da su rekle: Jest, tako je!

Mladi pak pjetlić pokuša i opet: — Ka-ko-ki... — ali dalje nije stigao.

Zorislav međuto nastavi:

— I zamisli, Vero Pidrane...

— Nisam ja Vero Pidran nego Pero Vidran! — prekide ga pustinjač. — Pero, to ti je Petar, razumiješ li?

— Dobro, Petrane, razumijem — prihvati pijetao naopako, ali ga pustinjač ne htjede više prekidati: vidio je da na toj glavi i nema čela, pa što onda i da očekuje od nje!

— I tako, zamisli, produži pijetao — prijeti nam neprestana opasnost sa svih strana. Koke godinu-dvije nose jaja, uz velike žrtve, a u korist seljakovu, dakako, i onda te iste koke, zamisli samo, nemilosrdno završe u loncu! I još tim nesretnicama prišiju nadimak »koke za juhu«! Pa da pernati i svaki drugi stvor ne zadržti od užasa!

— Doista — nakrevelji se Pero — već i sam drhtim, ali više od gladi. Hajde kazuj dalje!

— To ti je prvo i prvo — reče pijetao. — A drugo, opasnost nam prijeti od krtica, od lasica, od mačaka i štakora...

— Oh, nebesa! — prekide ga pustinjač nasmijavši se.

— Pa to ste vi, čini mi se, u zavadi sa svim životinjama?

— Nažalost, tako je — potvrdi Zorislav.

A sve koke uglas pritvrdiše:

— Ko-ko! Jest, tako je!

— Jest, to je naša nesreća — nastavi pijetao. — Mi smo nadasve dobroćudni, najbolji stvorovi što su ikad stvoreni, ali je danas, očito, sav svijet tako proždrljiv te nas još samo trpi zbog jaja, piletine i kokošje juhe.

— Ka-ko-ki — potvrdi mladi pjetlić.

— A krtice su — nastavi Zorislav — tako zagorčile život mome prethodniku vitezu Krasnopoju od slavnog roda Mamuzića, zagorčile mu ga tako i toliko da je od jada i čemera presvisnuo. A sada, otkad ja vladam na dvorištu, toliko su pretjerale u svojoj nasilnosti da su sve poharale, te nigdje nema hrane mojim kokama nesilicama ni djeci koju odgajamo. Kuga je to i pokora, Piro Vedrane, i nepravda što se do neba čuje i za osvetom vapije! Što da radimo kako bismo se riješili tih ništarija?

— Hm — odgovori Pero — to što mi pripovijedaš baš je zlo. Nego, kako to da ste ovamo došli zajedno s omrznutim krticama? Mislio sam da živite s njima u miru i prijateljstvu.

— U miru i prijateljstvu? — prezirno će pijetao. — Mi ih naprosto mrzimo! Kad smo se jutros putem namjerali na njih, rekoh:

Ne mičemo se s puta! Mi smo od plemenita roda, a krtice su ološ iz kojekakvih mračnih zakutaka...

Pero Kreposni neko je vrijeme šutio i gledao nadutog pijetla i njegovu pratnju. A onda mu reče:

— Čuj, Zorislave! Sada hajde ti malko u šetnju sa svojima dok ja saslušam Bucka i njegove! Prije nego što dadem savjet u ovome slučaju, treba da čujem obje strane.

Nije to bilo po volji pijetlu, kokama i pjetliću, ali su se udaljili, samouvjereni i prkosni. Stali su na čistini što ju je sunce obasjalo.

Tada pred Peru dođe Bucko sa svojima te odmah upita:

— Prijatelju Pero, što nam je činiti da se izvučemo iz nevolje?

— To je kratko i jezgrovito pitanje — kimnu Pero glavom. — A jeste li u neprijateljstvu s pijetlom i kokama?

— U neprijateljstvu? — priupita Bucko. — Nismo u neprijateljstvu, ali moram priznati da nam Zorislavovo trubljenje ide na živce. No, to nije važno. Kad jednom odemo iz ovog kraja, onda nećemo imati brige s pijetlom i njegovim kokama. A kanimo se iseliti, Pero. Samo, kamo?

Istupi tada Rovko i reče:

— Čuj, Pero, treba da znaš: već smo mi išli u drugu zemlju, ja i mlađe krtice, i majke našeg roda...

— A kako je ondje? — upita Pero.

— Nikako! — odgovori Rovko. — Ali nigdje nema za nas mjesta. U ovoj niziji previše nam je vlažno i mokro, a ondje kamo smo išli previše je suho. Zato smo došli tebi po savjet. Ti se razumiješ i u suho i u mokro...

Pustinjak promotri krtice jednu za drugom. Kolike li razlike između njih i nadutog pijetla s njegovom umišljenom družbom! Da, da, ovi krznaši ostavljaju kudikamo bolji dojam.

— Čuj me, Bucko, ti i tvoji! — reče Pero. — Čekajte još samo koji časak!

A onda će Rovku:

— Hajde, zovni mi ovamo pernatu družbu!

Ode Rovko i vrati se odmah sa Zorislavom i njegovom pratnjom.

Kad su se svi okupili oko njega, prozbori pustinjak:

— Stvorovi božji! Bilo je doba kad sam se kavžio i svadio s ljudima i životinjama. Jednog me dana stigla kazna za moju zlobu: udarac po glavi. Još i danas imam čvor na njoj. Taj me udarac

natjerao na razmišljanje, pamet mi prosvijetlio. Ti, dični pijevče, nećeš ni da čuješ o krticama, ali ih svakog jutra ljutiš svojim kriještanjem...

— Oprosti, ali ja vršim svoju dužnost! — upadne Zorislav.

— Lijepo! — prihvati Pero. — A ti, Bucko, očito si smislio nekakvu lupeštinu, tako te koke ovoga gospodina ne nalaze hrane.

— Oprosti — upade sada Rovko — to nam je bila dužnost! Spas krtičjih majki i mališana svakako je nešto važnije negoli hrana jatu glupih koka!

— Lijepo! — dočeka opet Pero. — I jedna je i druga strana, dakle, vršila svoju dužnost. Dobro! Onda ću vam ja nametnuti treću dužnost. Pomoći ću vam, ali uz uvjet da odsad među vama vlada mir. Jeste li razumjeli? Stvoreni smo da kao braća i sestre živimo u slozi. Budemo li živjeli u miru i u slozi, nikome neće hrane ponestati, i neće više biti svađe u općini.

— Tako je! — potvrdi Bucko. — I ja sam, poučavajući djecu u povijesti, rekao otprilike isto, a onda su nam Lasica i Ratibor zapržili čorbu i zamijesili kašu, i baš smo se gadno proveli, pustinjače! Kad bi ti njima dvojici htio govoriti o miru i tako...

— Čuj, Bucko — odrješito će pero — ja po svome poučavam u povijesti! Dakle, bilo je vrijeme kada su sve životinje, male i velike, živjele kao jedna jedina dobra i mirna obitelj. A onda...

— Znamo mi tu priču! — javi se pjetlić.

— Što vi znate? — umiješa se Rovko. — Vi niste nikad učih povijest!

— Pero — reče Bucko — ja sam svojima kazivao povijest. A ti je ponovi neukoj peradi.

— I hoću! — preuze Pero.

I obrativši se pernatome skupu, nastavi:

— A onda, kad se dvoje prvih ljudi jednog dana počelo svađati oko jedne glupe jabuke — a u tom je grmu ležao zec, to jest đavo — ode onaj lijepi mir i ona divna radost, sve propade, i kad su se tako ljudi pograbili za kosu i za perčin, nisu ni životinje znale ništa drugo nego su slijedile žalosni onaj primjer. Vidite, gospodine pijevče, od onog su vremena mačke i lasice zlobne i lukave, vuk janje ždere, i tigar se sa zmijom bori. Jad i strah zagorčase nam život.

Krtice i kokoši slušahu širom otvorenih usta i kljunova. Bucko je oštro pogledao Zorislava, ali je ovaj oholo okrenuo glavu ustranu.

— Čujte me svi! — nastavi Pero Vidran. — Uvijek će biti mačora i lasica, tu mi ne možemo ništa, ali to nije razlog da krtice i pijetao ne sklope mir i ne požive u prijateljstvu. Jedan kriješti, istina je. A zašto kriješti? Zato što mora! Tako je sazdan. Možda je pijetlovo kriještanje potrebno da bi koke nosile jaja?

— Pardon! — upade Zorislav. — Ja ne kriještim nego pjevam i tako sunce dozivam!

Krtice prasnule u smijeh, a pijetlu od bijesa pomodrijela kresta.

— Čuješ li ih kako se smiju? — zlobno će pijetao.

— Čujem — potvrdi Pero — ali znaj: smijeh koristi zdravlju.

Rekoh dakle: netko kriješti, a netko je nijem baš kao figura od porculana. Krtica je nijema. A zašto?

— Zato što smo mi skromni! — reče Rovko.

— Ma nemoj...? — uskoči Zorislav. — Kako skromni? Vi krtice, vi ste najbestidnije prostačine koje sam ikad vidio!

— Gle, gle — zagunđa Pero — gle miroljubiva stvora! Stid te bilo, Zorislave, što se tako okomljuješ i vrijeđaš svoje susjede! Zašto si došao ovamo i što hoćeš, ako ti nije do mira?

— Tražim svoje pravo! — zakriješti pijetao.

— Svoje pravo? — preuze Vidran. — A što je s tvojom obvezom i dužnošću?

Šutjeli su, šutjeli svi, jer ih je Perino pitanje pogodilo.

— Dragi moji — nastavi Pero — bude li svaki među vama činio što mu je dužnost, sve će biti dobro.

Onda se obrati Zorislavu:

— A ti, pijetle, kao da se ne slažeš? Imaš o tome drugo mišljenje? U redu, ne možemo te prisiliti da drukčije misliš i da budeš pristojan. Idi svojim putem, a mi ćemo gledati da i bez tebe obavimo svoje.

— Tako je! Živio! — viknu Rovko, ali mu otac stavi šapu na usta:

— Jezik za ogradu, derane!

A zatim će Peri:

— Mudri prijatelju, rado ću pijetla zamoliti da nam oprostí ono što smo učinili njegovu prethodniku. Ako bi to pomoglo da promijeni svoje držanje...

Zorislav kao da se borio u sebi. Bijaše kao da želi potisnuti gnjev. Možda je pobjeđivala njegova dobra strana? Ne, jer upravo

kad je otvorio kljun — da možda kaže prijateljsku riječ —
odjednom zakriješti pjetlić, koji se očito bijaše u strica uvrkao:

— Ka-ko-ki, mi pijetli ne volimo ulagivanja! A krtice, ka-ko-ki, neka idu dođavola!

Pero se namrgodi, a Zorislav proguta prijateljske riječi što ih premetaše.

— Oh! — teško uzdahnu Pero. — Oh, kako umijete drugome život otežati i zagorčiti! Ostavite me, u ime božje, da samujem u svome nastanu, a vi idite drugamo, ako ste željni svađe!

Bucko se uhvati Peri za rep i reče:

— Dragi Pero, nemoj tako! Ako je taj pernati svijet toliko umišljen, neka mu bude! Ali mi, brate Pero, mi smo se zavrnuili u tijesnu, hoću da kažem: mi smo u prpi, to jest u velikoj nevolji. Moramo iz svoje zemlje, daleko od Lasice i Ratibora, ali ne možemo u pustinju da ondje pomremo od gladi!

Zorislav, koji se međuto nešto dogovorio s kokama, ponosno diže glavu, okrene se Peri te upita:

— Onda, pustinjače, ne kaniš nas obraniti od tog ološa?

— Ne! — kratko će Pero. — Idite mačoru po savjet! Ovdje nemate više ništa tražiti! Zbogom!

Pijetao prezirnim pogledom omjeri pustinjaka, duboko udahnu i onda protisnu svoj:

— Ku-ku-ri-ku!

Prolomi se zov i odasvud odjeknu: — Ku-ku-ri-ku! — a smiješni onaj pjetlić ponovi svoj — Ka-ko-ki — i koke zagrajaše: — Ko-ko-ka, ko-ko-ka! — zakakotaše kao da će svaka onog trenu snijeti tuce jaja.

I u tome kakotanju krenuše odande i zagrabiše cestom, a Pero, Bucko i krtice sve se držahu za trbuh od pusta smijeha.

Kad su kakotavci odmakli, reče Vidran:

— Pomoći ću ti, Bucko, ali jedno znaj: mora se još mnogo toga promijeniti prije nego što mogneš poživjeti u potpunu miru.

— Mi ćemo se trsiti i činiti najbolje što možemo — dočeka Bucko. — Bit ćemo dobri i pravedni, i zadovoljni onim što nam se udijeli.

— Vrlo dobro! — kimnu Pero. — Mudro si to rekao.

— Dakako! — javi se Rovko. — Ali se nadam da ćemo od toga imati i trbuhe punije negoli u pustinji!

— Svakako, momče! — nasmiješi se Pero. — U taj pješčani kraj, u tu pustinju, morate me jednom odvesti. Htio bih vidjeti...

— Nikad... — prekide ga Rovko.

— Ali bih ja samo da vidim što bi se ondje dalo učiniti — preuze Pero. — Nemoj, Rovko, tako brzo reći »nikad«, pa ni ondje gdje te samo kamen čuje, jer nitko unaprijed ne zna što ga čeka i što mu sudbina sprema. A i pustinja može ozelenjeti. Sitno sjeme što ga vjetar donese proklija gdje na zemlju padne, i od nježne biljčice danas eto ti sutra grma i bokora što se kasnije u stablo protegne, i nema druge nego reći »hvala« onome koji pušta da vjetar sa sjemenom poigrava po beskrajnoj, tajanstvenoj i prekrasnoj prirodi!

— Divno! — uskliknu Bucko, oduševljen. — Da nisi pustinjak, Pero, mogao bi biti propovjednik! Suze si mi na oči natjerao, toliko si me ganuo!

— Otac samo što ne proplače! — zahihota Rovko.

— Šuti, šuplja glavo! — ukori ga otac. — Što ti znaš o mudrosti starijih?

I onda družba, na čelu s Buckom i Perom, krenu preko polja: usmjerila je prema pješčanoj pustolini.

*

Dok se to zbivalo, seljak je Kupusarević, s dvojicom-trojicom momaka, marno prionuo na posao. Cio pojas zemlje kojim je pustošeći prošao Skokan Poletilić sa svojim jatom skakavaca, valjalo je preorati, pobranati i zasijati. Iz dana u dan radili ljudi u polju, radili u znoju lica svoga, jer je dobroj zemlji trebalo mnogo brige i njege.

Što je dublje u zemlju sezalo ralo i lopata, to je više rastao strah u krtičjoj općini. (Zacijelo se još sjećate: starci i majke s djecom bijahu ostali!) Bojale se krtice — ako ih ugleda Kupusarević i njegovi momci, eto opet pohare!

Majka Buckić morala ih tješiti. Znala je da je njezin muž otišao Peri Kreposnome: bit će onda najbolje da i svi oni krenu onamo. Dug je to put, zacijelo dva dana i dvije noći. Nije sada imala hrabrosti. Uzdisala je, teški joj se uzdasi otimali iz grudi, a nije ni čudo: prevelika je i previše traje ta nesreća što se tako nesmiljeno oborila na krtice! Tek što se izbaviš od jedne nevolje, već zapadneš u drugu! Zašto skromnim, miroljubivim krticama nije dano da žive u miru pod kapom nebeskom?

Dok je ona tako uzdisala i razmišljala, eto Štakana Hromića: doćopao do majke Buckić, to jest došao k njoj hramljući. Bijaše on najstariji u općini.

— Gospođo — reče Štakan — utri suze, jer svanut će jednom dan kad ćemo otpočiniti od svake nevolje i straha i poživjeti u miru i zadovoljstvu.

— Lijepo ti znaš govoriti, Štakane — reče majka Buckić sjetno.

A Štakan će na to:

— Ostavio sam čitav vijek za sobom i poživio toliko koliko nije nitko u našoj općini. U borbi za život izgubio sam stražnju desnu šapu. Bila je to prava borba za opstanak. I odonda sam na štakama. A misliš li da sam zato izgubio hrabrost? Zamisli kako bi bilo kad bismo uvijek uživali nepomućeni mir, uvijek imali pun trbuh, provodili lagodan život u toplu domu, s toplim papučama na šapama, pušeci lulu i samo odbijajući dimove, okruženi dobrom djecom... zar misliš da bi takav život valjao?

— A zašto ne bi valjao? — u čudu će majka Buckić. — Zašto ne bi valjao, Štakane? Baš trabunjaš koješta! Kakve su te gluposti napale!

— Možda je tako kako kažeš — preuze Štakan — ali se meni čini da bismo i mi, kad bismo poživjeli u takvoj lagodi, ubrzo postali lijeni, oholi i odvratni kao mačke, lasice i sva ona prokleta žgadija! Život je borba, draga moja! Ne borba krvožeđenih, punih mržnje i željnih uništavanja, nego poštena borba za opstanak, i kad ne bi bilo borbe, ne bismo znali uživati u blagodatima mira niti bismo bez rada znali poštovati plodove svoga truda. Da nas nikad ne gone, nikad ne bismo kopali i rovali svojim marnim šapama da štitimo ono što smo stvorili i da branimo svoju djecu. Bili bismo trome, lijene krtice, bili bismo debele mlitave mješine, sâmo salo u krznu, i ne bismo marili za djecu niti bismo imali potomaka koji bi nastavili naš život. Tko samo živi da bi uživao, draga moja, taj se sav razmlitavi od užitka i postane mješina, troma i trula hrpa mesa.

Kad ga je majka Buckić upitno pogledala, on samo nastavi:

— Dakako, mogla bi mi sada reći da smo mi i previše, i prečesto, bili izloženi kušnjama. Ali, kao što se na vatri kuša zlato, tako se i na kušnjama prepoznaju srca. Kad bih mogao zajamčiti sreću našem rodu, drage bih volje žrtvovao i drugu šapu... A od tebe, draga majko Buckić, nitko nema prava tražiti ikakvu drugu

žrtvu, jer su dovoljni darovi kojima nas je obdarilo tvoje toplo majčinsko srce i svima nam ulilo hrabrost, i bogatstva i darežljivost toga srca bit će pouka i primjer krtičjem potomstvu u budućnosti. I pamti što ti velim: pouzdano će doći vrijeme mira i radosti krtičjem rodu, mira i radosti što ih je krtičji rod i zaslužio nakon tolikog straha, nakon toliko briga, jada i nevolja. Gore glavu, jer doći će bolja vremena!

Kad je Štakan Hromić ušutio, majka Buckić ljubazno ga pogleda.

— Hvala ti — reče ona — mudre si riječi izrekao! Tvoje riječi pale su mi s uha na srce, i dobro ću ih u pamet uzeti. Ali sada ne smijemo misliti na radost nego na seobu. Sazovi sve majke! Požuri se, prije nego što nas seljak iznenadi!

A Štakan zađe po svoj općini te krtičje majke sazva na dogovor kod njihove dobrostive susjede.

Poglavlje sedmo

*Bjegunac Lasica i propala varka — Koke odmetnice —
Mačor onkraj brave — Krtice s vidrom u zemlji
obećanoj*

Kad je ono Lasica Gužvanski pobjegao iz zatvora i zaždio kao vjetar, naposljetku je stigao u šumu, i tu ga je noć zatekla. Teške je časove proveo te noći, naužio se pusta straha: kad god bi lišće zašuštalo, već bi pomislio da to stižu mačke Ratiborove. Tek što se dan zapoznao na istoku, izmaknu Lasica iz šume te nasumce udari preko ledine. Jureći tako bezglavo, najposlije, sav zadihan, pade na strnište: jezik mu visio iz gubice, a srce mu spalo na zrno graška.

Ležao je tu poprilično sat vremena dok je došao do daha i malko se odmorio. I upravo kad se upitao gdje je i na koju bi stranu dalje, začu nekakvu graju i kriještanje. Pošto je časak-dva osluhnuo, razabra da je to kokotanje i da se graja sve više približuje.

»Što sada?« pomisli Lasica. »Zar sam na nastanjenu području? I kakvo je ovo polje? Kao da je kakva stara metla a ne polje!«

Uto navrh brežuljka ugleda Zorislavovu glavu, a odmah zatim vidje i koke i mladog pjetlića. Približavali se u svađi, a Lasica ne bijaše spreman za susret s njima. Sve ako mu i bijaše inače navada da s takvim kriještavcima brzo obračuna tako da od njih ostane samo hrpa perja, ipak je sada suspregao proždrljivost i pritajio se kao da ga i nema ondje.

Ali ga je Zorislav ugledao. Ugledao ga i u strahu zastao. A njegova se pratnja odmah okupila oko njega.

No, kako se Lasica ne micaše s mjesta nego samo pokazivaše kiseo smiješak, Zorislav se osmjeli da krene dalje.

— Plemeniti pojče — ljubazno će Lasica — doista je grehota da se sa svojima moraš potucati po ovakvu pustom kraju. Zar je seljak tako rano počeo pšenicu?

— Nije — odgovori pijetao — nije on počeo, nego su nas skakavci poharali.

Lasica se prepađe. Zar se nalazi na Kupusarevićevoj zemlji?

— Jesi li ti Zorislav? — upita Lasica, jer kako su sve kokoši nalik jedna na drugu, nije kriještavca odmah prepoznao.

— Jesam — odgovori pijetao — ja sam Zorislav. A ovo su moje koke i moj sinovac.

— Baš je lijepo što vas opet vidim! — reče Lasica.

Rekao je to naoko i nauho mirno i ljubazno, ali je u sebi osjećao nemir. »Pa ja se, dobijesa, nalazim u Ratiborovoj blizini!« reče Lasica u sebi. »Valja mi što prije odavde, preko granice!«

Jest, trebalo je što prije preko granice, ali da se do nje dođe, treba znati i pravac. »Pijetao će mi pokazati smjer, on ga sigurno zna«, reče Lasica u sebi.

Zorislav, koji još bijaše pod dojmom razočaranja zbog onih događaja kod Pere Kreposnoga, dade sebi oduška pred Lasicom i olakša breme svome pijetlovskom srcu, a Lasica tako doznade u pojedinosti točno što krtice smjeraju i što je pero nakanio, i kako su krtičje majke ostale s djecom u Glodaviji.

— Hm — reče Lasica upol glasa — šteta što se moram sakriti, inače bi te krtičje dame i djeca bili fin zalogaj za me!

Zlobnikova je pamet brzo radila, i on je učas pretitrao u glavi kako bi mogao ulučiti zgodu da nekažnjeno izvrši nova razbojstva. Lasica zovnu pijetla ustranu te mu reče:

— Želim mir s tobom, Zorislave. Dobro znaš da mogu jednim jedinim ugrizom razderati tvoje lijepo ruho, a tako i haljine tvojih koka, i da mi ne treba ni pet minuta da vas sve otpremim u carstvo crvā...

— Znam, znam — potvrdi Zorislav drhteći. — Ali gospodine Gužvanski, valjda nemate takvu namjeru...?

— Ne, nemam, barem sada — zagunđa Lasica — ali postavljam uvjet: treba da odmah odeš majci Buckić te joj kažeš ovo što ću ti šapnuti.

I uplašenom pijetlu šapnu nešto na uho.

Zorislav kimnu glavom, kimnu još jednom, pa i opet, a onda pratnji reče neka se sama vrati na svoje dvorište. On se pak otputi kući majke Buckić.

Lasica međuto nije časa časio, nego prionu kupiti suho lišće, a kad ga je dovoljno zgrnuo, od njega sebi načini halju i kukuljicu, odjene halju preko krzna i navuče kukuljicu na glavu i poče šetkati tamo-amoo kao da je pustinjač koji se moli.

Što je Zorislav pričao majci Buckić, to ne znamo, ali nakon dva-tri sata bijaše sva krtičja općina na nogama, zajedno sa svojim vođama. Krenuli su putem što im ga je pokazao Zorislav. Išli su tako desetak minuta i naišli na Lasicu.

Podmuklica što se prikazivao pustinjakom neprestano je mumljao začuđenim krticama:

— Mir s vama!

Tako je mumljao i pokajnički uzdizao oči k nebu.

— Ja sam pustinjak Pero Kreposni — lagaše Lasica majci Buckić. — Krtičji očevi rekoše mi da vas odvedem u zemlju obećanu, u kojoj se oni, mojim zauzimanjem, već nalaze. Zahvalite nebesima, vi krtičje majke, što ste naišle na nesebičnu, bratsku pomoć, jer ja ću vam biti pouzdan vodič na putu.

Jadne krtice toliko se obradovale da su pljeskale šapama i usrdno zahvaljivale. Mnoge su majke poletjele jedna drugoj u zagrljaj, a djeca se uhvatila u kolo i zaigrala i poskakivala oko tobožnjeg pustinjaka, koji se samo oblizivao. Povorka nato krenu dalje. Išli su sad uz brijeg, sad nizbrijeg, najmlađe krtice pjevale tra-la-la, i svi bijahu bodri i veseli: eto, uskoro će se sastati sa svojima i zauvijek ostati zajedno!

— Mir s vama! — mumljao lupež i cerekao se pod kukuljačom. — Hajte, budalice, sada sam vam ja gospodar, i doskora ću se sladiti vašim slasnim rebarcima!

Prođe tako sat vremena, pa i drugi. Nebo, koje bijaše posivjelo, polako otvori jednu od svojih ustava, i prva kiša sitno zarominja.

Krtice su išle dalje. Otvori se i druga brana, a kiša poteče dolje u tankim curcima što bijahu kao niti potegnute između neba i zemlje. Krtice dobro otresoše svoja krzna te nastaviše put.

Kad se otvorila i treća ustava, zadaždjelo ozgo i sve šobonjilo naokolo, glasila se kiša zvonkom kristalnom pjesmom mirijada kapi što padahu na zemlju. Majka Buckić posavjetova da se povorka malko zbije. Para se dizala s mokrih krtičjih tijela i lebdjela nad tragovima tisuće krtičjih šapica.

Naposljetku se otvori i četvrta nebeska brana, otoči pusta kiša pljuštavica, uli ozgo kao iz kabla i sve zagluši. Voda hukovala u jarcima i brazdama, slijevala se u splakama i lokvama.

— Zlo je ovo! — uzviknu majka Buckić. — Moramo se zakloniti! Brzo!

Još ona nije sve ni izgovorila, a cijela se krtičja družba već zavukla pod grane i korijene hrastova šumarka.

Lasica, koji nije očekivao tako nagao bijeg, stajao sam na cesti te se ogledavao naokolo. Odjednom je iz skupine krtica začuo Jobov glas:

— Pogledajte pustinjaka!

Odmah zatim iz stotine grla izvi se uzvik straha:

— Lasica! Lasica Gužvanski!

Zamislite samo: kiša je raskvasila lišće na Lasičinoj halji, te se pokazao svima znani kusatak njegovog repa.

Lasica se kreveljio: eto mu je otkrivena lukavština.

Bespomoćne krtice zbile se jedna uz drugu, u strahu da će ih njihov neprijatelj napasti. Ali u isti tren začuše nekakvo zujanje, zabrujalo nešto jače od šobonja kiše što je lopila, i zastrlo nebo nad njima. Razabraše da je to jato skakavaca Skokana Poletilića, i to se jato u divljem kovitlacu obori na varalicu.

Lasica uzmahivao objema šapama i mlatarao oko sebe, ali ga napadači nisu ostavljali na miru. Glavinjao je i posrtao cestom, uspeo se na nasip pa se skotrljao natrag, i naprosto nije vidio izlaza iz nevolje u koju je zapao tako iznenada... Naposljetku se, očajan, sklupčao i zavalja po tlu. Valjao se tako i kotrljao, ali ga je Skokanova četa neprestano gonila i napadala sve dok na kraju nije naglavce bućnuo u duboku močvaru!

Skakavci tada prekidoše borbu te odletješe onamo odakle su i doletjeli. Samo Skokan Poletilić zakruži jednom nad krticama i viknu ozgo:

— Hej, prijatelji! Jesmo li dobro obavili posao? Doviđenja!

— Bravo! — kliknuše krtice oduševljene. — Bravo, Skokane! Hip-hip-hura! Hip-hip-hura!

*

Namjesnik Ratibor od Mijauk-grada umalo što nije iz kože iskočio kad je čuo da je iz zatvora umaknuo Lasica Gužvanski. Pred Ratiborom stajao zburnjeni kopljanik koga zlotvor Lasica bijaše zatvorio kad je ono uspio pobjeći. Jadni stražar stajao sada pred moćnim gospodarom, izvrnut njegovu bijesu: toliko se jadnik uplašio da je sav drhtao kao prut na vodi.

— Je li, nitkove! — grmio je Ratibor na stražara. — Tako si pustio zatvorenika da umakne! A sad se pobrini da ga i uhvatiš!

Dobit ćeš deset vojnika, deset mojih najboljih mačaka, da ti pomognu. Ne bude li do tri dana Lasica opet u zatvoru, objesit ću tebe umjesto njega! A sad odlazi!

Bilo mu s voljom ili ne bilo, kopljanik morade poslušati. Krenuo je s mačkama. Svrstao ih u borbeni raspored, stao na čelo odreda i zapovjedio:

— Naprijed marš!

I tako krenuše u svijet, u potragu za lukavim razbojnikom Lasicom Ukoljicom Gužvanskim.

Nikad nije bilo takve zbrke i strke u životinjskom svijetu kao u to vrijeme. Sjetite se: Bucko s Perom u potrazi za obećanom zemljom; Lasica Gužvanski pobjegao iz zatvora, pao u močvaru, i zasad nestao s pozornice; Ratibor od Mijauk-grada samo što ne pukne od bijesa zbog poraza što ga je doživio, a sad je u bijesu još i podboden time što je komesar Lasica umaknuo iz zatvora; glupi i traljavi stražar-kopljanik otišao u potragu za bjeguncem; majka Buckić luta s drugim kriticama; Skokan Poletilić sa svojim letećim odredima pozvan na bojište; pijetao sa svojima na dvorištu pobunio se protiv krtica i protiv seljaka; seoski dvor i polje sve se izvrnulo naglavce — na veliku žalost Kupusarevićevu...

Da, duga je to priča, a ima još stotinu događaja što bi ih valjalo pripovjediti, jer pustolovine Bucka i njegovih još ne bijahu pri kraju — daleko od toga!

Negdje ipak treba početi, pa tako valja izvijestiti da je pijetao Zorislav već sutradan, poslije onog susreta s Lasicom, sazvao sve svoje koke na dogovor, te su odlučili i zaključili da neće više snijeti ni jedno jedino jaje sve dok se seljak ne pobrine za prvorazrednu hranu i za kokošinjac u kojem će Zorislav i sve koke odsad biti u miru i sigurnosti. Koke su zaglušnim kakotanjem pozdravile tu odluku i zaključak. Otišle su nakon zбора i dogovora i posjedale na svoje priječke, sklopile oči te zijevale od dosade i zlovolje, i najposlije zakunjale i zadrijemale. Sanjale su o glistama — o debelim, slasnim glistama — o žitu i kukuruzu, i o svakovrsnim ukusnim zalogajima što tako prijaju izgladnjelim kokošjim želucima.

Zorislav je oholo prolazio Kupusarevićevim dvorištem: bijaše mršaviji nego inače, ali se ipak šepirio i kočoperio. Kad bi vidio seljaka ili seljakinju, zakriještao bi tako zlobno te bi odmah svi psi u susjedstvu udarili u lavež. Kadikad bi prkosno otišao sve do kuhinje,

zakoračio unutra te sluškinji za leđima provrtio koju rupu u svježju pšeničnom kruhu, natjerao kanarincu u kletki strah u kosti, svojim ostrugama razvukao smeće po opranim pločama na podu — i najposlije bi u svadljivu kriještanju izjurio odande kad bi ga tkogod opazio.

Tako je trajalo dan, dva, tri. Seljakinja se od kokošinjca uvijek vraćala praznih ruku. Vidjela je kako koke samo čuče i drijemaju na priječkama, a dobro je zapazila i kako se pijetao neobično vlada i čudno drži, pa je naposljetku rekla mužu:

— Da znaš, Kupusareviću, nešto nije u redu s našim kokošima! Jesi li ikad vidio što takvo? Već tri dana nisam našla jajeta, a nalazimo se usred ljeta!

— Hja — odgovori Kupusarević — čini mi se da su se naše koke iznosile, naprosto su prestale nositi. Najbolje će biti: u lonac s njima! Još tjedan-dva pa eto nam i crkvenog goda, i kokošja juha neće nam zaista biti naodmet.

— A pijetao? — upita žena.

— Pijetao? — preuze seljak. — Neka mirno šeće. Meso mu je previše žilavo za jelo. Kojom zgodom prodat ću ga kakvu sitnom seljaku. Ondje neka kriješti koliko ga voljal

Slučaj je htio te je Zorislav stajao baš za stajskim vratima, sasvim blizu seljaka, pa je tako čuo presudu.

Stijesnilo mu se oko srca. Nije časa časio nego je odmah, kao lud, odjurio u kokošinjac i ondje sve uzbunio. Nije bilo drugog izlaza: ne žele li u lonac, onda im valja što prije zagrabiti odande! Put pod noge pa bježi! Baš kao što su uradile i krtice!

I tako svi krenuše u široki svijet. Zorislav je išao na čelu svoga napol izgladnjelog jata. Srce mu uzburkano udaralo pod oslabljenim rebrima, ali puno nade da će im zemlja gdje god biti milostivija negoli na dvorištu seljaka Kupusarevića.

Kad je seljak našao prazan kokošinjac, otišao je po žandara. Taj će nanjušiti kradljivca! Kupusarević bijaše uvjeren da su mu ukrali pijetla i kokoši. Žandar je bio vrlo pametan čovjek — kao što su svi žandari. Nakon osam dana eto ga seljaku te će mu s onih stopa:

— Kupusareviću, uhvatio sam lopova! Već je iza brave, sjedi u općinskom zatvoru!

Dakako, seljak je odmah obuo nedjeljne drvenjake i krenuo za žandarom. Kad su stigli, žandar, tajanstveno se smješkajući, otvori

vrata zatvorenikove ćelije — i gle čuda! U mračnu kutu ugleda Kupusarević — zamislite samo! — Ratibora od Mijauk-grada!

— Što veliš? — upita žandar.

Seljak promotri mačka, zatim promotri čuvara reda i zakona, i najposlije upita:

— Jesi li siguran da je mačak ukrao moju živad?

— Više nego siguran! — odgovori žandar. — Kad sam ga uhvatio, još mu je perje visjelo iz usta. Slijedio sam njegov trag, Kupusareviću, jer što god radim, radim temeljito. Nema nikakve sumnje: prokleti mačak nije samo ukrao tvoga pijetla i kokoši nego ih je požderao s kožom i perjem.

— Mrr, mijau! Nije istina! — zafrkta mačak. Ali žandar i seljak nisu razumijevali mačji jezik.

Vrata na ćeliji zalupiše, i tako je Ratibor ostao i sjedio među četiri zatvorska zida, baš kao prije Lasica Gužvanski. Mijaukao je i frktao od bijesa, grebao pandžama po podu, šuljao se iz kuta u kut, ali ništa nije pomoglo: namjesnik, gospodin od Mijauk-grada, nije našao nikakve rupe ni pukotine kroz koju bi se provukao van. Čamio je u zatvoru i nije znao kako će se završiti ta nesretna pustolovina.

Žandar se, dakako, prevario. Ma koliko mačak bio proždrljiv, sada je ipak nevin dopao zatvora. Strašno se iznenadio kad ga je žandar iznenada šćepao za šiju dok je on sasvim skromno za doručak perušao mlada crnog kosa što ga je ulovio i zakrenuo mu vratom. Taj mu je kos baš prisjeo, jer kad je žandar vidio kako Ratiboru iz usta visi pero, odmah je povikao:

— To je ostatak ukradenog pijetla i dvanaest koka! I koliko god Ratibor frktao i puhao, i sve nijekao, žandar ga više nije pustio, i nakon četvrt sata već je mačak sjedio onkraj brave.

U svem životinjskom svijetu brzo se pronijela vijest o tome da je Ratibor od Mijauk-grada dospio u zatvor.

Osobito je obradovala jasnoga stražara-kopljanika koga je Mačor poslao u potragu za Lasicom. Uzalud je kopljanik sa svojim mačjim odredom njuškao tamo-amo: odbjeglog lupeža Lasicu ne mogoše nigdje naći. Stražar više i nije vidio izlaza, osjećao je već kako mu se omča steže oko vrata, kadli mu žandarova mačka povjerljivo priopći:

— Gospodar ti je onkraj brave!

Stražar poskoči od radosti, oslobodi svoj odred svake dalje službe i pojuri preko ravnih polja u pustolovine. Tako jednoga ranog

jutra otkri družinu majke Buckić. Od nje je doznao kako su skakavci u bijeg natjerali i gonili Lasicu Gužvanskog, koji bijaše zaprijetio krtičjim životima.

— Ako ste sporazumni — predloži stražar (a zvao se on Jakov Drijemalo) — rado bih krenuo s vama. Nemam ni kuće ni kućišta, ni kućeta ni maćeta, ni brata ni rođaka, slobodan sam kao što ste i vi. Što velite na to?

Krtice, da se kaže po istini, nisu baš bile oduševljene društvom jednog mišolovca. Mladi su gundali među sobom:

— Bolje bi bilo da opravimo toga Drijemala.

Ali naposljetku, kad je Jakov Drijemalo svečano prisegao kako nikad u životu nije nijednoj krtici učinio ništa nažao, i kako mu je iskrena želja da s krticama živi u miru i prijateljstvu, pristadoše na njegov prijedlog. I kako je Jakov poznao put i mogao ga iznušiti bolje nego što bi to mogao ijedan krtičji nos, išao je na čelu povorke u novu, obećanu zemlju.

*

Dok se sve to zbivalo, Pero Kreposni, Bucko i njegova družba krtica bijahu stigli u onaj kraj u kojem su u svoje vrijeme krtičje majke trpjele onoliku glad i žeđ.

— Ovdje ćemo ostati — reče Pero, a Bucko ga pogleda u čudu.

— Pa valjda, Pero, ne misliš da se ovdje naselimo?

— Upravo to mislim! — odgovori pustinjak smiješeći se. — Ovdje ćete biti na sigurnu, osim ako vas nije pamet ostavila.

Krtice šutjele, čudile se. Što da počnu u takvoj pustinji? Nema hrane ni pristojna stana, samo jednolična pustoš i nad njom žarko suncel

— Čujte! — reče Pero. — Zacijelo mislite da sam poludio. Ali nisam. Nego, ako samo hoćete, možete ovu pustinju u malo mjeseci pretvoriti u plodan kraj, u zemlju kojom teče med i mlijeko.

— To možeš guskama pripovijedati! — javi se Mješinko Grebić.

— Zar možeš čuda činiti? — pritače Janko Čaporko.

— Ne mogu — odgovori pustinjak. — Ali ako uzmemo pamet u glavu, možemo upornim radom mnogo učiniti!

Stare krtice otirale znoj s njuške i uzdisale, pune nevjerice: »Ovaj Pero Kreposni možda je pun kreposti i vrline, ali što takvo

vodeno šljapkalo i bućkalo može znati o kopnu?« I legle krtice na pijesak i zijevale od gladi i pusta umora.

— Dobro je — odluči Pero — puštam vas da se malko odmorite, ali onda na posao! Jesmo li se razumjeli?

Gundajući i mrmoreći okrenule se krtice na svoju stranu. Zamislite: taj pustinjač kani ih natjerati da se znoje i muče, a one ionako već pale s nogu od umora. Ali pustinjačkova upornost i volja bijaše velika, i nakon nekog vremena, pošto su krtice otpočinule, već ih je poredao u dug red. Prvu je postavio kraj zdenca što su ga iskopali Buckovi sinovi, a druge, sve dalje i naniže.

— A sada — reče Pero — svaki na svome mjestu iskopajte rupu. Poslije ćemo sve rupe spojiti prokopom. Naprijed! Jedan, dva, tri!

Stotinu krtičjih šapa kopalo je u tlu. Pijesak letio u oblacima i padao stvarajući bedem za krtičjim repovima. Ne potraja ni četvrt sata, a ono podugačak jarak već bijaše gotov. Zatim Pero provrtje tanak zemljani zid između zdenca i jarka — i voda zažubori i poteče niz jarak brzajući i klokoćući, preplavi ovdje-ondje nasip i natopi žedno pješčano tlo.

— Ovamo — zapovjedi Pero — ovamo sada drugi kanal!

I tako u obliku zvjezdanih krakova nastadoše kanali oko zdenca, i pošto bi Pero provrtio do vode, zaklokotao bi nov potok i potekao naniže.

Naposljedku krtice shvatiše što je Pero namjerio s tim kanalima.

— Čini mi se — Bucko će Peri — da sada znam što si nakanio s ovim jarcima.

— I vrijeme je da već razabereš — nasmija se pustinjač.

A onda će, obraćajući se ostalim krticama:

— Čujte me, krtice! Pustit ćemo da blagoslovljena voda dva-tri dana teče zemljom i natapa tlo, pa ćete vidjeti kako će se pješčani kraj pretvoriti u plodnu zemlju. Ali to još nije dovoljno. Voda mora uvijek teći dalje, a kako tlo ovdje u dubini krije veću vodenu žicu, lijepo ćemo na sve četiri strane iskopati nove bunare. Vode, dragi moji, samo vode, i eto vam s njome odmah i plodnosti.

Kopali su uprvši sve sile, kopali svu noć, i još prije nego što je objutririlo, slavila je zajednica pobjedu, jer je voda već natapala svu površinu njihove zemlje.

Majka Buckić, koja ni časka nije mogla biti bez posla, išla je pokraj stražara Jakova Drijemala i putem plela čarape. Kad su izbili na jedno prekrižje, ugledaše u daljini nekakvu spodobu kako luta naokolo.

— Nije li ono Jazavac? — upita majka Buckić nadnijevši jednu šapu nad oči. — Što li on traži ovuda?

Doista je ono bio Jazo Jazavac. Ubrzo eto ga pred njima.

Uzmahnuo je obadvjema prednjim šapama i pozdravio:

— Dobar dan, dobar dan! Evo i mene! Zar me ne poznajete?

Krtice ga okružiše i navališe na nj s kojekakvim pitanjima.

— Oh, nebesa! — uzdahnu Jazo. — Zagrajali ste kao da je na okupu stotinu kokoši! Ukratko da vam kažem: više nemam gospodara, to i sami znate, u bijegu je.

— Da, da — potvrdi majka Buckić — a sada je i u močvari. Dobro je što smo se otrešli te ništarije.

— A kamo ste se zaputili? — upita Jazo.

Kad mu odgovorište, i on reče da će s njima. Tako skupina bijaše jača, još joj se jedan pridružio.

— Baš lijepo — reče Jakov Drijemalo i pruži Jazi šapu.

Tako su išli dalje i pjevali vesele pjesmice, među kojima nije izostala ni ona svakom znana:

*Lijepo ti je, lijepo ti je
putem putovati...*

Izminuše tako još dva-tri dana, a onda jednoga lijepog jutra putnici ugledaše gdje u daljini leprša zastavica na visokoj kopljači.

Kad su prišli i vidjeli zastavicu, Štikan Hromić uzviknu:

— Pogledajte! To je Buckov stijeg! Vidite li krtičju pandžu i krunu od zelene trave, i natpis: »Naseobina Krticija«. Hura!

Majka je Buckić osjetila kako joj suze teku. Bijahu to suze radosnice. Eto, naskoro će se svi naći zajedno, svatko će naći svoje iz stare općine. Svi pružiše korak, ubrzaše hod. Čak i slabi upriješe da ne zaostanu. Svako srce zaigralo od radosti...

Negdje oko podneva putnici ugledaše krtice što su prionule na posao i marno kopale pod vodstvom Pere Kreposnoga. Nakon pol sata ne bijaše kraja radovanju na obje strane, jer su i marni poslenici ugledali povorku i prepoznali svoje. I sunce se pridružilo općoj

radosti: probilo je oblake i slalo svoje zlatne strijele dolje, na obnovljenu zemlju.

Pošto se svi izgriše sa svojim, Bucko povede društvo po novome području i pokaza mu stotinu kanala kojima je tekla voda i zemlju natapala. Svi koji su prije upoznali taj kraj kao голу pustinju, sada su se divili kako se pijesak polako pretvara u mulj što blista na suncu, a para se diže s vodenog površja.

— Dragi prijatelji — reče Bucko — za ovo prvo čudo zahvaljujemo Peri Kreposnome. Doduše, zasad imamo samo vodu i vlažno tlo, ali će naš mudri pustinjač učiniti i drugo čudo: oploditi zemlju. Poštujte ga, dragi moji, i počastite ga svojim prijateljstvom! Sve krtice zapljeskaše šapama.

— Dosta je hvale i laske! — reče Pero. — Čeka nas posao! Još ga mnogo ima! Ili možda mislite da ćete ovdje živjeti kao rentijeri? Prvo je sada: kako ovamo dobiti raslinje? Potrebna nam je nova pomoć za to. Doduše, i vjetar će se pobrinuti da ovamo, na pripremljeno tlo, nanese sjeme i vlakanca, ali je to predugo čekati. Za godinu dana želim ovdje vidjeti uredan kutak u kojem će se stari odmarati a mladi rasti kao u raj.

Pero odjednom ušutje — na obrešku je ugledao povorku pernatih životinja. I krtice pogledaše onamo te imadoše što i vidjeti!

— Pa ono je Zorislav i njegovo društvo sa dvorišta! — uzviknu Rovko. — Što oni traže ovdje?

— I oni su nam dobro došli — reče Pero. — Baš dobro došli!

I sastavi prednje šape u lijevak na ustima i zakriješti:

— Ku-ku-ri-ku!

A iz daljine uzvratu mu pijetao:

— Ku-ku-ri-ku!

I na to, kao da ih je vjetar ponio, pobraše koke onamo sa svojim vođom, kriješćeći i kakoćući u sav glas.

Dogodilo se tako te se koke i krtice, koje se još prije nekoliko dana svađahu pred Perinim nastanom, sada nadoše opet na okupu, opet zajedno: bijahu na najboljem putu pomirenja. Da, da, kad nevolja dođe, zaboravlja se neprijateljstvo. Tako je, uostalom, i među ljudima.

Pero Kreposni nešto je posebno nakanio s pijetlom i s njegovim kokama — ta inače ih ne bi dočekao s takvom dobrodošlicom. Pozvao je pijetla ustranu te mu rekao:

— Čuj me, gospodiću, mi smo se ovdje vraški namučili! Sad je na tebi i na tvojima red da štogod uradite. Treba da odmah sa svojima odeš u ptičji svijet...

— Tako? — upita pijetao. — A što bismo mi ondje? Kao da se nismo dovoljno umorili i nahodali!

— Posao vas čeka ondje — reče Pero. — Nešto je važno posrijedi. Čuj...

I onda Zorislavu na uho šapnu što očekuje od njega i od njegovih.

Nato kriještavci i kakotavci, s voljom ili protiv volje, krenuše dalje, brzo koliko već mogahu, a kad je Bucko u čudu pogledao pustinjaka, on mu reče, tajanstveno se smiješeći:

— Samo ti sve prepusti meni, Bucko, i ne brini! Budi strpljiv još malo.

Krt je zamišljeno gedao preda se, dok je pijetao sa svojom pratnjom nestajao na obzorju.

Krtičja mladež valjano prionula na posao i kopala. Trebalo je iskopati stanove za sve, jer je sva krtičja općina prešla u novu zemlju. Pero poticao mlade i kao marljiv nadzornik trčkarao od jarka do jarka. Štakan Hromić načinio sviralu od trske te svirao i frulio da bijaše milina. Veseo napjev odzvanjao naokolo, nad žitelje iz krajine Glodavije i općine Krticije nadvilo se vedrije ozračje, krijepili se oni nadom i uzdanjem više nego ikad prije.

Poglavlje osmo

*Odluka o mačkovoj sudbini — Lasicu sreća služi —
Pijetao kod skakavaca — Lovačka gozba*

Kako je Ratibor od Mijauk-grada strašno mijaukao i derao se u zatvoru — a možete zamisliti kakvu dernjavu može podići takav mačak! — žandar uzeo razmišljati što da uradi s tim bučnim uznikom. Ako ga pusti na slobodu, eto mu odmah novih neprilika! A da ga opet drži u zatvoru — ne, ni tako ne može dživjeka! Zato je naumio sve riješiti kratkim postupkom. Otišao je *Kupusareviću* da s njime razgovara o Ratiboru.

Slučaj je htio te njih obojica — žandar i seljak — bijahu članovi lovačkog društva u svojoj općini, a to je društvo sutradan imalo svečanost, slavilo je dan osnutka. Mišljahu da bi Mačora mogla zapasti važna uloga na proslavi. Do subote neka lupež sjedi u zatvoru, a onda... onda će biti radosti lovcima...

Ratibor očajavao u zatvoru i mršavio naočigled. Od nekadanjeg ratničkog držanja nije ostalo ništa. Čak mu i brci mlitavo visjeli, pali niz bradu. Mačor bijaše samo sjena onog silnika što je prije znao uzbuniti svu općinu.

Nije zatvorenik slutio što ga čeka. Mijaukao je od jutra do večeri, a kadšto i svu noć, mijaukao i zavijao tako zaglušno da su seljani išli u općinu i molili da ih oslobode te strašne napasti.

Žandar samo žmirkao očima:

— Spavajte na ušima, dragi ljudi, za dan-dva gotovo je s Ratiborom.

A kakva se sudbina zalomila Lasicu Gužvanskom? Znamo da je pao u močvaru. Kad je bućnuo u glib i kad je osjetio kako mu mulj ulazi u uši, pomislio je — došao je kraj. Gotovo i amen! uzdahnu Lasica. Ali je nadvladala njegova uporna volja da ostane na životu: počeo se on bacakati i batrgati, udarao oko sebe sa sve četiri šape i veslao, i kormilario onim kusatom repa, te je tako, nakon duge i očajne borbe, naposljetku uspio i domogao se čvrste obale.

Tko je dakle pomislio da se Lasica preselio u vječnost, taj se grdno prevario.

Lasica Gužvanski opet je sa svojom podmuklošću jurio zemljom — to jest htio je juriti, ali u taj čas nije još mogao, nego je legao, umoran se izvalio na suncu da se osuši. Bijaše ušljiskan muljem, blato mu u resama visjelo s krzna, baš kao da je sav u brabonjcima. Lasica je grebao i čistio koliko je mogao, a kad više nije išlo, reče u sebi: »Već će samo otpasti. Lijepo ću se ja pružiti i odmarati, a sunce će učiniti svoje.«

Napol sklopljenih očiju prepredeni je lupež gledao oblake što se nebom nagone i mislio:

»Kamo li su otišle koke i krtice? I prokleti skakavci, s kojima se još moram obračunati? Gdje li je Ratibor? Čudno kako nije za mnom poslao potragu kad sam pobjegao iz zatvora!«

Kad je Lasica osušio krzno i maknuo sa sebe sav kal i blato, potihio je zafićukao pjesmicu — kroza zube, da ga nitko ne čuje — pažljivo pogledao na sve četiri strane, i kad je tako sve dobro promotrio, oprezno krenu kroz paprat na obali.

Pošto je tako išao poprilici sat vremena, eto ga pred pustinjakov nastan.

»Eh, ovo bi bio lijep stan za me«, pomisli lukavac. »Uskoro će i mrak, našao sam prenoćište. Nema šta, samo silne sreća služi! Lijepo ću se uvući, a sutra ćemo vidjeti dalje.«

Uvukao se lupež u tuđi dom i ondje našao pustinjakove zalihe. I nije se samo osmočio nego se pohlepno na jelo naklopio, a kad se svojski naklopao, sastavio je prednje šape na punom buragu, to jest na trbuhu, i blaženo u san zaveslao.

*

U daljini na drugoj strani, milje i milje odatle, Zorislav je sa svojom pratnjom stigao pod kulu Skokana Poletilića. Začudio se Skokan kad je pred svojim pragom ugledao neočekivane goste.

— Gle, gle — nasmija se domaćin — što dalje, sve bolji svijet! Što znači vaš posjet?

— Možemo li najprije malko otpočiniti? — upita pijetao, uzdahnuvši.

Dobro je vidio kako se od pusta umora njegove koke ljuljaju i jedva drže na nogama.

— Možete, možete — spremno će Skokan. — Nema, doduše, prijeka kao u vašem kokošinju, ali ima dovoljno grana.

Kad su posjedali, poče Zorislav:

— Čuj me, Skokane! Na tebi je zapravo krivnja što više nemamo hrane. A ni krtice je nemaju. Sa svojim četama glodavaca sve si poharao, obrstio sve zelenilo, a zbog toga ni crvâ više nema, uginuše. I zato bi — tu pijetao duboko udahnu — bilo pravo da nam ti sa svojima pomogneš kako bismo došli do svježe zeleni!

— Ma što ne veliš! — dočeka Skokan u smijehu. — Na tu tvoju besjedu mogu ti odbesjediti da mi znamo samo gristi, glodati i brstiti, i taj svoj posao obavljamo brzo i temeljito, ali sijati i saditi, to ne znamo, i ne zapada u našu struku. Ako ti je takvo što u glavi, onda si se, dragoviću, obratio na krivu adresu.

— Ipak nam moraš pomoći! — preuze Zorislav. — Moraš nadoknaditi štetu. Krtice, ili bolje, pustinjak, znaš Peru Kreposnoga, rekoše mi da potražim ptice...

— Ptice? Pa mi nismo ptice, gospodine!

— Niste, ali nije na meni i na mojim kokama da se sada ubijamo i da nam noge otpadaju obilazeći pol svijeta u potrazi za lastavicama, kukavicama, grlicama, sjenicama, vivcima i kako li se sve ne zovu!

— A što bi ptice morale raditi? — upita Skokan.

— To ću ti šapnuti na uho — reče pijetao.

I tako je vođa skakavaca doznao što se događa. Ostali, dakako, nisu ni riječi razumjeli, a Skokan kimnu glavom u znak pristanka.

Dok se pijetao vraćao i za sobom vodio svoje koke, Skokan je oko sebe okupio svoje skakavce i svakom odredio što treba da radi.

Ubrzo je uzletjelo golemo jato: u desetak-dvadesetak četa poletješe skakavci kroz tamnoplavi noćni zrak.

Zorislav se negdje pred jutro vrati sa svojom pratnjom. Izvijestio je Peru Kreposnoga da je izvršio zadatak i da je sve u redu. Onda je sa svojim kokama otišao na počinak: hrkali su šest sati bez prekida. O nošenju jaja nije više bilo ni govora: koke su omršavjele, spale na polovinu prijašnje težine, a neke su iz ogrtača izgubile najljepše perje. Čak se i Zorislavu ovjesila kresta i pala mu preko lijevog uha. Nevolja zahvatila pernatu družbu.

*

Lovci slavili svoju obljetnicu. Nakon mnogih jela — butine, jaja, krvavica i kobasica — na stol iznesoše, na završetku gozbovanja, golem pladanj. Kupusarević, koji bijaše predsjednik lovačkog društva, izjavi svečano:

— Prijatelji, ovo je najljepši zec što je ikad ustrijeljen u ovom kraju. A valja to zahvaliti našem žandar...

Razdragani poklici vinuše se iz tridesetak grla, a žandar, koji bijaše blagajnik lovačkog društva, lijepo zahvali na tome klicanju. Ali gle: dok su lovci rasplašćivali zeca i niz grlo otiskivali slasne zalogaje, i mljaskali da im je sve pucalo iza ušiju, dotle su Kupusarević i žandar na svoje tanjure uzimali samo krumpir, Među svečarima nitko to nije opazio. Tek pošto se svi nasitiše te uzeše otirati s usta mast od pečenke, mirno ih upita Kupusarević:

— Je li prijalo?

A svi mu odgovoriše kao u zboru:

— Prijalo je, prijalo, predsjedniče!

— Drago mi je — dočeka seljak — samo se čudim kako zec nije mijauknuo, jer je za života bio krasan mačak!

Žandar nato pokaza kožu tobožnjeg zeca — pripadala je nekoć Ratiboru od Mijauk-grada! Namjesnik pokrajine Glodavije završio je neslavnom smrću, a lovci se zakleše da se nikad više neće sladiti nikakvim zecom!

Eto, tako je iz krtičje općine nestao najveći silnik.

Kad je ta vijest stigla podmuklici Lasici, lupež poskoči u tuđem stanu i od velike se radosti prebaci preko glave. Odmah je odlučio da ubuduće sâm vlada nad krticama i jazavcima i drugim manjim životinjama. Kakva li je nova nevolja sada čekala jadne životinje!

Poglavlje deveto

*Ptice siju — Vidra se vraća kući — Lasici priređena
dvostruka kupelj — Počerupale se koke i krtice*

Kamo je Skokan Poletilić išao i što je radio, to ne zna nitko osim njega i njegovih skakavaca. Ali je očito svoj posao obavio kako treba, jer su se nakon dva-tri dana nad pješćanim krajem, koji je dotle dobrano navodnjen, pojavile svakakve ptice, lijepa i različita perja, te iz visine bacale zrnje i sjemenje svega i svačega što raste u polju i na livadi. Vjetar je raznosio sjeme sad ovamo, sad onamo, a natopljeno ga tlo požudno primalo u se. Dane i dane dolazile ptice i donosile novo sjeme. Osobito se u tome poslu isticahu vrapci. Cvrkućući i živkajući dolijetahu u stotinama i bacahu na zemlju ne samo sjeme nego i gnojivo.

Neka su zrna padala u okomici, kao tuča, druga se na krilima meko spuštala, a neka se opet na peruškama okretala i kovitlala prije nego što bi stigla dolje. Ali su sva pala na tlo koje bijaše navodnjeno. U tlu se sjeme brzo oslobađalo ovojnice, i doskora je svako, golo, sa svojom jezgrom ležalo u vlastitoj posteljici, te bi klica lako proključala...

Pošto su ptice dovršile sjetvu, reče Pero Kreposni:

— Prijatelji, zahvalite nebesima na ovome blagoslovu! Vidite: lastavice i grlice, vrapci i vivci, čvorci i sjenice, i mnoge druge ptice donijele su blagoslov vašoj zemlji. Sada je sjeme u brazdama, a sunce i kiša brinut će se za rast...

— Amen! — popратиše krtice, a taj je njihov »amen« zažamorio u ljetnu večer kao molitva zahvalnica.

Ali besjeda još ne bijaše dovršena.

— Sada je moja zadaća gotova — na kraju će Pero. — Vraćam se u svoj nastan.

Bucko i njegova žena htjedoše zadržati dobrog pomoćnika, i sve krtice počеше uzdisati i moliti pustinjaka da ne odlazi, ali on osta pri svojoj: što je rekao, ne poriče. Doista mora natrag, u svoj pustinjački nastan.

Tada Job izreče stihove što ih je složio za tu priliku, bijaše to njegova pjesma prigodnica, upućena pustinjaku:

*Odlaziš nam, Pero mili,
ti što spasi i zakrili
naš krtičji soj i rod.*

*Žao nam je zbog rastanka,
ali bit će opet danka,
vidjet ćemo Peru svog.*

*Nadamo se boljem žiću
i obilnu jelu, piću,
ko i prije što je bilo.*

*Da nam bude buba, crva,
i svakakvih drugih mrva,
svoga što je grlu milo.*

*Ti sa srećom, Pero, pođi,
al nam uvijek opet dođi,
slavlje bit će krticama.*

*Misli će nam s tobom biti,
hvala nam se k tebi viti,
u srcu si svima nama.*

Mnoge su gospe krtice zaplakale od ganuća, a i sâm je pustinjak otro suzu s oka. Potapšao je Joba po ramenu i rekao:

— Ti ćeš, momče, jednom biti ponos svoga roda! Zatim će, obrativši se svima:

— A sada, prijatelji, doviđenja!

Uzeo Pero put pod noge i, poštapajući se vrbovim štapom, usmjerio preko polja. Išao je i pjevušio veselu pjesmicu, jer bijaše dobro raspoložen: ta čestit je posao odvalio, učinio dobro djelo, djelo razbora i ljubavi prema bližnjemu!

Tako je, sve pjevušeći putem, stigao i do kuće, do svoga pustinjačkog nastana.

Možete zamisliti koliko se iznenadio kad je u svojoj izbi našao usnulog Lasicu Gužvanskoga! Učas je nestalo vesele pjesme, u grlu mu zapela. Odmah je Lasicu pograbio za šiju te ga izbacio iz kuće.

Uzbunio se Lasica Gužvanski i, uvrijeđen, počeo osipati:

— Kad već ostaviš brlog, valjda imam pravo da se u njemu odmorim. Ili možda misliš da je samo za prijetvorne svece kao što si ti?

Nije se Pero uvrijedio što lupež njegov pustinjački stan naziva brlogom, ali kad je čuo ono o »prijetvornim svecima«, odmah je uskipio bijesom i sav probljedio. Dohvati on svoj vrbov štap pa udri po lupežu! Mlatio ga je uzduž i poprijeko, umalo što mu nije glavu raskolio.

— Pokazat ću ja tebi tko je prijetvorni svetac! — grmio Pero. — Naučit ću ja tebe pameti, lupežu! Zar ti imaš komu što reći, ti koji tolike godine iz dana u dan varaš i mučiš životinje!

I mlatio pustinjak nemilosrdno, učio lupeža pameti sve dok se lupež nije srušio pod onim pljuskom.

Ali se pustinjak uznemirio kad je vidio da Lasica ni nakon pol sata ne dolazi k sebi. Stijesnilo se pustinjaku oko srca.

»Ako sam ga ubio«, Pero će u sebi, »onda mi uzalud sva pokora posljednjih godina! Moram gledati da nekako tu mješinu opet podignem na šape!«

Uvukao je Lasicu u svoj nastan, izlio mu na njušku hladne vode — i na svoju veliku radost opazio kako je lupež zakrkljao kao da se davi. Nakon malo vremena otvori Lasica jedno oko, lijevo, lukavo pogleda domaćina i zajada:

— Daj mi, zarad neba, štogod da pregrizem, prazan mi je trbuh kao mjehur od sapunice! Umrijeh od gladi! Već osam dana nisam imao zalogaja među zubima!

Pero u nedoumici kimao glavom. Koliko može biti istine u tim Lasičinih riječima? Ipak odluči da potraži hranu. Ali kad se obazreo po kući, razabra da mu je nestala sva zaliha.

— Sto mu gromova! — uzviknu Pero, i ne pazeći da zapravo kune. — Tko je požderao moju zalihu? Bilo je hrane za tri mjeseca! Jesu li tu tvoji prsti, nitkove?

Lasica podvio kusatak repa. Na tu nevolju nije mislio. Kakvu laž da smisli sada?

Pustinjak stajao pred njim užagrenih očiju. Tražio je račun za ukradenu hranu.

— Slušaj, pustinjače — prosoči Lasica. — Koliko si vremena bio odsutan kad sam ja ovamo došao?

— Odakle da znam? — odgovori Pero, malko zbunjen.

— Dobro — preuze Lasica. — A kad ti kažem da sam došao istom jučer...

— Dobijesa! — promrsi Pero Vidran. — Onda je moja kuća dva tjedna stajala prazna, jer sam prije četrnaest dana otišao s kriticama.

— Eto vidiš! — dočeka Lasica s podsmijehom. — A što se sve moglo ovdje pokrasti prije nego što sam ja došao. Optužba ti je nepravedna, prijatelju...

Lasica žmirkao očicama. Vidio je kako se pustinjač u neprilici češe po glavi. Nakon nekog vremena reče Pero Vidran:

— Ne mogu dokazati da si mi ti ukrao zalihe, pa o tome nećemo više govoriti. Ali smo, evo, bez hrane, a ti si pozelenio od gladi. Moj ti je prijedlog da zajedno krenemo u potragu za jelom.

— U redu — prihvati Lasica. — Evo me za tobom.

— Nećemo tako — usprotivi se Pero — nego ćeš ti naprijed: gostu pripada čast.

Lasica izbaulja iz pustinjačkog nastana i krenu, a pustinjač susljedice za njim, sve držeći se njegovih tragova. Išli su tako dok nisu izbili na potok na kojem je Pero Vidran poodavno načinio branu, da bi lakše lovio jegulje i glavatice. Na gornjoj strani, pred branom, potok bio pun vode, a na donjoj gotovo presahnuo.

— Sidi ti sada na pličinu, a ja ću gore u dubinu — reče Pero. — Tako ćemo svaki biti u svome.

Iako je Lasica Gužvanski bio prepredeni lukavac, ipak nije ništa slutio o pustinjačkoj lukavštini. Tek što je Lasica sišao u napol suho korito, Pero potegnu grane i grančice iz brane, zemlja popusti pod vodenim pritiskom, i sav potok jurnu kao poplava u suho korito — pravo na zapanjenog Lasicu. Uzvikao se lupež izgubivši tlo pod nogama, nestajao je pod vodom i pokušavao plivati, batrgao se i razmahivao šapama, ali uzalud: bujica ga ponese i otplavi. A Pero Vidran stajao gore na obali i hihotao u sav glas. Nakon dvije minute ne bijaše Lasice na vidiku. Kad ga je voda podaleko otplavila, osovio se na noge i krenuo dalje, namekšanih leđa i okupan kao nikad prije.

Tako se pustinjač otrebao neželjenog gosta. Potom se vratio kući i, zadovoljan što mu je lukavština uspjela, legao na počinak.

»Laku noć!« poželje sâm sebi. »Bolje je ovako suh u kući negoli mokar i napol udavljen u Lasičinoj koži.«

*

Pero Vidran izvršio je svoju dužnost prema krticama, pa je htio na miru živjeti u svome pustinjačkom nastanu. Kanio je odatle motriti životinjski svijet i pratiti kako se snalaze iseljenici u novom kraju. A ne treba misliti da je u novoj Krticiji cvalo sve samo smilje i kovilje ili da je ondje svaki dan bilo meda i kolača! Onamo su se, nakon posjeta skakavcima, vratile koke pod vodstvom svoga gospodara Zorislava. Kad su stigle, odmah je njihov dolazak kriještanjem objavio onaj mladi pijetao — znate ga, to je onaj pjetlić-mladac, sinovac starog pijetla. Zakriještao mladac i povikao:

— Evo nas, gospodine Bucko, i ovdje ostajemo! Zahtijevamo dio zemlje na kojem će koke naći dovoljno hrane i gdje ćemo mi u pijesku moći svoje ostruge oštriti kako treba i kako se pristoji!

— Slušaj, ti žutokljunče! — uzvratu mu Bucko. — Tko je zaslužio, taj će ovdje i zobati! A ded mi kaži, gospodiću: što si ti uradio za naš smještaj?

Zametnula se bučna svađa, nastala graja i vika u kojoj je Bucko nastojao nadvikati kriještavce, a to, dakako, ne bijaše lako. Na halabuku strčale se krtice, pa kad su razabrale što je, umiješale se i one, tako te bijaše kao da je došao Sudnji dan. Rovko i Oblizavko ne htjedoše besposličiti, nego i oni hrabro srnuše u gužvu, pograbiše mladog kriještavca što je uzmahivao krilima te ga hitnuše preko granice. Ješko, Zvrko i Krivošapko zaokupili uskokotale koke, tako te su kakovtavec grčevi spopali. Većina je koka u strahu odmah snijela jaje i napol uzdignutih krila odletjela za pjetličem.

Smijale se krtice, a kad je Zorislav, šepireći se kao paun, izazovno zatrubio svoj ku-ku-ri-ku, uhvatiše ga Jazo Jazavac i Štakan Hromić za perje na repu, Job mu skoči na leđa, tako te otmjeni gospodin poletje poput strijele za svojim kokama. Na granici skoči Job sa sedla, obješenjački mahnu svome letećem konju na pozdrav te se s Jazom i Štakanom vrati ocu.

Na golome graničnom rubu stajala oba pijetla sa svojim kokama: čitavo to kriještavo i svadljivo društvo upiralo oči preko granica, onamo u zelenu Krticiju, gdje su htjeli igrati se gospode. Ali su dobili dobru pouku: tko ne radi, ne treba ni da jede! A ni mjesta nema takvima!

Kad je Pero Kreposni u svome pustinjačkom nastanu čuo o tome događaju, nasmijao se i rekao u sebi:

»Eto ti ga na! Tek što su se izbavili od gladi i žeđi, već opet kavgu zameću!«

Poglavlje deseto

*Kobno oranje — Vidra u tijesnu — Pasja napast —
Pomor među kriticama*

Dok su tekli opisani događaji, život i poslovi na seoskom imanju išli svojim tokom. Seljak Kupusarević reče jednog dana svojoj ženi:

— Nakanio sam, ženo, kupiti još komad zemlje. Majur nam je u posljednje vrijeme lijepo uznapredovao, a na tržnici je sve više kupaca. Da imamo više zemlje, mogli bismo zasaditi još nešto krumpira i posijati više pšenice, pa bi nam i novaca priteklo...

— Učini kako misliš da je najbolje — odgovori žena.

I nato Kupusarević ode bilježniku, da s njime razgovara o svome naumu.

Buckova je općina dotle živjela u miru i nije znala ni za kakve opasnosti. Ali je Pero, pustinjač, vidio dalje od nosa. I kad je jednoga lijepog jutra ugledao Kupusarevića u polju s dvojicom ljudi, od kojih je jedan premjeravao a drugi unosio brojke u bilježnicu, reče Pero u sebi:

»Oh, nebesa, ne sluti to na dobro! Seljak kupuje novu zemlju, zacijelo će zahvatiti i Buckovo područje! Što li će to sada biti?«

Tek što su ljudi otišli s polja, pustinjač otrča Bucku te mu javi neugodnu vijest. Bucko zastade kao ukopan i samo je zurio preda se.

— Hoće li odatle poteći nesreća, Pero? — upita zabrinut. — Evo, tek što smo našli svoj kutak i malko poživjeli u miru, nad glavu nam se nadvija nova pogibao!

— Tako je, nažalost — uzdahnu Pero. — Zaista je tužno. Nemate sreće u životu. Ali nemoj gubiti glavu! Ako se ovdje ne posreći, posrećit će se drugdje. Nastoj uvjeriti svoje da je najbolje spremiti zavežljaje i prijeći na sigurnije mjesto. Ja ću vas pratiti, zacijelo ćemo naći bolju zemlju.

— Nikad — uzviknu Bucko. — Zar misliš da se kanim izvrgnuti smijehu svoje općine? Imali smo pustolovina i preko glave. Ma što se dogodilo, ostajemo ovdje!

— A tvoja žena? A tvoja djeca? — upita pustinjač.

— Nemoj mi govoriti o njima — zavapi Bucko — i nemoj mi srce razdirati! Bolje je da ne znaju što nam prijeti. Nikakvih nepotrebnih uzbuđenja! Mira mi treba, Pero, mira i odmora. Uvijek nekako bude, i već će nekako biti.

Pero Vidran uže glavu u ramena. Buckovo je držanje smatrao nerazumnim i neodgovornim. Krtice bi morale ipak znati što im prijeti.

— Bilo kako bilo — reče Pero — ja ću svakako pripaziti. Nanjušim li opasnost, javit ću vam... ako mogu.

I to rekavši, vrati se kući, a Bucko se, utučen, uvuče u svoju rupu.

Prođe onda jedan dan, pa dva, pet, osam — i ništa se ne dogodi u polju.

Ali devetog dana, u sam osvit, kad su na nebu zvijezde gasnule, oču Pero kao nekakvo tupkanje po tlu. Kako još ne bijaše istreptao san iz očiju, nije razabirao što je posrijedi, ali mu se i onako bunovnu i trapovijesnu učini da se ono tupkanje ili tabanje neprestano primiče. Osluhnu bolje i razabra da je to bat teških konjskih koraka...

»Što li se to sprema?« pomisli pustinjak. »I još tako rano?«

Pogledao je kroz okance i nejasno nazreo dvije prilike: jedna je konj, a druga čovjek... Je li to možda seljak Kupusarević? Kreću u polje, a čovjek ovda-onda, kao nekom trećem, upućuje riječi: »PŠ, miruj, Kudrove!« Čuo je Pero te riječi, ali nije znao što znače.

»Možda se konj tako zove, i možda seljak razgovara sa svojim četveronošcem?« pomisli Pero.

Ali nije htio gubiti vremena: vidio je kako konj za sobom vuče plug, a to znači da je seljak krenuo na Glodaviju. Valja to odmah dojaviti Bucku. Tek što je prešao pedesetak koračaja, začu sasvim blizu oštar lavež i odjednom ugleda kako su mu pred očima zabjelasala dva niza golemih pasjih zuba. Pero pomisli da mu je kucnuo posljednji čas.

— Kudrove! — viknu seljak. — Kudrove, ovamo! Ali je Kudrov nanjušio plijen i nije ga htio ostaviti. Pero Vidran nije ni časak promišljao nego se odmah okrenu i strugnu, sijevnu odande poput munje. Naže Pero u bijeg, a Kudrov za njim, neprestano za njim. Pas nije odustao od lova nego je odlučio da juri i do nakraj svijeta, jer je njegov nos nanjušio da je Vidran mastan zalogaj!

Kudrov ipak nije u račun unio i Vidranovu lukavost. Kad je pustinjak stigao u blizinu svoje pustinjačke izbe, brzo je pretitrao u glavi: »Sada nipošto unutra, jer sam onda ulovljen!« I umjesto da jurne u svoju rupu, on se iznenada premetnu preko glave i — buć! u potok. U vodi je zaplivaao kao što samo vidre znaju i brzo je kliznuo u daljinu. Kudrov je neko vrijeme trčao obalom i lajao, ali ga je ta igra najposlije umorila. I kad ga je seljak, neraspoložen, opet zovnuo, pas se podvijena repa odšulja gospodaru.

»Uh«, uzdahnu Pero Vidran, »evo umaknuh, ali što je s krticama? Ne smijem do Bucka, to je sada nemoguće, a sve se bojim, bit će nesreće!«

I doista, nesreća se oborila na krtice. Toga istog jutra, dok je krtičja općina nakon noćnog rada mirno spavala u svojim stanovima i rupama, Kupusarevićev plug sjekao je brazde u novu zemlju. Prvi je znak uzbune dao Jazo Jazavac, koji je spavao u istoj komori sa Štakanom Hromićem. Prenuo se Jazo usred sna i ugledao kako nešto sjajno — nije znao što je — siječe strop i zidove. Nepoznata naprava izbacila ga iz postelje i s debelim odvalinama i grudama zemlje zavaljala ga gore na tlo, pod vedro nebo. Onda je na drugoj strani opazio Štakana. Zgledaše se zapanjeni i kriknuše od užasa: Kudrov se primicao njuškajući. Kad su ugledali golemu životinju, srsi im prodoše cijelim tijelom.

— Uzbuna! — viknu Štakan.

— Uzbuna! — vrisnu Jazavac.

I nato dva prijana sijevnuše odande, potekoše da ih ni hrt ne bi stigao.

Kudrov stajao zabezeknut, nije ni slutio da bi preda nj iz zemlje mogle iskočiti nekakve životinje. A taj trenutak iznenađenja iskoristiše Jazo i Štakan te umakoše.

Milju dalje dohvatili se oni čistine na humku i pogledom prelazili po svome kraju. Strašni plug dere zemlju, sve je ispremetano kuda god prođe, a pas izdajnik tura nos u brazde i švrlja naokolo!

— Imali smo sreću — zadahta Jazo. — Zamisli da smo dospjeli u pasje ralje!

Štakan obrisa kaplje znoja sa zabrinutog čela.

— Zlo je, momče — reče on. — Slutim strahotu. Pogledaj samo! Pogledaj samo!

Vidjeli su kako plug prevrće i ruši njihove stanove, žitelji nove općine Krticije, očajni i prestravljeni, jure tamo-amo, a Kudrov, kojemu to očito bijaše zabavna igra, skače u svojoj mahnitosti kao muha bez glave te ujeda sad ovdje, sad ondje...

Jazo i Štakan zaklopiše oči da ne vide — jer bijahu vidjeli kako krtice padaju i leže naokolo kao beživotne gomilice. Plug orao dalje, konj tabao sad naprijed, sad natrag, pas lajao i skakao, i prije nego što se usutonilo, sva je općina Krticija i krajina Glodavija ležala izbrazdana vlažnim, hladnim brazdama, i na sve pala pustoš i tišina, mrtva tišina, baš kao na groblju.

Odjednom Jazo i Štakan ugledaše Peru Kreposnoga: izišao je iz svog zaklona. Pripovjediše mu što se dogodilo na njihovu tlu.

Pustinjak problijedio kao kamen. Sjedio je neko vrijeme nepomičan i samo šutio, a onda reče:

— Hajdemo, valja pogledati. Možda možemo pomoći.

Sidoše niz humak. Šutke su prelazili preko svježih brazda. Bijahu zabrinuti kao nikad prije, tuga im na srce pala.

U jednoj od brazda, ondje gdje mu se prije nalazio stan, nađoše Bucka: tužan je sjedio pokraj mrtvog tijela svoje žene. Sinovi, osirotjeli, stajali oko nepomične majke. Ovd-a-onda Bucku bi se oteo težak uzdah iz grudi. Ne mogaše govoriti, obrva ga žalost i tuga. Sinovi tiho plakali. Dva-tri susjeda (većina ih bijaše pobjegla preko granice) bdjela kraj preminule kao straža vjernosti i prijateljstva.

— Bucko — tiho će Pero — doista si teško pogođen.

Nato Bucko glasno zajeca, a s njime i ostali. Jazo i Štakan pogledaše jedan drugoga brišući suzu s oka — zaista je bolje šutjeti, jer tu riječi ne mogu pomoći, slaba je utjeha od njih.

Sutradan je majci Buckić bio pogreb. Preživjele krtice nosile su za njom ostatke svih onih što su stradali u golemoj nesreći. Kretala se duga, tužna povorka. Na čelu joj išao Jazo i nosio zastavicu s trakama na kojima bijahu ispisane sve vrline majke Buckić. Zatim je slijedio lijes — sinovi ga nosili na ramenima. Za lijesom išao Job noseći vijenac od modrikasto-crvenog vriesjaka, a za njim Bucko, koga je pod ruku držao Pero Kreposni.

Kad su došli do groba, sastaviše krug, a Pero održa nadgrobno slovo u kojem je rekao:

»Prijatelji! Ponadah se da ćete naposljetku poživjeti u miru i u radosti, i to mi je bila usrdna želja kada sam vam pomogao prilikom prijelaza u ovu zemlju. Ali tko može znati što se iza brda valja? Tko

može predvidjeti što ga čeka? Tek što ste se smjestili na ovome tlu, javila se kušnja. Došla nesreća neočekivano, i još teže negoli prije pogodila vaše obitelji. S neizmjernom tugom u srcu prigibam se pred žrtvama, a vama svima izražavam svoju duboku sućut. Spremno ću vas poticati na nova djela i pomagati vam. Ako dosad nije išlo onako kako smo željeli, ima nade da vam sudbina ubuduće bude naklonjena te vam udijeli dugotrajnu sreću. Učinit ću sve što mogu, a i vaša mladež treba da čini što može. Ne klonite duhom! Velim svima, a napose prijatelju Bucku. Gore glavu i ne gubite nade ni snage!«

Tu je Pero ušutio, stisnuo šape svima i krenuo, pošto je prije toga na lijes majke Buckić, a zatim i na sve ostale lijesove, položio kiticu ljubica. Otišao je, a misli mu se neprestano namatale oko tužne sudbine što je i opet pogodila krtice. Nad otvorenim grobovima zajednica je otpjevala oproštajnu pjesmu:

*Zbogom, mili naši druzi,
za vama smo svi u tuzi.*

*Pun je život zala, jada,
krt od kune i psa strada.*

*Zemljica vam bila laka,
prestala je muka svaka.*

*Čuvat ćemo spomen vama,
živjet ćete vi u nama.*

Zvučalo je vrlo ganutljivo, i Bucka moradoše silom odvesti s groba: nije mogao da se odvoji od žene.

Poglavlje jedanaesto

Lasica u posjetu Kudrovu — Kudrov se otkinuo s lanca — Lasicu poklopila štenara — Velika skupština i važan dogovor

Na novoj oranici Kupusarević posijao pšenicu. Radovao se što je kupio tu zemlju i već je računao kolika će biti žetva.

»To je siguran novac u džepu«, reče u sebi, smiješeći se. »Pođe li i dalje tako, bit ću bogat!«

Sanjao je o zlatnim dukatima, o novoj kući, o punoj staji blaga... Jest, ali udarci sudbine ne pogađaju samo krtice, Kupusareviću! I seljaku se može zlo zalomiti, može ga neseća pogoditi! Kupusarević nije sanjao ni o kakvoj nesreći, njegova je ruka u širokim kretnjama razasipala zlatna zrna u masne brazde...

*

Takalo se vrijeme, prolazili dani, izminuo tjedan. Glodavija nije više postojala. Ni Krticija u njoj. Krtice su iskopale nove stanove razdaleko, jedan ovdje, drugi ondje, da ne budu sblizu. Sunce i kiša brinuli se da u zemlji sjeme klija. Seljak razgovarao sa ženom o koristi koju će im donijeti nova njiva. Pas na lancu ležao pred svojom kućicom i drijemao kraj zdjelice sa hranom. U kokošinju dva vrapca ključala posljednja zrna. Sve je išlo svojim tokom, tiho i mirno.

Onda se odjednom pojavi Lasica Gužvanski. Došao u posjet Kudrovu. U poštovanju, ili iz opreza, držao se razmaka, zastao na pristojnoj udaljenosti. I dok je pas pospano gledao svoga posjetioca, Lasica reče:

— Gospodine Kudrove, ne želim vas smetati, ali vam imam prenijeti važnu vijest.

— Tako? — dočeka Kudrov zijevajući. — Da čujem! Ali budi kratak, jer mi valja na podnevni počinak.

— Dobro — preuze Lasica, malko kašljući. — Znam jednu tajnu.

— Znaš jednu tajnu?

— Da, znam zašto se seljakove koke nisu vratile...

Kudrov načuli uši. I onda kad je veoma pospan, pas je vjeran, pa ako treba gospodaru učiniti uslugu, odmah je sasvim budan. Tako se i Kudrov učas prenuo.

— Tako — zagunđa Kudrov — znaš zašto...

— Da, znam — kimnu glavom Lasica. — Kriv je tomu jedan pretvorica, licemjer prvog reda, samozvan pustinjač, prividno pobožan stvor: on je zaveo pijetla i koke te su otišli kamo ne treba...

— Znači: nije ih požderao Ratibor? — upita Kudrov.

— Nije — odgovori Lasica.

— A tko je taj pustinjač? — upita Kudrov.

— Zar ne znate Peru Vidrana, nazvanog Kreposni?

— Pero Kreposni? Zar je on našeg pijetla i koke...?

— Jest, on! — pobrza Lasica, veseo što je uspio navesti Kudrova da povjeruje u njegovu priču. — Jest, gospodine Kudrove, na Peri je krivnja što je Kupusarevićev kokošinjac prazan.

— A gdje on stanuje?

— Ako želite, mogu vas odvesti onamo.

Kudrov nije više pitao. Skočio je i htio odmah pojuriti s Lasicom, ali onda opazi da mu je ogrlica prikopčana na lanac, a lanac drugim krajem na kućicu. Kad je povukao, zaljulja se štenara.

Lupež Lasica usvetačio oči.

— Šteta — reče prijetvorno — šteta što je pas vašega kova vezan za takvu glupu kućicu. Ne možete nikamo, Kudrove, pa će tako Pero Vidran ostati pobjednik!

Kudrov gnjevno pogleda Lasicu, nape mišiće, uprije stražnjim nogama i — pras! — izvali kućicu iz postolja.

Pojurio je i za sobom povukao štenaru, a ona se na lancu premetala za njim i kloparala.

Lasica Gužvanski pobjednički trčao sprijeda, jurio pred Kudrovom i njegovom kućicom.

— Samo hrabro, Kudrove! — viknu Lasica. — Divim se vašoj snazi!

Trčali su što mogahu brže, Lasica spretno i lako, Kudrov zadahtan, isplažena jezika, a štenara uz tandrk i kloparanje skakala preko rupa i neravnina na cesti.

Nakon nekog vremena reče Lasica:

— A sada polako, gospodine Kudrove, i manje buke, jer smo blizu Vidranova nastana!

Usporili su korak, tiho prošli pokraj guštika s visokom paprati i zastali pred napuštenim stanom Pere Vidrana.

Stigli oni cilju — ali pustinjaka nisu zatekli kod kuće: nestao je. E, to je Kudrovu bilo i previše! Bijes u njemu prekipio. Zar je morao tako mahnito trčati, i još o vratu vući toliki teret — da ovdje nađe prazan nastan? Režeći pogleda Lasicu, a ovaj se nije baš ugodno osjećao pod tim pogledom.

— Onda? — zagunđa Kudrov. — Gdje je tvoj pustinjač? Ili si ga prije obavijestio da bih ja uzalud pretrčao ovoliki put i toliko se namučio? Govori! Govori, lupežu, ili ćeš vidjeti vraga!

Lasica zamuca:

— B... b... baš je n... n... nezgoda, gospodine! Tko bi to mislio! Ali znate vi smicalice i lukavštine kojima se služe te vidre! Lukave su to i podmukle životinje!

Kudrov se sjetio svoga uzaludnog lova i jurnjave za vidrom, onda kad je Pero bućnuo u vodu te mu umaknuo ispred nosa. Ne, takvu uvredu ne može Kudrov progutati! A sad još i ovu! Ne, nikako!

— Dobijesa! — zarezja pas. — Tu beštiju moram uhvatiti.

Obilazio je oko pustinjakova nastana i njuškao, i nuto jada i iznenada: kućica mu na drugom kraju lanca zaglavila među dva panja. Kudrov se još više ražestio, a pogotovu se zapjenio od bijesa kad je razabrao da je baš u taj nesretni tren njegov tragački nos otkrio tragove Pere Vidrana.

— Sto mu kostiju! — zarezja Kudrov. — Sve ako me cio svijet zadržavao, pograbit ću ja tu ništariju.

I trgnu tako žestoko da se lanac prekinuo. Kudrov sijevnu odande kao munja, a kućica mu poskoči u tuku i prevrnu se, te onako izvrnuta poklopi Lasicu. Tako se Lasica Gužvanski iznenada našao među četiri zida.

— U pomoć! — povika Lasica, ali u blizini ne bijaše nikoga da mu pomogne.

Lasica od muke i bijesa zabadao zube u drvene zidove i grizao — ali ded pokušaj kroz takve daske rupu proglati!

Utučen, očajan, sjedio Lasica Gužvanski pod tamnim zvonom što ga je tako neočekivano poklopilo, a Kudrov koju milju dalje slijedio tragove Pere Vidrana.

Išao Kudrov za nosom i odjednom zastao, načulio uši, izvalio oči, a jezik isplazio daleko iz usta.

Zamislite samo: doista je otkrio Peru Vidrana. Ali je oko Pere stajalo kakvih pet stotina krtica i jazavaca, a nad glavama skupštinarskim sjedilo na granama i na grmovima tisuće ptica, malih i velikih, dok su po žbunju i šipražju vrvjeli bezbrojni skakavci, ovi potonji pod mudrim vodstvom Skokana Poletilića.

Kudrov nije vjerovao rođenim očima. Ta što bi on mogao protiv takve družbe?

Dok je tako stajao i gledao, ne znajući što da počne, odjednom začu svoje ime: najprije ga je viknuo jedan glas — bijaše to glas Pere Vidrana — a onda mnogi, svi u isti mah:

— Kudrove! Hej, Kudrove!

Vidran na to dometnu:

— Stani malo! Moramo i s tobom govoriti!

Kudrov nije znao što se zbiva, ali dok se sve ne razbistri legao je u travu, dahtao i razmišljao. Što se to dogodilo. Hja, važna je priča posrijedi, pa treba da je i vi znate. Evo što je bilo:

Kad su ukopali majku Buckić, otac je Bucko još dane i dane sjedio kraj groba, uzdisao i plakao. Tada se okupiše njegovi sinovi i rekoše kako se mora štogod učiniti da se krticama i drugim malim životinjama zajamči trajan mir i dioništvo u sreći. Sva su sedmorica, s Jobom na čelu, otišla Skokanu Poletiliću da se s njime posavjetuju o tome što bi trebalo poduzeti. Ali ih ovaj put ni Skokan Poletilić nije znao posavjetovati.

— Što bismo mi mogli poduzeti protiv seljaka i njegova pluga?
— upita on.

Dok su svi stajali oborene glave, utučeni i zabrinuti, i samo razmišljali, odjednom poskoči Job i reče:

— Braćo, smrt naše majke i naših ne smije proći samo tako. Moramo se pobrinuti da našoj općini ubuduće bude dobro i da se nesreće već jednom prestanu obarati na krtice.

— Ta ti valja! — suglasi se Rovko, a Ješko kimnu u znak slaganja i potvrđivanja.

— Jest, dobro zboriš — nastavi Rovko — ali što kaniš, Jobe, poduzeti i što uopće možeš kada ni sam mudri Skokan ne vidi izlaza?

Svi su te riječi smatrali za veoma razborite, ali Job odmahnu glavom:

— Što jedan ne vidi i ne zna, to drugi može otkriti. Čujte me. Sazvat ćemo sve krtice i jazavce i sve male životinje našeg kraja. Vi,

Rovko, Krivošapko, Ješko, Oblizavko, Žmirko i Zvrko, vi ćete odmah sve sazvati na okup. Ti se, Skokane, pobrini da budu nazočne i sve ptice iz okoliša, zajedno s tvojim skakavcima. A ja ću Peri Kreposnome. Sastat ćemo se u bukviku. Jeste li razumjeli? A sada naprijed!

I premda nitko nije znao zašto se životinje moraju sastati, svi su učinili što se od njih tražilo. Već nakon pol sata nastala u bukviku vrevu i graja — naprosto da ti se zavrti u glavi. Job je naimenovao Peru Kreposnoga za predsjednika skupštine, i o svemu se već raspravljalo te su doneseni i zaključci kad je Kudrov onamo dojurio gotovo bez daha.

Kad je Pero ugledao golemog psa, sva mu se koža naježila, ali se brzo pribrao, šapnuo nešto Bucku na uho, pročistio grlo i rekao:

— Gospodine Kudrove...

Pas ustade i načuli uši.

— Gospodine Kudrove, do danas ste nam bili neprijatelj.

Progonili ste nas i gospodarili nad nama jer smo uvijek istupali prema vama pojedinačno, sad krtica, sad jazavac ili vidra...

— Ili pijetao! — viknu Zorislav, koji je također došao na skupštinu.

— Ali će, dragoviću, od danas biti drukčije — nastavi Pero. — Ako vas još ponese želja da napadnete koga između nas, onda ćete imati posla sa stotinama, jer će vam sve naše ćete skočiti za vrat. Jedna je krtica slaba, gospodine Kudrove, ali će stotinu krtica od vas napraviti gulaš!

Kudrov je dobro shvatio. Oblizao se, zarezao malko, a onda reče:

— Dobro, Vidrane, ali što zapravo želite od mene! Nisam ja stvoren kao pas da bih naokolo išao s dudom u ustima! Ili bih možda morao i dan i noć ležati u zipki s modrim i ružičastim vrpcama i držati zvečku među šapama? Što bi na to rekao seljalc?

— Da znaš, o njemu i jest riječ! — preuze Bucko. — Dat ćemo mu pouku kojoj se baš neće obradovati. Možda će ga to urazumiti, tako da nas ubuduće ostavi na miru. Moja žena... — i tu Bucku zadrhta glas — moja je žena pala kao žrtva Kupusarevićeve okrutnosti. Neka to bude posljednja žrtva!

Nato i opet uze riječ Pero.

— Kudrove — predloži on — biraj sam: ili ćeš s nama živjeti u miru, pa ćeš imati prilike da se udebljaš od ljenčarenja, ili ćeš nam

ostati neprijatelj, a tada ne damo ni pišljiva boba za tvoju kožu! Što veliš?

— Ha? — promuklo će Kudrov. — A što ako me seljak otjera?

— Onda ćemo ti mi — reče Bucko — dati stan i hranu u slobodi.

— Dakako — pritvrđi Job — stan i hranu, a k tome prijateljstvo. A idem čak i dalje, Kudrove: bit ćeš nam načelnik. Pomisli samo: vođa nama svima, a mi brojimo tisuću ili poldrug tisuće životinja! A to nešto znači, moj gospodine!

Kako je Kudrov bio dobrano častohlepan i po naravi prilično ohol, smatrao je taj prijedlog vrlo primamljivim.

— U redu! — pristade on. — Ali moram znati što namjeravate.

To mu odmah i priopćise u povjerenju, i tako je Kudrov sjedio usred golemog društva, i mnoge su ptice zacvrkutale od radosti kad su vidjele kako nezgrapni pas mirno sjedi među životinjama iz Glodavije.

A što su ondje dogovorili, to je seljak ubrzo opazio, sve ako je i prilično potrajalo dok je shvatio.

Poglavlje dvanaesto

*Bube i crvi pustoše — Lasičin svršetak — Krtice i ptice
pomažu — Mir u Krticiji*

Prolazilo vrijeme, minuo mjesec, a ništa se nije dogodilo: posvuda mir, tišina carevala.

— Dobijesa — reče Kupusarević ženi — ne čini li se i tebi da je vani neobična tišina? Ne znam što to znači. Više ne čuješ i ne vidiš ptice, nigdje života, kao da je sve zamrlo... Vočke opustile lišće, sve omlohavilo. Zob i pšenica u polju kao sparušena. Čak je i povrće sve sâm jad, tužno ga pogledati.

— Kao da je nekakva nevolja došla — potvrdi žena.

— Ne ide mi u glavu — preuze seljak. — A i taj pijetao s kokošima! Nije ih nitko požderao, kako mišljaše žandar, nego su se naprosto otisnuli od kuće, krenuli u pustolovinu. Tiho su se vratili u kokošinjac i sjede ondje nepomični kao da su od marcipana. Doduše, koke nose jaja, ali nema života u živadi, sva je kao krepana. Ne zoblju ni žita ni kukuruza, umorne su i nemoćne da crva iščeprkaju. A i taj Kudrov! Naprosto se otrgne i odšvrlja, tko zna kamo, i vrati se bez štenare. Cio dan samo se izležava i drijema. Ne, ne ide mi sve to u glavu, nešto tu nije u redu!

Kupusarevićka pogleda muža.

— Povedi psa sa sobom u polje — reče ona. — I životinji treba rasonode. Hajde pogledaj žito i povedi Kudrova.

Kupusarević uze lopatu i krenu. Prije je pas veselo poskakivao uz gospodara, a sada se mlitavo vukao za njim.

Išli su u staru Glodaviju, gdje je pšenica morala već odavno niknuti. Kudrov se odjednom sjeti svoje kućice.

— Vau, vau! — zalaja pas. — Vau, gospodaru, vau, moja kućica! Tu je negdje, u blizini...

I pojuri pustinjačkom nastanu Pere Kreposnoga.

Kupusarević nije znao što je sad, pa krenu za svojim psom. Blizu nasipa vidje kućicu: leži izvrnuta.

Kad su gospodar i pas prišli bliže, čuše obojica šumove: nešto unutra glode drvene zidove. Kudrov onjuška kroz pukotine i po vonju prepozna Lasicu Gužvanskog...

— Vau, vau, gospodaru! — zalaja pas i skoči prema seljaku. — Vau, vau, pograbi ga, gospodaru! Untri je otrovan stvor! Vau, vau!

Kupusarević, koji je već slutio da unutra ne glode baš prijateljska životinja, podiže lopatu i jednim udarcem rascijepi kućicu ozgo do dna. Glodanje prestade. Kupusarević je Lasici Gužvanskom zadao samrtni udarac i tako ga dotukao. Ispod cjepotina izvuče nitkova u krznu te ga u veliku luku baci u guštik.

— Jedan lupеž i žderač manje! — reče nacerivši se.

Ali kad je, nakon sto koračaja dalje, vidio svoje pšenično polje, hladni mu srsi prođoše tijelom: u moru klasja svuda rupe, a gdje je klasje još uspravno, svuda zrna izjedena — tužno bijaše i pogledati. Nada u bogatu žetvu učas se isparila.

Kupusarević protrlja oči: vidi li dobro? A kad je pogledao dalje, imade što i vidjeti: i povrtnjak opustošen! Nigdje salate, nigdje graha, nigdje rajčica... I kao da ne bijaše ni to dovoljno, na nevolju mu zajahala i druga nesreća: i voćnjak slišten! Kruške, jabuke, sve izjedeno! Voćke ogoljele, stršile kao kosturi, kao ptičja plašila...

Mrak se uhvatio Kupusareviću pred očima. Odjurio je seljak kući, a kad mu žena vidje zapanjeno lice, odmah razabra da je zlo posrijedi. Udari ona u plač, jer još nikad nije muža vidjela u takvu očaju.

Kupusarević sjede za stol, podnimi se obadvjema.

Sve su mu nade pale u vodu, propalo sve što je očekivao: otišlo je bogatstvo kojemu se nadao od polja i voćnjaka, srušila se osnova o novoj kući, sve se izjalovilo, sve nestalo kao voda između prstiju...

Dok su muž i žena bez riječi sjedili u kuhinji, zagrebe pas na vratima. Žena ga pusti unutra. Pas se tiho došulja gospodaru, sjede mu do nogu, prigne glavu te otvori gubicu.

— Što je to Kudrov donio? — tiho upita žena. — Što je to na podu?

Seljak se prignu. Pred nogama mu vrvjela hrpa bubâ i crvâ.

Kupusarević pogleda najprije ženu, a onda psa.

— Što bi da kažeš time, Kudrove? — upita seljak. — Ovo je prvi put što u kuću vučeš takvu gamad.

Pas mahnu repom, protisnu svoj »vau«, jednom pa i drugi put; potom otrča k vratima i ondje stade kao da nešto čeka.

— Čini se da nam želi nešto reći — upozori žena. — Takav pas ima više razbora nego što i slutimo.

— Što znači ovo, Kudrove? — upita seljak. — Treba li da gospodar ide s tobom?

— Vau, vau, brzo! — zalaja Kudrov. — Vau, vau, brzo, brzo, dođi da vidiš!

Kupusarević ustače kapu na glavu te iziđe, s nevjericom, ali ipak radoznao.

Pas je trčao pred njim i jurio pravo u polje. Ondje je stao i zalajao. Seljak krenu za njim. Očito je da mu životinja želi nešto pokazati.

Kad je došao Kudrovu, vidje da je pas u zemlji iskopao rupu, duboku dvije stope poprilično: u rupi vrvjele bube i crvi među nagriženim korijenjem pšenice.

Istom je sada Kupusarevićeva pamet dokučila što je pas htio.

Kudrov kopao dalje, i gdje god bi novu rupu iskopao, svuda vrvjele bube i crvi. Puste bube i crvi u polju i u tlu, a gusjenice i čahure po granama i u voćnjaku. Nesreća je u pohodima Kupusareviću i svoj okolini!

Nešto se tu mora poduzeti — ali što? I odakle odjednom toliko crvi, bube i gusjenice?

Seljak ode žandaru po savjet. Izloži mu sve i potom ga odvede u polje. Žandar, koji uvijek bijaše mudrac, reče vidjevši onu pustoš:

— Prijatelju, zlo je krenulo s tvojim poljem. Znam samo jedan put i način, samo jedan lijek da se tome zlu doskoči...

— A koji je to lijek? — upita seljak.

— Pogledaj onamo! — nasmiješi se žandar i prstom pokaza na guštik pokraj Kupusarevićeva polja. Na granama sjedile ptice, a iz grmlja virile stotine krtičjih glava, radoznalo prateći što ta dvojica rade u polju.

Kudrov, koji je vidio upitni i začuđeni pogled gospodarev, zalaja glasno.

— Vau, vau, gospodaru! Brzo pozovi prijatelje da se vrate na svoje!

— Kupusareviću — reče žandar — ne znam što si uradio, ali mi se čini da si otjerao krtice i ptice. Slušaj, govorim ti iz iskustva: misliš li ti da su one štetne? Hja, malko ključnu i ptice, koju trešnju

ili koje zrno, a krtice malko poruju polja, i ti ih odmah proklinješ. Ali znaj, sve to učine u prevelikoj revnosti. A zapravo, čine ti usluge koje su od neprocjenjive vrijednosti. Ako vesele ptice otjeraš iz voćnjaka i marljive krtice prognaš iz polja, ubrzo ćeš vidjeti što ćeš imati od toga!

Seljak se počea po glavi, uzdahnu te još jednom pogleda onamo, prema guštiku...

Pas pogleda gospodara pa žandara te odjednom, veselo lajući, otrča onamo, u guštik.

— Hura! — povika Kudrov, a životinje ga dobro razumješe. — Hura, prijatelji, bitka je dobivena!

A nato u zrak poletje više od tisuću ptica, u jatima zakružiše nad onom dvojicom u polju i svojim cvrkutom i pjevom ispuniše sve naokolo. A krtice? Sjedile su ondje u guštiku — vojska prijateljskih njuškica u tamnome krznu. Hoće li napokon prestati njihove nevolje? Hoće li u Glodaviji naposljetku vladati mir?

Kupusarević se obrati žandaru te mu reče:

— Ako misliš da ih pustim ovamo, dobro: možemo pokušati. Ali znaš li ti, prijatelju, da je ovaj ovdje — i tu on pogleda svoga psa — ljut neprijatelj svemu što zrakom leti i zemljom plazi?

Bijaše kao da će se žandaru naborati čelo — ali ne! Žandaru se lice razvedri, te će on seljaku:

— A meni se čini, Kupusareviću, da su oni sklopili sporazum.

I doista, vidješe njih dvojica neobičan prizor: Kudrov, koji je očito čuo i razumio sve što se razgovaralo, ponosno krenu puteljkom, i kad je došao do guštika, namignu onima iz Glodavije, i sve krtice sastaviše krug oko njega — krtice na čelu s Buckom i Perom Kreposnim, a pridružio se i Jazavac, i posebni odred skakavaca pod zapovjedništvom Skokana Poletilića.

— Vau, vau! — zalaja Kudrov, a životinje zapjevaše u zboru, dok su ptice skakale s grane na granu. Njihova je pjesma kazivala:

*Krtice smo male samo,
ali dobro radit znamo:
hej, rataru, mi kopači
svi smo tvoji pomagači.*

*Ostavi nam humke male,
vlati trave što su pale:*

*na sitnišu ti ne štedi,
naš ti uzvrat više vrijedi.*

*Dok na dvoru marno redaš
i u staji blago gledaš —
mirujemo dolje, niže,
jer pod zemljom gamad gmiže.*

*Skidamo ti s vrata jade,
bez nas bilju nema nade:
crve, uši, bube ine
ništimo jer štetu čine.*

*Obrana smo polju, sjetvi
i čuvari svakoj žetvi:
među svoje ti nas broji,
pomagači mi smo tvoji.*

*Zahvalan nam zato budi,
poštuj onog tko se trudi:
da ne dođe tebi šteta,
ostavi nam dijelak svijeta.*

— Što veliš? — upita žandar seljaka, smiješeći se.

— Hja — odgovori seljak — nisam ništa razumio, ali mi se čini da kane spasiti moju žetvu.

— Dobro je, pusti ih — reče žandar. — Navratit ću se ovamo idućeg tjedna. Doviđenja!

I vrati se u selo.

— Kudrove! — viknu Kupusarević. — Ovamo! Kudrov otrese glavom i uzmahnu repom:

— Hoćeš li, gospodaru, odsad ostaviti na miru moje prijatelje?

— Ovamo, Kudrove! — ponovi seljak i pođe prema psu, a sve krtice učas nestadoše.

Skokan Poletilić dade znak svojim skakavcima:

— Hajdemo! Ovdje više nismo potrebni. Skakavcima je samo dužnost da kadikad čovjeka podsjetu na to kako nije sam gospodar nad kišom i nad suncem, i nad urodom svoga polja. Hajdemo! Taj je

Kupusarević, čini se, valjan čovjek, pa ćemo ga ostaviti na miru. Ali ćemo ga držati na oku. A sada natrag, na postojbinu!

Seljak je naposljetku odveo psa i privezao ga za kućicu. Kudrov se blaženo izvrgnuo na bok i tako se, ljenčareći, u mislima opet dohvaćao svega što se dogodilo posljednjih dana.

Dok su seljak i žena uvečer sjedili pred kućnim vratima i razgovarali, Bucko i Pero Kreposni dođoše u posjet svome prijatelju Kudrovu.

— A, jeste li to došli da mi još poželite laku noć? — upita ih Kudrov.

— Jesmo — odgovori Bucko. — A došli smo i da ti zahvalimo na pomoći. Ostaješ, Kudrove, naš predsjednik, pa ćemo se prijateljski slagati i sporazumijevati.

— Onda će ovdje biti milina — reče Pero Vidran. — Onda će Gladovija, i u njoj Krticija, cvasti i napredovati pod brigom i okriljem majčice Prirode. Svatko neka vrši dužnost, i neka razumijevanje vlada među svima, kako i treba. Onda će sve biti dobro, među ljudima i među životinjama.

Kudrov zadovoljno žmirnu jednim okom, a Bucko odahnu, pun olakšanja: teško mu je breme palo sa srca.

Nato Bucko još jednom zahvali i Peri:

— Hvala, Pero, na svoj pomoći koju si nam pružio! Pero se nasmiješi, nespretno se nakloni te ode u svoj nastan.

— Doviđenja! — viknu još jednom iz daljine. — I mnogo sreće svoj Glodaviji.

Nato zakriješta Zorislav — kokošinjac mu se nalazio blizu štenare. Bucko se okrenu:

— Jesi li još na životu? — upita ga.

Zorislav milostivo potvrdi, protegnu se uvis što je mogao više i zatrubi:

— Ku-ku-ri-ku!

Bucko brže-bolje začepi uši, a Kudrov ga upita:

— Što misliš, Bucko, kako bih se mogao otresti toga bukača? Svakog jutra prestraši me svojim kriještanjem, i naprosto mi je već dotužio!

Bucko se glasno nasmija i reče:

— Zaista, Kudrove, nije nimalo ugodno, znam to iz svog iskustva. Ali čuj: kad ti baš dozlogrdi, dođi k nama. Mi sada stanujemo prilično daleko od njegovu bučnog dvorišta.

A onda će, obrativši se pijetlu:

— Gospodine, ubuduće bit ćemo prijatelji. Pomogao si nam u našoj posljednjoj bitki, nikad to nećemo zaboraviti. Kriješti veselo dalje kad ti je na radost i užitak. Svakoj životinji njezino, i neka svaka ostane na svome mjestu, pa će sve lijepo teći i okretati se kao dobro podmazan točak.

Nato će Zorislav ponosno:

— Drago mi je, Bucko, što naposljetku počinješ cijeniti moj poj. Bude li tvojoj općini želja da čuje koncert, spreman sam da vam sa svojim kokama pjevamo u zboru. Ali — i tu pijetao podiže jednu nogu i poprijeti — treba da budete pristojni i da se odjenete u najljepše ruho.

Mladi pjetlić umiješa se, kao i uvijek, u razgovor i protisnu:

— Ka-ko-ki...

To i ništa više: ostatak mu je u grlu zapeo.

Kudrov i Bucko prasnuli u smijeh, a Zorislav pomisli: »Nalaze da sam duhovit.« I osjeti se veoma polaskanim. Zalud ti svaki trud i muka oko takva pijetla: ostaje nepopravljiv, ne možeš mu čudi promijeniti.

*

I tako su Kupusarevićeva polja i voćnjak opet cvali i bili puni roda, milina ih pogledati. Krtice i ptice brzo su potamanile gamad što je pustošila, i sve je rašće bujalo i napredovalo kao nikad prije.

Sve se to dogodilo davno. A sada? Postoji li još Glodavija i u njoj Krticija? Postoji, dakako! Ali gdje se nalazi, to vam neću otkriti. Idite sami i tražite, krenite ljeti poljima naše divne, sunčane zemlje! Možda ćete ondje sresti Bucka ili Peru Kreposnoga. Možda ćete naći i humak zemlje pod kojim počiva Buckova draga žena... Pročitajte onda što je Job napisao na mramornoj rbini na njezinu grobu:

*Za sav prijegor, nježnost, ljubav,
koju si nam, majko, dala,
na humku ti vijenac ubav:
iz dna srca tebi hvala.*

*Oko nas se uvijek vila
krepka vriježa tvoga bića:*

*hvala tebi, majko mila,
ti izvore našeg žića.*

*Oko trnja naše boli
cvate lijeha tužna cvjiecā:
sinak tebe uvijek voli,
majke on se nježno sjećā.*

A zar se otad nije ondje dogodilo ništa više? Jest, dogodilo se mnogo toga, ali ću vam to pripovjediti drugom zgodom. A dotle: u zdravlju!

POGOVOR

Anton van de Velde (1895-1983) svojim je opsežnim i raznolikim književnim djelom obogatio flamanski dio suvremene belgijske književnosti. Osobito je plodan kao dramski pisac i režiser, te je vrlo zaslužan za razvitak belgijskog teatra i za približavanje toga teatra običnome belgijskom čovjeku. Postavio je na scenu mnoge drame, svoje i tuđe, napisao podosta romana iz svakidanjeg života, pa romana s povijesnom pozadinom, a i pustolovnih, obilje pripovjedaka, mnoštvo eseja i rasprava, surađivao u različitim časopisima i kazalištima u Belgiji i izvan nje, prevodio je strane drame, poeziju i prozu i doživio da vidi svoja djela prevedena na mnoge jezike, odgojio je pokoljenja i pokoljenja glumaca i režisera, a bibliografiju o sebi nije nikada stigao pročitati, jer ona iznosi pozamašnu biblioteku.

Svojim neobičnim i smionim umjetničkim ostvarenjima odavno je izazivao i pažnju i rogoborenje, raspre i hvale — u Belgiji i drugdje. Dugovječan a vrijedan, stvarao je neprestano: za radnim stolom, pa kao profesor na Konzervatoriju, pa kao režiser u Flamanskoj operi u Antwerpenu.

Ovaj je neumorni Flamanac pisao i knjige za djecu: igrokaze, pripovijesti i kraće romane — inventivne, svježije i zabavne, duhovite i poučne. Lako je nalazio put do dječjeg srca jer je djeci pružao priče bliske njihovu poimanju, a opet duboko utemeljene u život. Preobličavanje, transformacija života u priču nikada mu nije bila nešto izvan života: nije pisao o zmajevima, kraljevnama i vješticama, nikakvih čuda u njegovim dječjim knjigama nije bilo — nego samo ono što se moglo dogoditi i ljudima i životinjama: i život njegovih životinja ima ljudski tok. Spajao je, dakle, stvarnost života i »stvarnost« priča u kojima je tekao jedan drugi život, ali i taj bijaše kao pravi: sad vedar, sad oblačan, čas miran i pun nade, čas tužan, pun nevolja i opasnosti.

Upravo je takva Van de Veldeva knjiga što ste je pročitali: *Bucko i krtice*. Ona je ponajprije zabavna — jer, kako piše Henri Bremont u svojoj knjizi *Dijete i život (L'enfant et la vie)*, zabavljati mlade povlastica je pripovjedača. Van de Velde obilno se služio tom povlasticom, ali mu zabava ipak nije bila prva namisao. On je zabavljao, ali i poučavao, no nije se služio golom, realističkom

pedagogijom i didaktikom: nikakvu pouku nije nametao ni izričito kazivao. Djelovao je najprije na osjećaje, na srce, ističući nježnost i plemenitost, neprimjetno dijeleći dobro od zla, spontano budeći osjećaj dužnosti i odgovornosti prema drugima, prema radu i zajednici, a djeci je prepuštao da sama stvaraju svoje zaključke, da se opredjeljuju, da biraju. Njegove su stranice stoga duboko humane — on je odgovoran i kao pisac, i kao građanin, i kao rodoljub.

Ozbilnost pišćevih pouka ne sprečava ga da bude pun šale i humora («Tko se ne zna šaliti, treba njega žaliti«, kazuje flamanska poslovice) nego i peckav i blago ironičan kad tim poukama upozorava na površnost: premnogi cijene stjecanje, položaj, ugled, zanemarujući unutarnje vrijednosti na kojima život u društvu počiva: uzajamnost, snošljivost, shvaćanje i praštanje. Jer samo te vrline pružaju mirnu vedrinu svakidašnjice u kojoj i pojedinac i narod crpe zadovoljstvo i blagoslov.

Život za našeg Flamanca nije gola borba za uspjeh i prestiž nego je to niz nepopustljivih napora prema dobru, iz svake njegove stranice struji optimizam i hrabrost: on ne udara u »visoke žice literature«, ne zaglebe se u zamršene putove podsvijesti, ne silazi u »podzemlje« ljudskih muka. Sasvim mirnim glasom, sasvim običnim riječima govori o svakodnevnim otkucanjima srca. On je pisao za ljude dobre volje i vedra duha.

Na stvarnost svakodnevice pisac je u ovoj priči prevukao prijemaz književne patine i sjaj bajke: krtičji narod — to je ljudska zajednica u svim životnim prilikama: u obitelji, u školi i društvu, u radosti i problemima, u marljivosti i dokolici, u bolesti i smrti, čak u društvenoj organizaciji i ratu. »Krtice« nas poučavaju ponašanju: u dobroti i milosrđu, u hrabrosti i porazu. Ne zavaravaju nas nerealnim optimizmom, ali nam ne nude ni beznađe. One nas jednostavno *uče životu, uče mudrosti*.

Van de Velde jedan je od najvećih majstora flamanskoga jezičnog izraza, a okvir njegova pripovijedanja širi je od same fabule: u njegovim pripovijestima nema statičnog nizanja događaja — naprotiv, to je dinamičan rast, dinamična dramatična scena koja se neprestano mijenja, baš kao na kazališnoj pozornici, ali uvijek u ravnomjernoj jednostavnosti stila i sadržaja, jednostavnosti koja je jednako privlačna i djeci i odraslima. Baš onako kako je Andersen govorio za svoje bajke i priče: »I stariji mogu prisluhnuti!« Stoga će djeca spontano shvatiti pouke ove knjiige (a da neće ni znati da su

pouke), i učas će naučiti vedre, nježne i ponekad ganutljive stihove iz nje. Odrasli pak, htjednu li »prisluhnuti«, naći će pravu škrinjicu biblijskih mudrosti i platonovske filozofije.

Ova je knjiga pravo ogledalo flamanske tradicije, koja vjeruje da se životnim optimizmom, mudrošću, vjernošću i pouzdanošću, korak po korak, pobjeđuju ljudske i društvene nedaće. I našem bi narodu trebao barem dijelak takve vjere.

Knjiga je jedna od boljih što ih je dala svjetska književnost za djecu. Prevedena je na mnoge jezike kulturnog svijeta, na Zapadu i na Istoku.

Josip Tabak, Zagreb, 1993

Copyright

© Dubravko Deletis

Sva prava pridržana.

e-izdanje pripremio:
Dubravko Deletis

e-mail: barbajozo@josiptabakknjige.org
website: www.josiptabakknjige.org

15/12/2012

